Ouders: dit moet zijn: zijn *kinderen*.
(Zie ook lager: “De kleinste *kinderen* van Boer Coppenolle dreinen.”)

Een opkamer of **voutekamer** (Belg.) is een kamer die hoger ligt dan belendende kamers van een huis. De reden hiervoor is meestal dat er een half verzonken kelder onder deze kamer ligt. De opkamer is bereikbaar via een trap van enige treden of een opstapje dat soms op het schuinliggende kelderluik is aangebracht.

De nacht valt over de boerderij, de olielamp sputtert en aan de tafel die ruikt naar deeg zitten aan de ene kant Boer Coppenolle, zijn vrouw en zijn ouders★, aan de andere kant Meerke met de trillende schuldige Violet. Maurits, de dader, op zijn knieën in de hoek van de kamer bij de bezems en de borstels, houdt zijn ogen neergeslagen. Onderpastoor Mertens zit brandewijn met kersen nippend tussen de families. Lucie, de meid, pookt heftig in de kachel om haar ongenoegen te manifesteren, de stem van de priester te verbrijzelen. Zij wordt weggestuurd.

'Wie is er het eerst begonnen? Nee, niet met kussen, maar wie heeft er het eerst aanleiding gegeven? Waar heeft hij zijn arm gelegd, waar precies? Toon het aan. Hoe lang lag die arm daar? Maar als men iemand kust legt men toch gewoonlijk zijn arm niet zo laag? En wat hebt ge dan gevoeld, Violet? Zeg het gerust, ik heb meer van die zaken gehoord in mijn biechtstoel. Iets warms? Gij weet het niet. Dat is eigenaardig, al het andere weet gij zo goed. Hoe lang heeft de kus geduurd? Was het met zijn lippen bovenop en snel zoals een broer zijn zuster een kus zou geven op haar naamdag? Het was anders. Hoe anders? Spreek vrijuit. Hebt gij u niet verweerd? Niet weggeduwd? Wat wilde hij nog meer? Denk eraan dat gij hier onder eed staat.'

De kleinste kinderen★ van Boer Coppenolle dreinen. De geknielde wordt opgedragen ze naar de voutkamer★ en naar hun bed te brengen.

'Spreek vrijuit, hij kan u nu niet horen. Gij moet niet beschaamd zijn, hij is er niet meer bij. Heeft hij, tijdens het kussen, zijn hand op uw nek, rond uw keel gelegd als om u te wurgen, om u te dwingen zijn ontuchtige handelingen te ondergaan? Waar sprak hij over? Dat weet gij niet meer? Zei hij niet: "Lieveling, schat van mijn hart, mijn oogappel?" Waarom niet eigenlijk? Antwoord! Wij weten dat er meer is geweest. Wij zijn het gewend dat onze parochianen eerst beginnen met alleen maar de helft te vertellen!'

De opera *La Traviata* van Verdi droeg in eerste instantie de titel van het hoofdpersonage **Violetta**. De première vond plaats in 1853 in het operahuis van Venetië. Het libretto van Francesco Maria Piave is gebaseerd op de roman *La dame aux camélias* uit 1848 van Alexandre Dumas fils. Verdi en Piave wilden Dumas volgen in een contemporaine setting, maar de authoriteiten van Venetië drongen erop aan dat het stuk zich in het verleden afspeelde, rond 1700.

Afbeelding van een 78-toerenplaat van Giuseppe Verdi's *La traviata* uit 1943.

Bedrijf 1: De belofte van liefde

Op een uitbundig feest in haar Parijse salon ontmoet de rijke courtisane Violetta Valéry de jonge, gepassioneerde edelman Alfredo Germont. Alfredo is al langere tijd verliefd op haar en maakt dit aan haar bekend. Violetta, die weet dat ze ongeneeslijk ziek is, wijst hem in eerste instantie af, maar raakt uiteindelijk ontroerd door zijn oprechtheid. Ze geeft hem een cameliabloem en besluit haar lichtzinnige leven achter zich te laten.

Bedrijf 2: Het noodlottige offer

Violetta en Alfredo genieten van een idyllisch leven op het platteland buiten Parijs. Hun geluk wordt echter abrupt verstoord wanneer Alfredo's vader, Giorgio Germont, onaangekondigd op de stoep staat. Hij eist dat Violetta de relatie verbreekt. Haar reputatie als courtisane zou namelijk de kansen op een goed huwelijk voor Alfredo's zusje verwoesten.
Met pijn in haar hart zwicht Violetta voor de druk. Ze schrijft een afscheidsbrief, liegt dat ze

Monotoon, zonder aanwijsbare dreiging, herhaalt en tast en priemt onderpastoor Mertens, hij krijgt nog een brandewijn en dan nog een, Meerke knikt zorgelijk, boer Coppenolle slaat met zijn vlakke hand op de tafel, het tergend trage onderzoek blijft duren, Maurits geeft nukkig antwoord, doodsbang, en Violet, ach, Violet...

Onderpastoor Mertens zegt dat er vele dingen verborgen zijn gebleven, maar dat wij in de eerste plaats moeten vergeven, dat wij de deftigheid van beide families moeten bewaren, in elk huishouden ontstaat op een gegeven moment een crisis, wij zullen dit maar met de mantel der liefde bedekken. In zijn mantel gehesen door Meerke zegt hij: 'Te absolvo, mijn dochter,' en vertrekt in de nacht vol sterren en windenlatende koeien.
'En van die nacht af,' zei Mama tegen de ademloos luisterende Dames van het Pakket van de Soldaat, 'is mijn zuster dezelfde niet meer geweest. Zij speelde geen piano meer, zij zong "Violetta"★ niet meer, zij die nochtans een schone sopraan had, en het enige wat zij nog met goesting deed was bergen boterhammen met spek, borden vol aardappelen met kaantjes eten, maar daarvan is zij niet dikker geworden, wel van de schaamte en de paniek van die nacht die zich op haar schildklier heeft gezet zodat de schildklier niet meer werkte, het tegenovergestelde van Mona, de zuster van mijn man bij wie ze te sterk werkt, met het gevolg dat wij kennen en waar wij beter niet over spreken, 't schijnt dat Mona nu een elektricien aan de hand heeft die tien jaar jonger is dan zij, enfin. Nee, onze Violet kreeg een schrik voor alles wat met mannen te maken had. Zij heeft het nog. In haar klas slaat zij nooit de meisjes, wel de jongens. En van die nacht af is ze beginnen zwellen en heeft zij zich aan die onderpastoor gehecht en hielp ze bij de congregatie. Soms hoort ze natuurlijk dat er met haar gelachen wordt of dat er iemand haar "de ballon" of "de walvis" noemt, dan eet ze nog meer boterhammen. Ik heb er compassie mee. "Constance," zegt ze, "ik ga doodgaan zonder ooit..." Mama's stem in het salon wordt licht als een vlinder... "de man gekend te heb-

terugkeert naar haar oude leven, en vertrekt stilletjes naar Parijs. Wanneer Alfredo de brief leest, verteert jaloezie en woede hem. Hij denkt dat ze hem heeft bedrogen. Om haar te kwetsen, zoekt hij haar op tijdens een groot feest in Parijs en gooit hij haar publiekelijk zijn speelwinsten voor de voeten als 'betaling' voor haar diensten.

Bedrijf 3: De tragische dood

Enige tijd later is Violetta zwaar ziek en aan haar bed gekluisterd in haar appartement. De vader van Alfredo heeft inmiddels spijt en heeft Alfredo de waarheid verteld over het offer dat Violetta destijds heeft gebracht. Alfredo haast zich naar haar toe om vergeving te vragen. Ze vallen elkaar in de armen en dromen van een gezamenlijke toekomst. Helaas is het te laat. Violetta's krachten zijn op en ze sterft in Alfredo's armen, net op het moment dat ze het gevoel heeft écht geleefd te hebben.

Het **Verdrag van Lateranen** is een verdrag dat op 11 februari 1929 in het Lateraanse paleis werd gesloten tussen de Heilige Stoel en de Italiaanse regering onder de fascistische dictator Benito Mussolini.

Het verdrag maakte een eind aan de toestand die ontstond toen Rome in 1870 bij de nieuwe Italiaanse eenheidsstaat werd gevoegd: sinds die tijd was de voormalige Kerkelijke Staat Italiaans grondgebied en beschouwden de pausen zichzelf als "gevangenen van het Vaticaan". Om de sympathie te winnen in het overwegend katholieke Italië besloot Mussolini in 1929 om met paus Pius XI de zaken te regelen.
In het concordaat werd de onafhankelijkheid en soevereiniteit van de Heilige Stoel erkend. Het rooms-katholicisme werd de staatsgodsdienst in Italië.
De kerk mocht de officiële functies benoemen, de Staat betaalde hun salaris.
In het verdrag erkende Italië het recht van de Heilige Stoel op een eigen buitenlandse politiek. De benoemde bisschoppen zouden telkens een verklaring van loyaliteit aan de Italiaanse staat moeten afleggen en zich moeten onthouden van politiek.

ben." Ik zeg: "Zottekonte, gij zijt nog in de fleur van uw leven en er zijn honderden mannen die liever een schone pak vlees hebben.'" De dames van het Pakket van de Soldaat beaamden het.

Tante Violet, in de fleur van haar leven, loerde bij het ovale raampje, haar brede rug was zwart, gesloten als van een non. 'Hij is daar,' siste zij. 'Hij gaat naar de pastorie. Hij haast zich. 't Is tijd voor het lof. Nee, hij haast zich niet. Hij trekt een takje onkruid uit en gooit het achter de haag. Hij heeft zijn sleutels niet bij zich. Ah, ja, toch wel.' Zij kwam tot bij de kachel, deed haar potsierlijk hoedje af.

Nonkel Florent zei dat hij niet lang kon wachten.

'O, maar ge moet blijven totdat Armand terugkomt,' riep Meerke, 'hij gaat het u nooit vergeven.' Zij liet een reutelend geluid horen. Zij heeft zeven kinderen gehad van wie er vijf in leven gebleven zijn, de andere twee zijn vroeg gestorven - de tweeling net twee jaar - de tweeling werd blauw van het hoesten, hun keel groeide toe, liet slechts slijm door en lucht en dan niets meer, geen reutelend geluid meer.

'Armand gaat het heel erg vinden, hij ziet al zo weinig volk.'

'Nee, hij ziet geen volk in de vijf, zes cafés die hij per dag aandoet,' zei Tante Violet. 'Volk om serieus mee te spreken, wil ik zeggen.'

'In dat geval...' zei Nonkel Florent en kreeg een Elixir d'Anvers. Hij vond het te zoet. Hij kreeg een glas Pils. Hij vond het te slap. Hij kreeg een Jenever. Die was goed.

'De Paus zou willen tussenkomen bij de gouvernementen, zijn gedacht willen zeggen over de toestand, maar hij mag niet van Mussolini, het verdrag van Lanteranen of Lateranen★ verbiedt dat hij zich bezighoudt met wereldlijke zaken.'

'Dat is maar best zo, Meerke. Want waar gaan we anders naar toe?'

'Dan moet Hitler zich niet bemoeien met de Kerk in Duitsland,' riep Tante Violet. 'In de Duitse kerken zit er

Albert (1895 – 1952) was van 1936 tot aan zijn dood in 1952 **koning van het Verenigd Koninkrijk** en van de Britse overzeese gebieden. Hij was van 1936 tot 1947 de laatste keizer van Indië en tot 1949 de laatste koning van Ierland.

Albert besteeg in 1937 de troon als koning George VI

Als tweede zoon van koning George V was hij aanvankelijk niet voorbestemd om zijn vader op te volgen als koning en stond hij, vooral in zijn jeugd, in de schaduw van zijn oudere broer Edward. Albert trouwde met Elizabeth Bowes-Lyon in 1923. Uit dit huwelijk werden twee dochters geboren: Elizabeth, die na zijn dood koningin werd, en Margaret.

In 1936 trad de toenmalige Britse koning Edward af om te kunnen trouwen met de gescheiden Amerikaanse Wallis Simpson. Hoewel hij er geweldig tegenop zag, want hij was verlegen en stotterde, moest Albert nu koning worden. Hij besteeg in 1937 de troon als George VI. Hij stierf in 1952, waarna Elizabeth de titel "Her Majesty Queen Elizabeth, The Queen Mother" (koningin-moeder) kreeg. In de volksmond werd dit "Queen Mum".

Elizabeth werd enorm populair door tijdens de Tweede Wereldoorlog in Londen te blijven, zelfs nadat Buckingham Palace door een Duitse bom was getroffen. Bij voorgaande bezoekjes aan de zwaar getroffen arbeiderswijk East End was ze nog uitgejouwd. Ze zei dat ze door die gebeurtenis de mensen uit die wijk nu recht in het gezicht kon kijken.

altijd een politieman in burger die de gelovigen op zijn notaboekje schrijft.'

'Dan kunnen zij martelaren worden,' zei Louis. Een duif op het dak van de garage pikte nijdig naar de anderen. Waarschijnlijk was dat de duif Coco.

'Het is niet schoon van u, Louis, van te spotten met de katholieken,' zei Meerke.

'Maar ik zei dat niet om te spotten,' zei Louis verbouwereerd.

Twaalf bruine koeien en een wit-zwarte, een Hollandse, zwalkten door de dorpsstraat, twee jongens op blote voeten sloegen ze met rijsjes.

'De Koning van Engeland★ heeft een magnifieke voyage in Amerika gedaan. Hij en de Koningin★ hebben thee gedronken bij de President.'

'In 't Witte Huis?' vroeg Louis.

"t Zou kunnen,' zei Meerke. 'En niet alleen de thee kwam uit Londen, maar ook het water. Maar zij hebben dat water niet kunnen gebruiken, omdat de Amerikanen het eerst hebben laten onderzoeken, en er moeten beestjes in gezeten hebben, in ieder geval hebben zij door hun scheikundigen Amerikaans water laten namaken zodat de Koningin 't verschil niet proefde. Zij was er van aangedaan, de Koningin.'

'Het was een delicate attentie,' zei Tante Violet. 'Wij Belgen, zouden daar ons broek aan vagen. Water is water, zouden zij zeggen bij ons.'

'Hitler heeft sedert dat hij aan de macht is vierhonderddertig redevoeringen gehouden. Ge moet het toch kunnen.'

'En iedere keer toch iets anders. Iedere keer moet er toch iets anders in zitten, in zo'n redevoering.'

'Ach, al lachend zegt de zot zijn mening,' zei Nonkel Florent.

'En zo'n zot heb ik liever niet in mijn kot,' zei Meerke.

'Toch schijnt het dat hij zou durven langs onze kant komen.'

'Ge hebt toch gehoord van die Duitse toerist die zijn pas-

De koningin stond bekend om haar anti-nazisme. Hitler noemde haar de "gevaarlijkste vrouw van Europa". Na de oorlog was het gezin mateloos populair, samen met Churchill kregen ze veel huldeblijken van de Britten. Sindsdien verwierf de koningin een soort cult-status, en werd ze met veel respect bejegend.

In 1939 ondernamen de koning en koningin een uitgebreide reis door Canada. Daar droegen ze de titel 'Koning en Koningin van Canada'. De reis was bedoeld om Canada niet in een isolement (isolationisme) te laten vallen. Daarna brachten ze een vluchtig bezoek aan de Verenigde Staten. Ook hier werden ze warm ontvangen door het volk. Ze bezochten de New York World's Fair en verbleven bij president Franklin D. Roosevelt in het Witte Huis en in zijn privéhuis in Hyde Park in New York.

Elizabeth Bowes-Lyon tijdens de wereldtentoonstelling van 1939 in New York

Brol: rommel, prullen.

L'Heure bleu: Het blauwe uur is de benaming voor het verschijnsel dat 's ochtends, het uur voor zonsopkomst en 's avonds, net na zonsondergang onder bepaalde omstandigheden de lucht en de omgeving een blauwe kleur aannemen. Het blauwe uur is een onderdeel van de schemering en duurt meestal slechts een tiental minuten.

De periode moet niet verward worden met het "gouden uur" genoemd naar de Engelse term *golden hour* (ook wel *magic hour*). Dat is namelijk het uur na zonsopkomst of voor zonsondergang;

poort moest laten zien van de gendarmen. "Kijk maar een keer goed naar mijn paspoort," zei hij, "'t is de laatste keer dat ge 't ziet, want binnenkort zijn wij het die naar uw papieren gaan vragen.'"

'Komt dat tegen!'

"t Schijnt dat ze in Duitsland met moeite te eten hebben. Ze maken margarine van een hoop chemische brol★, geen druppelke melk komt er aan te pas. Resultaat: alleman mond- en klauwzeer.'

'En zodanig bezig met hun versterkingen dat ze daar zo veel volk naartoe moeten sturen dat er in de cafés van Berlijn geen garçons meer zijn.'

'En 't vrouwvolk dat op 't land moet werken, zodat ze niet voor hun kinderen kunnen zorgen.'

'Maar dan maken ze maar nieuwe kinderen. In 't koren. Hé, Violet?'

'Maar, Florent, peins een keer aan iets anders.'

'De Duitsers gaan ons komen lastigvallen. Zij kunnen niet verdragen dat wij, Belgen, op ons gemak zijn *entre nous*.'

'Wij hebben nooit andere landen lastig gevallen. In heel onze geschiedenis niet. Het zijn altijd de anderen geweest die hun miserie hier kwamen uitvechten.'

De lucht werd schaliegrijs met blauwe schijnsels. 'L'Heure bleue★,' zei Mama. Vaak had Louis bij valavond 'l'heure bleue' gefluisterd op de speelplaats, de perelaar werd een donkere sprietelige massa, een reusachtige spons, waarin nachtdieren wriemelden en Miezers, ongezien.

'Nee, 't is te laat, ik moet de laatste trein halen,' zei Nonkel Florent en dronk zijn laatste jenever uit. 'Zeg aan uw charmante Armand dat ik op hem gewacht heb en dat ik niet content ben. Zeg dat hij in 't vervolg mijn botten★ kan kussen.'

"t Is zijn schuld niet,' smeekte Meerke. 'Hij let niet op de tijd. Hij vergeet waar hij is.' Armand, de oudste, is haar zorgenkind, haar lieveling. (Als Mama dat broertje had gekregen, zou ik nu ook de favoriete zoon zijn.)

Meerke liet weer het keelgeluid horen. Zoals de jakhals

het licht heeft dan een warme, goudachtige kleur.

In de fotografie (vooral van architectuur) is deze periode geliefd omdat het licht een bijzondere kwaliteit heeft en verlichting in het gebouw dezelfde sterkte heeft als het licht buiten. Verder is het licht zeer zacht met een warme tint waardoor de huid beter wordt weergegeven. Daarnaast is er tijdens het blauwe uur nog een duidelijk contrast tussen de gebouwen en de lucht. Later op de avond, als de lucht donkerder is geworden, zijn de contouren van de gebouwen niet of nauwelijks meer zichtbaar, wat het fotografisch minder aantrekkelijk maakt.

Met deze naam wordt ook wel het Parijs van kort voor de Eerste Wereldoorlog aangeduid, dat werd beschouwd als een tijd van relatieve onschuld.

Botten: laarzen. (Eng. boots).

Nadat de lutherse **Astrid** zich in 1926 verloofd had met de katholieke prins Leopold, zoon van koning Albert van België, verliet ze haar geboorteland.

Prinses Astrid in 1926

Bij haar aankomst in Antwerpen vergat de prinses alle ceremonieel en vloog haar verloofde om de hals; dit spontane gebaar was het begin van de enorme sympathie die de vorstin bij de bevolking verwierf.

Het **Kasteel van Laken** is een van de koninklijke residenties in België. Het ligt in het noorden van Brussel en is omgeven door een groot park. Vlakbij liggen ook de Belvedère en de Onze-Lieve-Vrouwekerk, waar de koninklijke familie begraven wordt. Officieel is het de zomerresidentie van de koning, maar in de praktijk hebben alle Belgische koningen – behalve Albert II – er hun voornaamste woonplaats van gemaakt. Het Koninklijk Paleis van Brussel, dat op 7 km rijden van het kasteel ligt, is de officiële zetel van het hof en wordt als werkpaleis gebruikt.

als hij zich verslikt in een te grote homp rotte zebra.

Tante Violet legde haar breiwerk neer, zette haar goudomrand brilletje af. 'Doet de complimenten aan uw moeder. Niet vergeten.'

Nonkel Florent zei: 'Allee, stel het wel.' Toen werd hij gewaar dat Louis bestond, in het bijzonder en enkelvoudig en uniek, hij krabde in Louis' haar, net als bij Tante Violet aan het station en gromde: 'Allee, gastje. Salut. En dat ik geen klachten hoor!' en daarin leek hij op Peter, die precies zo, bijna verlegen, als opperhoofd van de Seynaeves zou gegromd hebben, hier in het andersoortig boerenkinkelrijk van Mama's voorvaderen.

Na de karnemelkse pap zat Louis bij de dode kachel en keek de tijdschriften en krantenknipsels in die Tante Violet hem aanreikte en die over het leven, de dood en de begrafenis van Koningin Astrid★ gingen. Het papier was klam en rook naar de mottenballen in de kist met het blauwomrand etiket: ASTRID.

'Een zwaan uit het Noorden noemden zij haar, en het was waar. Het is dat Onze Lieve Heer haar zo rap mogelijk bij hem wilde roepen, anders is het niet te verklaren. Zij hadden zo'n gelukkig huishouden, Leopold en zij, zulke schone mensen, kijk hier, zij in 't wit en hij in zijn uniform.'

'De lakeien van 't kasteel van Laeken★ hebben het gezegd, nooit hadden ze woorden, die twee,' zei Meerke.

Toen Nonkel Armand niet kwam opdagen en Meerke zenuwachtig werd, zei Tante Violet terwijl ze boterkoeken at: 'Gij zoudt hem beter één keer en voorgoed de les lezen, moeder. Maar ge durft niet. En hij, hij weet dat hij altijd gelijk krijgt van u en hij profiteert ervan.'

'Die jongen zou moeten trouwen, dat is alles.'

'Waarom zou hij? Hij wordt hier verzorgd lijk prins Karel★, zijn eten staat gereed elke dag, ook al laat hij het uitdrogen, zoals nu weer, op de stoof. Zijn kleine was, zijn grote was, zijn kostuums, zijn plastrons, 't wordt allemaal op tijd gewassen en gestreken en voor wie? Voor dat vrouwvolk waar heel de gemeente schande over spreekt en voor

Prins Karel (1903 - 1983) werd geboren als tweede zoon van koning Albert I en koningin Elisabeth. Hij wilde in de jaren dertig trouwen met het burgermeisje Jacqueline Wehrli, maar het huwelijk zou door het Belgische hof zijn afgekeurd. Uit hun relatie werd naar verluid in 1938 een dochter geboren, Isabelle.

Het zou nooit meer goed komen tussen de broers. Leopold verweet zijn broer Karel een usurpator te zijn en Karel verweet zijn broer dat het hem verboden was te huwen met een burgervrouw. Leopold was ondertussen zelf wèl gehuwd met Lilian Baels.

In 1939 werd prins Karel kolonel in het Belgische leger. Gedurende de Tweede Wereldoorlog leefde hij teruggetrokken in Brussel, meest waarschijnlijk in een van de vleugels van het Kasteel van Laken.

Op het moment dat de Duitsers zijn broer Leopold en zijn gezin wegvoerden naar Duitsland, leefde Karel ondergedoken in de Ardennen.

die meisjes die hij stekezot maakt zodat ze bij mij komen bleiren: 'Violet, kunt ge geen goed woordje doen voor mij bij uw broer? Waarom doet Armand zo lelijk tegen mij, nu dat ik hem zijn goesting heb laten doen bij mij?'

'Violette, je t'en prie, devant le garçon...'

'Le garçon,' zei Louis geeuwend. Zijn hete wang lag op zijn voorarm op de nikkelen stang van de kachel. Het werd zoel aangenaam grijs en lauw en donker, de Miezers fladderden geruisloos langs Tante Violet en Meerke's gekabbel in de lucht van de krantenknipsels, iemand trok aan hem en tilde hem half op, iemand met een rauwe, spotzieke stem die half sprak, half neuriede: 'In zijn nestje moet dit ventje, zonder vestje, zonder hemdje.'

Een vrolijke Nonkel Armand verscheen bij het ontbijt. Hij had een doorploegd gezicht vol lachrimpels, een lange bovenlip en leek op Marcel Kint★, de Zwarte Adelaar van Zwevegem, zoals hij gefotografeerd werd na een eindspurt, stralend, oppersterk tussen de uitgeputte, amechtige sukkels. Nonkel Armand's zwart, achterovergekamd haar zonder scheiding glinsterde van de brillantine. Hij pulkte aan de kalknagels van zijn tenen en zijn rauwe, doorrookte stem zei dat hij Louis zou meenemen achter op zijn moto een dezer dagen. 'Wij gaan gas geven, vent!' Toen krabde hij lang in de grijze krullen op zijn borst, at eieren met spek zonder een woord te richten tot zijn aanbiddende moeder, zijn jaloerse zuster. Zijn ogen waren kobaltblauw met zwarte wimpers die geverfd leken als die van Alfred Lagasse★, tenor en Prins Sou-Chong. Toen hij op zijn motorfiets wegreed toeterde hij hartverscheurend lang, de dorpelingen vloekten of maakten een kruisteken.

In de namiddag kwam Raf de Bock, de zoon van de ijzerwinkel, Louis bezoeken. Zij liepen als trapezisten op de treinrails. Raf zou als hij naar het college ging volgend jaar, bij de KSA★ ingelijfd worden, zei hij trots, met de metalen glans van de winkel van zijn ouders over zijn gezicht en handen.

Op 20 september 1944 verkozen de Verenigde Kamers hem tot regent van het koninkrijk.

Prins Karel wordt weleens beschouwd als de redder van de monarchie. Hij was een uitstekend diplomaat en had zeer goede contacten met Winston Churchill en andere geallieerde leiders. Door deze contacten was hij dé Belgische contactpersoon voor het Amerikaanse hulpplan voor Europa, het Marshallplan. Prins Karel was waarnemend Belgisch staatshoofd op cruciale momenten in de geschiedenis: de oprichting van de Benelux in 1944, de oprichting van de VN in 1945, de oprichting van de NAVO in 1948 en de Raad van Europa in 1949.

Marcel Kint: bijgenaamd *De zwarte Arend*. Zie p. 128.

(Het clauscentrum in de Universiteit van Antwerpen maakt melding van een teruggevonden affiche over een opvoering in 1941 van Het Land van den Glimlach, uitgevoerd door "De Vlaamsche Zonen" (in Het Verdriet van België heten zij "De Leiezonen"). Het affiche is gedrukt op de persen van Jos. Claus, Oudenaerdsesteenweg 15, Kortrijk. Zie: https://clauscentrum.be/nieuwsbericht1.html
De naam Alfred Lagasse verschijnt niet. A.B.)

Huidig beeld van de Oudenaerdsesteenweg, richting centrum. Nr. 15 ligt verderop rechts.

Het huidige pand op nr. 15 met de uitspringende gevel is het middelste, (opzettelijk?) gerenoveerde huis, dat opvalt doordat het rechts van de voordeur (nog steeds?) een werkruimte heeft

KSA: de Katholieke StudentenActie, afgekort tot KSA is een Vlaamse jeugdbeweging met een katholieke signatuur, ontstaan in 1928. KSA groeide uit over heel Vlaanderen en biedt activiteiten aan voor kinderen en jongeren van 6 tot 18 jaar.

In het Gesticht had Louis beslist Raf tot Apostel uitgeroepen, zelfs in Raf's huidige staat van onschuld, onaangetast door list of voorzichtigheid want dat was te wijten aan zijn opvoeding in boerenbuitenscholen. Maar zijn fel verlangen om bij de Katholieke Studentenactie ingelijfd te worden stemde tot nadenken. De KSA★, de schildwachten van Jezus Christus, verschilden niet zo erg van de scouts, zij hadden een groter ideaal, dat wel, maar dat was niet zo moeilijk, de scouts hebben geen ideaal, behalve dat van tenten optrekken en knopen leggen, scouts hadden een Franse lelie op de riem en werden overigens geregeerd door Engelsen (vanwege hun stichter Baden-Powell★) die hun Engelse ceremonies opdrongen, thee drinken, onze stambroeders in Zuid-Afrika in concentratiekampen achter prikkeldraad laten verhongeren, onze geloofsbroeders in Ierland mitrailleren, *fair play* mijn kloten.
Raf en Louis kropen onder het verroeste prikkeldraad door, dwarsten een weide met koeien die naderden, maar zij liepen geen stap sneller. Louis' hart bonsde. Het waren geen gevaarlijke stieren, natuurlijk niet, niet een van die gevaarten die boer Iwein-de-Koe had besprongen met beestachtige wellust en waarvoor de arme man tot het uur van zijn dood werd uitgelachen, maar de horens en de bloeddoorlopen ogen kwamen toch te dichtbij. 'Melkfabrieken!' riep Louis en bereikte het prikkeldraad.

Langs de dreef★, langs het preventorium★ waar rijkeluizen zonnebaadden in hun zijden pyjama's, langs het voetbalveld van Bastegem Excelsior. Waar het gras hoog stond tussen schots-en-scheve struiken. Raf viel op zijn knieën, Louis deed hem na. Zij kropen door de struiken, naderden het kasteeltje in roze baksteen. 'Niet zo vlug,' snauwde Raf. Louis had natuurlijk nooit een wit hemd moeten aantrekken, aan camouflage moeten denken zoals Raf, die een donkergrijze trui aan had.

Eigenlijk was het jammer dat hun expeditie overdag plaatsvond, anders hadden zij zich kunnen insmeren met modder. Alleen hun oogwit had geflikkerd in de schijn van

Baden-Powell (Londen, 1857 – Nyeri, 1941) was een luitenant-generaal in het Britse leger, schrijver en de grondlegger van scouting, dat in Nederland vroeger ook wel padvinderij of verkennerij werd genoemd.

Baden-Powell diende van 1876 tot 1910 in het Britse leger in India en Afrika. In 1899, tijdens de Tweede Boerenoorlog in Zuid-Afrika, verdedigde hij met succes de stad Mahikeng (destijds bekend als Mafeking). Gebaseerd op ervaringen en ideeën van hemzelf en anderen ontwierp Baden-Powell een jeugdspel dat in 1908 door hem werd beschreven en gepropageerd in zijn boek *Scouting for Boys*. Terwijl hij dit schreef, testte hij zijn ideeën en methodes tijdens een kamp op Brownsea Island (Zuid-Engeland) dat op 1 augustus 1907 begon. Tegenwoordig wordt dat beschouwd als het begin van scouting als jeugdbeweging.

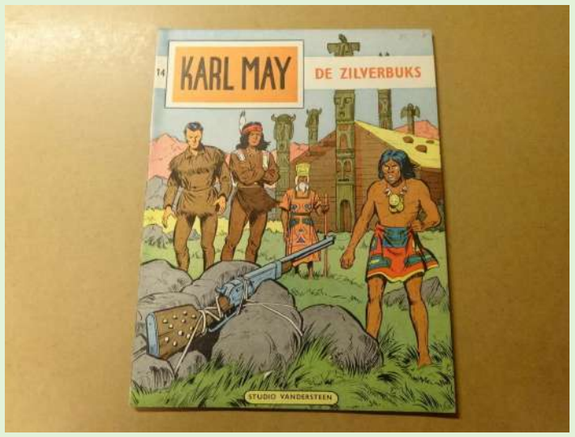

Robert Baden-Powell

(To scout = verkennen van een terrein; scoutmaster = hopman, fanatiekeling, patriot).

Dreef: brede landweg.

Preventorium: rusthuis, m.n. voor tuberculose-patiënten, wier ziekte nog geen actieve vorm had.

De **Zilverbuks** is een stripverhaal van Karl May. Zie ook p. 71.

Winchester Repeating Arms Company, vaak kortweg Winchester genoemd, was een Amerikaanse fabrikant van vuurwapens en munitie. De fabriek werd in 1865 opgericht door Oliver Winchester en was sindsdien gevestigd in New Haven in Connecticut.

het kampvuur. En de glans van zilverbuks★ en tomahawk. Op hun ellebogen sleepten zij zich voort, uit het kasteeltje noch uit de bijgebouwen was er iets te horen. 'Zij zijn godverdomme niet thuis.' Raf richtte zich op en liep dwars door de uitgedroogde beek, sloeg struiken weg en zonder zich om de gezwinde Sioux aan zijn zij te bekommeren rende hij ineens naar een eik. Uit de glas-in-loodramen van de eerste verdieping werd geen Winchestergeweer★ gericht. Het grint van de oprijlaan kraakte onder Louis' schoenzolen, zijn mocassins★ had hij in de tent gelaten. Hij botste tegen Raf aan achter de eik. Louis kreeg een zet tegen zijn schouder, stond in de open, kwetsbare vlakte. Vlakbij stond een sportwagen met de linkerdeur open. Op de arduinen trap die naar het bordes leidde waren geen bloedsporen te ontwaren. Raf kwam zijn verkenner achterna. Uiterst nonchalant, met de handen in zijn broekzakken waarin hij waarschijnlijk zijn vingernagels tot bloedens toe in zijn broekzakken grifte ging Raf Louis voorbij. Louis stapte op Raf's schaduw. Het kasteeltje leek verlaten. Louis keek in een kamer.

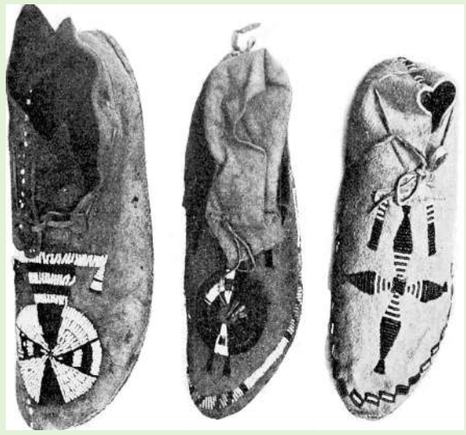
De linden geurden. Raf scharrelde in de vuilnisbak, zocht tussen conservenblikken, koffiedik, natte kranten, honderd bruine sigarettenpeuken en plukte er een iel, verfrommeld en gerafeld satijnen lapje uit. Het deksel van de vuilnisbak klapte dicht met een afschuwelijke metaalklank die vogels deed opfladderen, de slag van een zwaard op een kuras die stemmen wekte uit de kelderkeuken, een krakerige onzekere bas die onverstaanbaar vloekte en een schelle vrouwenstem die zei: 'Och, Here!' Een ogenblik zag het ernaar uit dat Raf het huis in zou rennen want de slungel deed een stap op de arduinen, bemoste trap en hield zich aan de verweerde leuning vast, maar gelukkig rende hij toen, zonder enige dekking, de struiken weer in.

Ook op de eerste verdieping van het huis was lawaai te horen geweest, alsof men daar een kast verschoof. Toen de twee schamele overvallers hijgend en puffend in de droge sloot vielen, meisjesachtig giechelend, hoorden zij vanuit

Winchester heeft talloze invloedrijke wapens ontworpen. Het bekendste model is de Winchester '68(ontworpen in 1868), een geweer waarbij de schutter door het op en neer halen van de trekkerbeugel steeds een nieuwe patroon in de kamer kon brengen. Hierdoor kon hij 12 schoten achter elkaar afgeven. Hiermee was Winchester de eerste wapenfabrikant ter wereld die op grote schaal repeteergeweren ging maken. De Winchester 68 was het meest gebruikte geweer in de tweede helft van de 19e en eerste helft van de 20e eeuw. Mede dankzij de vele westerns groeide het wapen uit tot een icoon van het wilde westen.

Mocassins:

Mocassins van resp. Shoshone, Sioux en Arapaho

De mocassin (Engels: moccasin) is schoeisel dat traditioneel gedragen wordt door de inheemse volkeren van Noord-Amerika (de indianen). Mocassins geven de drager bescherming maar de zachte zool maakt het tegelijkertijd mogelijk om de ondergrond te voelen, wat ze zeer geschikt maakte voor jacht in een bosachtige omgeving.
Omdat de mocassins zo licht zijn, maken ze het mogelijk voor de drager om zich bijna geluidloos voort te bewegen.

Suzanna is een vrouw uit een apocrief gedeelte van het boek Daniël dat dan ook wordt gerekend tot de *Toevoegingen bij Daniël.*

Volgens het bijbelverhaal nam Susanna een bad in haar tuin, zonder zich te realiseren dat twee mannen ('ouderlingen') haar bespiedden. De mannen probeerden haar te verleiden, maar Susanna bood verzet. Uit wraak beschuldigden de mannen haar van ontucht waarvoor ze de doodstraf kon krijgen.

De profeet Daniël vermoedde dat er iets niet klopte en besloot de twee getuigen apart van elkaar te ondervragen. Uit de verschillen in de

het onzichtbaar kasteel klaterende marsmuziek die vrij gauw vervangen werd door de vette trompetklanken die Peter 'dierlijk' noemde, die van Amerikaanse negers voortkwamen, en die als wij ons niet verweerden, onze beschaving zouden overwoekeren.

De kamer die hij door de vervormende ruit van de erker gezien had in zijn bevende angstige verrukking was een hoge ruimte met een immense koperen kroonluchter van tientallen takjes en twijgen, matglimmende roodbruine stoelen met groene zittingen, een ovale tafel met een marmeren blad, de buste van een man met een pruik uit de tijd van Louis de zoveelste, het schilderij boven de schoorsteen van een naakte blonde vrouw op een heftig rood bed. Suzanna★ zonder de twee grijsaards. De glinstering van porselein in een sierkast. Een kruisbeeld van ouden antiek. Het slijk der aarde was daar kwistig gebruikt. In zo'n kamer, minus het schilderij van Suzanna, woonde Zijne Eminentie Hendrikus Lamiroy, bisschop van Brugge. Waarom ben ik geen rijke jongeling? Ik wil alles opgeven en Hem volgen maar moet ik dan niet eerst die rijke jongeling zijn in zo'n kamer? Raf sleepte met zijn voeten, af en toe sloeg hij met een boomtak de struiken plat.

'Zij was toch thuis, Madame Laura. Maar wij keren morgen weer. Ge moet haar gezien hebben voor dat ge dood gaat. Met een beetje geluk hadden wij haar op ons dooie gemak op het terras kunnen zien zitten. Verstaat ge dat? Zij komt speciaal naar de buiten voor de verse lucht en om op haar gemak te zijn, zonder telefoon, zonder cliënten en zij is nog maar gearriveerd of ze sluit haar eigen op in haar slaapkamer. Zij wandelt nooit, meestal zit zij op haar lui gat sigaretten te roken in de veranda en af en toe in de schaduw op het terras. Maar wij laten ons niet afschepen, hé, Louis? Morgen gaan we d'r weer naar toe en voorzichtig deze keer. Wij kunnen een verrekijker★ meenemen. Want als ze ons ziet zou ze ons durven wegjagen of laten slaan door Holst. Want Madame Laura heeft geen klein beetje pretentie, zij heeft een groot gedacht van haar eigen en een mens

getuigenissen werd het bewijs geleverd van Susanna's onschuld. Haar belagers werden ter dood gebracht, zoals voorgeschreven is. Deuteronomium 19: 18-19.

Rembrandt gaf Suzanna in het volle licht weer, waardoor ze in al haar naaktheid nog kwetsbaarder lijkt. Hij schilderde geen geïdealiseerde vrouw, maar een van vlees en bloed. De afdruk van haar uitgetrokken kousen staat nog in haar kuiten.

Rembrandt van Rijn, Suzanna, 1636

Verrekijker: zie p. 770, waar Louis Seynave schreef: “De verrekijker van de Liefde.”

Meerhem: bestaand dorp boven Gent.

Clark Gable (1901 - 1960) staat bekend als een van de grootste sterren uit de geschiedenis van Hollywood en de meest succesvolle Amerikaanse acteur van voor de Tweede Wereldoorlog.

Zijn meest befaamde rol was die van Rhett Butler in *Gone with the Wind* uit 1939.

Acacia (< gr. akis = doorn) hebben vaak samengestelde bladeren, waarbij een blad bestaat uit meerdere deelblaadjes. Een Acacia heeft veel lange doorns die overal uit de zich wijd uitspreidende takken steken. Van Acacia's die in een groep staan, zijn de takken gewoonlijk zo ineengestrengeld, dat ze een ondoordringbaar struweel vormen. De Acacia's kunnen zo'n zes tot acht meter hoog worden, maar blijven vaak ook struikvormig. Ze hebben zachte, geveerde blaadjes, gele bloemen en gebogen, spits toelopende peulvruchten.

vraagt zich af waarom eigenlijk. Wie peinst zij dat ze is? Zij is toch van klein volk, van de Vandeghinstes uit Meerhem.★ Haar vader heeft een attaque gehad als zij weggelopen is naar Brussel met al zijn spaargeld, adieu Vader en merci. Vraag het maar eens aan uw Nonkel Armand. Hij gaat het misschien niet willen geweten hebben, maar hij kent haar tot op de draad, Madame Laura, want hij is er zot van geweest een zomerlang, d'r was zelfs sprake van trouwen, een geluk dat het niet doorgegaan is want dat zou uw Nonkel zijn ongeluk geweest zijn, wat zeg ik? zijn dood, want uw Nonkel Armand, ge zoudt hem dat niet aangeven met zijn lachende muil, is veel te serieus. Ge zoudt denken dat hij alleen maar een charmante zwanzer is, maar waarom denkt gij dat hij zijn eigen zo in de drank smijt en in 't slecht vrouwvolk? Omdat hij problemen heeft, Armand, ik zeg het u, en daarom is het maar best dat hij op tijd en stond geweten heeft wat voor een vlees hij in de kuip had met Madame Laura die de mannen verblindt met heel hare cinema.'

Haar cinema, dat wist Louis, dat was wat vrouwen onder hun rokken hebben, dat waarvan de aanblik sommige mannen (zoals Nonkel Armand?) hun handen voor hun gezicht doet slaan, verblind als zij zijn door de scheur van een bliksem.

Op het terras van het preventorium hield een verpleegster een bedpan in de ene hand en zwaaide hen toe met de andere.

'Vrouwen weten het verschil niet tussen goed en kwaad,' zei Raf. Vanwaar kwam die zelfzekere wijsheid? Raf was misdienaar. Raf kreeg vaak rammel van zijn vader, de ijzerhandelaar, een mannetje met een Clark Gable★-snor, die vaak hoofdpijn had. En als hij hoofdpijn kreeg, dan sloeg hij.
Zij scheidden bij de dreef. Louis bleef even naar een blonde merrie kijken met vlassige plukjes aan haar enkels, hij riep haar maar zij kwam niet. Toen zag hij in de verte, tussen de acacia's★, Raf die aan het vodje dat hij uit de vuilnisbak

gestolen had rook en erop knabbelde. Nee, hij was toch niet verkiesbaar als Apostel.

Tante Violet zei dat Mama getelefoneerd had vanuit de Alpen waar zij uitrustte met haar vriendin Madame Esquenet. Zij had watervallen gezien, en reebok gegeten alhoewel het niet het seizoen was.

'Heeft ze nog iets bijzonders gezegd?'

'Wat zou ze moeten zeggen, manneke?'

'Heeft ze niet gevraagd hoe dat het met u ging?'

'Ja zeker. Ik heb haar gezegd dat we content waren dat ge hier logeerde. Dat ge gehoorzaam en beleefd waart.'

'Zei ze niets anders?'

'Maar wat dan, Louis?' vroeg Tante Violet kribbig.

'Heeft ze dan geen groeten aan mij gedaan?'

'Natuurlijk, Louis, dat zei ik u toch.'

'Nee.'

Mama had niets bericht over zijn vermoord broertje. Niet geïnformeerd naar Holst die de moord begaan had, Holst, de aartsengel die zijn gitzwarte vleugels heimelijk in het wit geverfd heeft, die de opdracht gekregen heeft van de hemelse krachten om Louis door dik en dun in weer en wind te beschermen tegen het kwaad, en die Mama's kind met de duivelse sidderende wiekende vlerken de dood heeft ingewaaid opdat ik mij niet zou hechten aan dit broertje, hem niet gaarne zou zien, wat ik zeker gedaan had als hij in leven was gebleven. Zodat ik nu helemaal kan opgaan in de liefde van Onze Lieve Heer, wat mijn roeping is, ik vergeet het te vaak.

Hij hielp Meerke erwtjes doppen. Zij zat haar grauwe, verschrompelde voeten te weken in een bad met *Saltraten Rodell.*★ Louis trachtte, terwijl hij in het geniep van de erwtjes at, een glimp van de geheimzinnige dingen die Meerke haar 'eksterogen'★ noemde op te vangen, maar zij wikkelde (beschaamd?) haar voeten meteen in de geruite handdoek. Louis gooide het melkige water in de richting van Hector, de kalkoen, trof hem niet.

Saltraten Rodell

Een voetbad met de badzouten van Saltrates op basis van zeezout en algenextracten versterkt en revitaliseert vermoeide en pijnlijke voeten. De algen worden gebruikt bij thalassotherapie en bevatten actieve bestanddelen met een gunstige werking op de opperhuid.

Eksteroog: De likdoorn is een sterk verhoornd deel van de huid aan de voet, meestal ringvormig met een klein, diep centrum. Dit centrum wordt geleidelijk gevormd door druk op dat betreffende huiddeel. De druk wordt veroorzaakt door schoeisel, overgewicht of afwijkingen aan de stand van botten in de voeten. Meestal is er een combinatie van tenminste twee van deze factoren aanwezig.

Het **Panthéon** werd gebouwd door de architect Jacques Germain Soufflot en was oorspronkelijk bedoeld als een kerk gewijd aan Sainte-Geneviève. Het is nu meer bekend als begraafplaats van beroemde Fransen. Soufflot wilde een klassiek gebouw realiseren met de lichtheid van een gotische kathedraal. Het ontwerp bestond uit een Grieks kruis met een portiek van Korinthische zuilen.

De naam Panthéon verwijst naar het Pantheon in Rome waar het op moest gaan lijken.

In 1851 hing de Franse fysicus Léon Foucault (1819-1868) een gewicht aan een touw in de koepel op. De slinger leverde het bewijs dat de aarde om zijn as draait.

Fátima is een plaats in Centraal-Portugal ten noordoosten van de hoofdstad Lissabon en is vernoemd naar een Moorse prinses. Nadat een verschijning van Onze-Lieve-Vrouw van Fátima werd gemeld in oktober 1917, werd het dorp een rooms-katholiek bedevaartsoord. In 1944 werd een basiliek gebouwd.

Fátima, Portugal

'Eindelijk is zij een keer verstandig, Constance. Zij zou dat meer moeten doen, Staf en heel zijn tralala in plan laten, gewoon op reis, want hele dagen eten koken en een vent zijn onderbroeken wassen, zijn kousen stoppen... O, ik ben gelukkig dat ik daaraan ontsnapt ben.' Er hokten afgunstige Miezers in Tante Violet's keel.

'Zij heeft nog geen kaartje gestuurd,' zei Meerke. 'En nochtans doet ze dat gewoonlijk direct als ze in den vreemde is.'

'Zij zal iets anders aan haar hoofd hebben,' zei Tante Violet.

'Wij hebben magnifieke kaartjes in kleur gekregen van uw Mama,' zei Meerke, 'uit Holland, uit Lourdes, uit Parijs, de Sacré Coeur, het Pantheon ★, maar dat is lang geleden, hoe lang, Violet? Dat kaartje met Napoleon op zijn paard?'

'Ja, uit Parijs,' zei Tante Violet kregelig, die alleen maar naar Fatima★ geweest was met de Bond der Vlaamse Onderwijzeressen. Zij had een Pruisisch blauwe haan in keramiek meegebracht, Nonkel Armand had hem in zijn armen genomen, en was ermee in het kippenhok gaan slapen, kakelend in zijn roes. 'Een jaar of tien geleden.'

'O, maar wat ben ik een dwaze maagd!' zei Meerke. 'Het is niet moeilijk. Hoe oud zijt ge nu, Louis?'

'Elf geweest in april,' zei hij tegen zijn zin.

'Al dat ge moet doen is optellen. Negen maanden meer. Potverdikke, wat ben ik toch soms een domme konte.' Zij telden alle twee, Meerke en Tante Violet die op haar vingertoppen tikte met een ringvinger waar nooit een ring aan gezeten had, nooit zou zitten.

'Maar moeder,' riep zij schel, 'nu weet ik het weer, Constance heeft die kaart opgestuurd de 15de juli, want er stond op dat de Parijzenaars in de straten dansten voor hun Quatorze Juillet en Constance had meegedanst om de inname van de Bastille in 1789 te vieren. Staf heeft er later nog over staan nukken omdat ze met een Tunesiër gedanst had.'

'Dat was de eerste keer dat uw Mama buiten België kwam. Zij was nerveus! Zij liep tegen de muren op! "Wat

De **Folies Bergère** is een music-hall in Parijs, gelegen in de Rue Richer 32. Het werd geopend in 1869 als de Folies Trévise, voor licht amusement zoals operette, komische opera, volksliedjes, en gymnastiek. Het werd de Folies Bergère in 1872, genoemd naar een straat vlakbij. Het gebouw beleefde zijn hoogtepunt van roem in de *Belle Époque* vanaf 1890 tot in de 20er jaren van de eeuw daarna.

Revues voorzagen in extravagante kostuums, decors en effecten, en vaak naakte vrouwen. In 1926 veroorzaakte Josephine Baker, een Afro-Amerikaanse uitgeweken zangeres en entertainer, een sensatie in de Folies Bergère door in een kostuum te dansen dat gemaakt was van een rij kunst-bananen en weinig meer.

Het instituut is nog steeds in bedrijf en nog altijd een sterk symbool van de Franse en Parijse stijl van leven.

Sloore: (Van Dale, BE: spreektaal) beklagenswaardige, goede vrouw = ziel.
In andere gevallen ook: slordige, sjofele, slonzige vrouw. Én: onnozele, sullige vrouw.

Amelie, die - aldus Weisgerber - haar kinderen karnemelksepap voorzet (p. 241) en telkens weer een voetbad neemt (p. 242, 686), heeft haar voornaam in feite te danken aan de Franse gemeente **Amélie-les-Bains-Palelda**, arr. Céret (Ceres) - zij is Amélie-les-bains-de-pieds.

moet ik aandoen als wij naar de opera zouden gaan? Ge weet nooit. Of naar de Folies Bergère★ waar alle jonge trouwers naartoe gaan?" Het was de schoonste dag van haar leven.'

'Uw vader was toen ook gelukkig,' zei Tante Violet. 'Zij hielden elkaars handje vast, mijn zoetje alhier, mijn engelke aldaar. Maar zij zijn toch vroeger naar huis gekomen dan verwacht.'

'Te veel weelde waarschijnlijk,' zei zij die Mama had gebaard.

Mama heeft Papa, Constance Bossuyt heeft Staf Seynaeve voor het eerst gezien op de trein van Walle naar Gent. Op de achtergrond het met klimop en rozenstruiken opgekalefaterd station van Bastegem. Constance stapt op samen met Ghislaine, de dochter van de verfwinkel die vier jaar later gestorven is aan leverkanker terwijl die sloore★ nooit een druppel alcohol gedronken en zelfs geen chocolade gegeten had.

Papa ging naar de drukkersschool. En Constance naar de Normaalschool omdat haar vader, de sasmeester Basiel Bossuyt, tot op zijn sterfbed (nadat hij uit de appelboom gevallen was) bevolen had: 'Denk eraan, Amelie★, dat ze aan de Staat geraken, alle vijf. Tenzij Berenice, die zal waarschijnlijk toch naar het klooster gaan. Maar de twee anderen in 't onderwijs, veel vakantie, 't is proper werk. En ge leert nog alle dagen bij samen met de kinderen.' (Het merg was uit zijn ruggengraat gelopen, dat kunnen ze niet meer repareren.)

Toen kwam het goddelijk want voorbestemd moment dat Constance's blik die van Staf kruiste terwijl zij, spotziek lacherig brutaal boerenmeisje, het hoogste woord had in het compartiment (in het middengedeelte van de trein vanwege de veiligheid). De speelse maagd zag hoe de sproetige knul een halve-kilo-zak Lutti-caramellen op zijn schoot had. Zijn wangen bulten en bewegen. Dit duurt weken, en elke keer

Balorig: onwillig, gemelijk, ontevreden. Bal-: slechtheid, kwaad. Vgl. baldadig, balsturig.

Een suikerboon is een amandelnoot, omgeven door een laagje (gekleurde) suikerglazuur.
Suikerbonen zijn in België een traditioneel geschenk bij de geboorte van een kind. Een andere naam is **doopsuiker**, vanwege het gebruik dat de genodigden bij het doopsel suikerbonen krijgen.

De bonen staan voor het nieuwe leven en voor vruchtbaarheid.

Wilhelm II (1859 - 1941): Duits keizer en koning van Pruisen, van de dynastie Hohenzollern, staatshoofd van 1888 - 9 november 1918: het Wilhelminische tijdperk.

Hij was een kleinzoon van de Britse koningin Victoria en verwant aan vele monarchen en prinsen van Europa. Hij werd gekroond in 1888, ontsloeg in 1890 Otto von Bismarck, die al sinds 1871 rijkskanselier was maar in Wilhelms ogen niet volgzaam genoeg was, en wilde van Duitsland, dat aan het eind van de 19e eeuw al een dominante positie op het continent had, een nog grotere mogendheid maken. Hij was temperamentvol en impulsief en deed daarom soms tactloze en ondoordachte uitspraken die geregeld voor nationale en internationale ophef zorgden. Ook had hij moeite zijn plek te vinden in een monarchie waarin naast de keizer nog andere belangrijke politieke organen bestonden. Vóór 1900 domineerde hij de Duitse politiek grotendeels maar na de eeuwwisseling verminderde zijn invloed geleidelijk, door zijn blunderende optreden en door verschillende schandalen rondom zijn persoon die zijn aanzien flink beschadigden, niet alleen in het buitenland maar vooral ook binnenlands. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog had hij al betrekkelijk weinig invloed op de besluitvorming en aan het eind van deze oorlog was zijn generale staf de facto de

loopt het water uit haar mond. Hoe kon de snoeper het gretig gelonk van de snoepzuchtige ontwijken? Het duurde weken en toen zei Papa: 'Gij kijkt zo raar naar mijn Lutti's? Zoudt gij er soms eentje willen?' De eerste woorden van Amor zijn pijlenarsenaal. Ghislaine vond het niet *comme-il-faut*, maar Constance aanvaardt een Lutti en hij smelt in het zoetwatermeertje van haar mond en hij, bijna balorig★ van verlegenheid, houdt haar weer de gekreukelde papieren zak voor en zij neemt er maar meteen twee. Voor het station van Gent splitst het tramwezen zich.

'Au revoir, meneer.' - 'O, nee, à bientôt,' zegt de student in de grafische ambachten op de rand van het baldadige, en 's anderendaags wenkt hij haar vanuit een van stoom sissend raampje en offreert haar, behalve Lutti's, roomsoezen en doopsuiker★, marsepein en pepermunt, Ghislaine is wel verplicht, om hem geen affront aan te doen, om mee te kauwen en te zuigen, 's anderendaags is er pruimentaart waarvan hij beweert dat zijn moeder die speciaal gebakken heeft maar is hij onnozel of wat? Wij kunnen toch de blauwe krullettertjes lezen, schuin in een hoek van het getand papier, Patisserie Merecy, Walle. Vijftien kilometer is het van Bastegem naar Gent en Constance wordt getemd op die afstand, zij hapt toe, elke keer in de volgende dagen. Ghislaine verklapt het aan Berenice en Berenice aan haar ouders. Basiel Bossuyt, die dezelfde puntige snor tracht te kweken als Wilhelm II★ die in zijn Hollandse ballingschap hout hakt elke morgen voor zijn villa, Basiel Bossuyt, die de Kaiser heeft bevochten door te spioneren voor de Geallieerden vanuit zijn ideale positie als sasmeester, zegt dat die gast uit Walle zich moet presenteren op het Sashuis, zondagnamiddag om vier uur dertig.

'Het is een van die seigneurtjes met veel drinkgeld, ik ga hem een keer onder de loep nemen.'

'Die peinzen dat ze zich van alles mogen permitteren tegenover meisjes van de buiten,' zegt Meerke.

'Hij is dus van Walle,' zegt Basiel Bossuyt nadenkend, zijn pijp walmt.

werkelijke machthebber. Hij vluchtte aan het eind van de oorlog, op 9 november 1918 uit het Duitse hoofdkwartier in België naar Nederland, waar hij troonsafstand deed.

In 1941 stierf hij in zijn permanente verblijfplaats Huis Doorn, waar hij ook bijgezet werd in een mausoleum. Zijn gebalsemde lichaam is er nog steeds aanwezig en zal pas naar Duitsland terugkeren wanneer dat een monarchie is geworden - in overeenstemming met zijn wens.

Zethaak: letterzettersgereedschap waarin bij het handzetten de regels (telkens negen à tien) gezet worden.

Whisten: zie p. 198.

Blood: een bloodaard is een laf, beschroomd mens.

'Precies,' roept Meerke. 'Een die te stom is om in zijn eigen stad te studeren en die in alle scholen van Walle buitengevlogen is en daarom naar Gent moet met de trein, met zakken vol caramellen om 't vrouwvolk te verleiden. Zij is veel te jong.'

'Doe niet zo kwezelachtig,' zegt Basiel Bossuyt, maar Meerke kan het niet laten, Pastoor Mertens die nog maar pas geïnstalleerd is, wordt geraadpleegd. 'Madame Bossuyt, uw man heeft gelijk dat hij de situatie wil overzien. Het is veiliger dat die jongen naar uw huis komt dan dat hij samen met uw dochter na de lesuren rondhangt in slechte gelegenheden te Gent. Ondertussen zal ik eens informeren bij de deken van Walle uit wat voor een soort familie die jongen komt, en of hij serieuze intenties heeft.'

Constance prevelde 's anderendaags hoogrood, quasi-nonchalant dat als het Staf uitkwam hij het vieruurtje kon komen gebruiken zondag in het Sashuis.

Hoe moet Papa niet gehuppeld en gedanst hebben tussen de denderende drukmachines van zijn school! Hoe trilde de zethaak★ niet in zijn inktbevlekte hand! Die zondag bracht hij een bos viooltjes mee voor zijn duifje, een boeket roze rozen voor Meerke - want hij is van Walle, vergeet dat niet, Walle vlak bij de Franse grens, ge voelt dat, een zekere chic, savoir-vivre, frivoliteit en pretentie, in Walle kent men zijn wereld, vandaar de roze rozen- en een doos Hollandse sigaren voor Mama's vader die wijst en zegt: 'Zet u. Kunt ge whisten★?' Mama's zusters komen o zo toevallig in de woonkamer en geven een zedig handje aan de snoepdolle vreemdeling. Zij vinden hem maar raar en blood★, zeggen ze aan hun zuster, die dat ook vindt, het liefst die whistende (die overigens verpletterd wordt door haar gewiekste ouders) zo snel mogelijk ziet verdwijnen. De twee volgende zondagen zit hij er weer. Rozen en sigaren, en voor haar een veldboeket dat hij nooit zelf heeft bijeengegaard zoals hij zegt. Zij gaat met Ghislaine in het achterste compartiment van de trein zitten maar hij vindt haar, met likeurbonbons, borstplaat en Haagse hopjes.

Tino Rossi (1907 - 1983): Franse zanger van populaire muziek die optrad in revues, operettes en speelfilms. Hij groeide op in een gezin van 8 kinderen, zijn vader was kleermaker.

Zijn stem had een lichte, vloeiende en wat omfloerste klank: een fluwelen stem met een bereik van bijna drie octaven.

Hij verhuisde naar Parijs in 1934. Een contract met het Casino de Paris betekende zijn doorbraak. Het publiek stroomde toe. Vooral vrouwen stonden soms urenlang massaal voor de deur, alleen maar om een glimp van hem op te vangen. Hij gold als een charmezanger bij uitstek en werd voor wat betreft zijn uiterlijke aantrekkingskracht wel vergeleken met Rudolf Valentino. Hij zong hits als *Vieni... vieni...*, *Ave Maria* en *J'attendrai*, maar bijvoorbeeld ook *Yesterday* van The Beatles. Zijn meest verkochte nummer is *Petit Papa Noël*, het meest geliefde Franstalige kerstliedje.

Hij was de eerste artiest die wereldwijd miljoenen platen verkocht en kreeg een speciale massief gouden langspeelplaat uitgereikt voor de afzet van minstens 250 miljoen grammofoonplaten. Totdat Elvis Presley op het toneel verscheen, was er geen artiest die deze aantallen zelfs maar benaderde.

Tino Rossi trad ook op als acteur speelfilms en operettes. Daarin speelde hij meestal de rol van de jonge held. In een interview zei hij daarover: Te veel en te lang. Ik liet me leiden door mijn ijdelheid. Die ijdelheid illustreerde hij ook met de pakken die hij droeg: Ik laat mijn kostuums altijd iets te groot maken, dan zeggen de mensen: "Goh, Tino, je bent magerder geworden" in plaats van "Goh, je wordt steeds dikker".

Zijn laatste optreden als zanger was in 1982, in het Casino de Paris, waar het ooit ook was begonnen. Blijkens een interview was het hem vreemd te moede: Ik miste er mijn oude vrienden Gabin, Fernandel, Maurice Chevalier en Mistinguett te zeer. Ik voelde me er een eenzame oude man, die tevergeefs zocht naar de gezellige jaren van weleer.

De volgende zondag is zij niet in de woonkamer van het Sashuis. Vanuit de slaapkamer die zij met Berenice deelt heeft zij hem zien komen, bloemen tegen de borst, aktetas in de hand en met die onverbiddelijke onherroepelijke puntschoenen in haar richting schrijdend, naar haar die droomt van een arrogant uit een oesterkleurig sigarettenpijpje rokend Zuiders type dat de rook wegwuift voor haar verhit gezicht en dan 'Marinella'★ zingt met de fluwelen stem van Tino Rossi★ en dan tegen de deurpost leunt met een smokingschouder en onbeschaamd ergerlijk zelfverzekerd met een gesluierde stem zegt: 'Komt gij eens hier, schoon wijveke.'

Zij hoort terwijl zij de deurklink vasthoudt vragen: 'En waar is Constance?' en de verontschuldigingen van haar moeder die haar handen aan haar schort moet afwrijven en het triomfantelijke gekef van Violet, de ingetogen mildheid van Berenice en haar bedaarde vader die zegt: 'Constance is een beetje ziekjes.' 'Kom, vader,' zegt Violet, 'kom kom, val toch met de deur in huis. Zij wil hem niet zien, amen en uit.' Waarop de bloemenman dapper slikt en zegt dat het jammer is want hij had net een passend cadeau meegebracht. 'Ah, dat is iets anders,' zegt Meerke. 'Een schone cadeau,' zegt de onzichtbare pretendent. Constance perst haar sierlijk roze oor, haar bruine wilde krullen tegen de deur maar nu is er alleen het geschraap van stoelen, het gekraak van pakpapier te horen en dan een veelvoudig gekerm en gegrom van verbazing en bewondering. Zij tintelt van nieuwsgierigheid. Zij denkt dat het een ring is, alhoewel Staf niet het type is om haar dit voortvarend op te dringen.

'Constance!'

'Laat me gerust!' loeit ze tegen de beige gelakte deur.

Haar moeder komt en legt haar oor tegen het paneel van de deur aan de andere kant.

'Laat me gerust! Waarom ik? Wat heb ik meer dan andere vrouwen?'

'Ge zoudt toch ten minste goedendag kunnen komen zeggen. Al is het maar een minuutje. Hebt gij dan géén manieren, lompe boerentrien die ge zijt!'

Petit papa Noël

C'est la belle nuit de Noël
La neige étend son manteau blanc
Et les yeux levés vers le ciel
À genoux, les petits enfants
Avant de fermer les paupières
Font une dernière prière.

[Refrain:]
Petit papa Noël
Quand tu descendras du ciel
Avec des jouets par milliers
N'oublie pas mon petit soulier.
Mais avant de partir
Il faudra bien te couvrir
Dehors tu vas avoir si froid
C'est un peu à cause de moi.

Il me tarde que le jour se lève
Pour voir si tu m'as apporté
Tous les beaux joujoux que je vois en rêve
Et que je t'ai commandés.

[Refrain:]
Petit papa Noël
Quand tu descendras du ciel
Avec des jouets par milliers
N'oublie pas mon petit soulier.
Mais avant de partir
Il faudra bien te couvrir
Dehors tu vas avoir si froid
C'est un peu à cause de moi.

Le marchand de sable est passé
Les enfants vont faire dodo
Et tu vas pouvoir commencer
Avec ta hotte sur le dos (rugmand, korf)
Au son des cloches des églises
Ta distribution de surprises.

Et quand tu seras sur ton beau nuage

Marinella

{Refrain :}
Marinella !
Ah..., reste encore dans mes bras,
Avec toi je veux jusqu'au jour
Danser cette rumba d'amour
Son rythme doux
Nous emporte bien loin de tout,
Vers un pays mystérieux,
Le beau pays des rêves bleus

Blottie contre mon épaule (gevleid, genesteld)
Tandis que nos mains se frôlent, (strijken)
Je vois tes yeux qui m'enjôlent
D'un regard plein de douceur
Et quand nos coeurs se confondent
Je ne connais rien au monde
De meilleur

Marinella !
Ah reste encore dans mes bras
Avec toi je veux jusqu'au jour
Danser cette rumba d'amour

Quand je te tiens là, sur mon coeur,
Pour moi c'est un tel bonheur
Qu'aucun mot ne peut l'exprimer.
Tout mon être est transformé
Et je voudrais que ce moment
Qui me trouble éperdûment (hevig, vurig)
Se prolonge éternellement

{Refrain}

Quand le soleil se lèvera
Je sais que tu partiras
Et que notre roman joli
A jamais sera fini
Oui, mais avant, comme autrefois,
Viens vite tout près de moi
Et pour une dernière fois

'Nee!'

'Constance, moet ik komen?' brult haar vader.

'Laat haar maar,' zegt hij die een cadeau gebracht heeft. 'Ik ga al. Ik ga wel. Ik heb het verstaan, goed verstaan.'

Zij zit in het voorste compartiment. Ghislaine op haar uitkijkpost bericht dat Staf meteen naar het middengedeelte van de trein gelopen is, links noch rechts geloerd heeft, haar niet gezocht heeft. Hij had wel een zak Lutti's bij zich, van ongeveer een kwart kilo. En de laatste, de volgende zondag ziet zij hem weer vanuit haar en Berenice's meisjeskamer, zijn tred is beslist, zijn week gezicht in een strenge plooi, het rozenboeket als een knuppel in zijn hand. Hij zakt in de rotanstoel en spreekt. Hij wil een laatste keer met haar spreken. Hij wil met haar trouwen. Zij heeft zijn hele leven veranderd ten goede. Zij heeft hem verblind voor de rest van zijn leven op aarde.

'Ik wil u niet zien!' schreeuwt Mama in het trappenhuis.

Hij stort zich uit zijn stoel, omhelst de knoestige artritische knieën van haar die zijn grote liefde heeft geworpen. Basiel snuift misprijzend. Hij zou de smeulende kop van zijn pijp in het dunne haar van de knielende willen uitkloppen. 'Ik kan het niet helpen,' snottert de jonge Staf en heeft voordien maar één keer zo gesnikt, toen hij niet ingezet werd in de match tussen de reserves van Walle Sporting Club en de juniores van de Athletic Association Ghent.

'Constance,' beveelt Basiel Bossuyt.

'Constance, alstublief!' krijst Meerke.

Staf klautert moeizaam overeind en zegt met een wanhopige grimas: 'Het zij zo.' Hij wandelt het huis uit, klimt over de lage doornhaag en daalt de berm af naar de Leie. Na tien minuten ziet Mama Papa's strohoed met het blauwe lint (de kleur van Onze Lieve Vrouw) op het water van de Leie drijven en verroert geen spier. Het gezin evenwel onder haar voeten is de stille man gevolgd en bespiedt hem tussen de bonepersen. Hij zit op tien meter van het kolkende ruisende water van het sas en haalt een pistool te voorschijn en houdt het voor zich alsof hij er baarsjes mee wil schieten.

Viens d'abord sur notre maison
Je n'ai pas été tous les jours tres sage
Mais j'en demande pardon.

[Refrain]:
Petit papa Noël
Quand tu descendras du ciel
Avec des jouets par milliers
N'oublie pas mon petit soulier.
Mais avant de partir
Il faudra bien te couvrir
Dehors tu vas avoir si froid
C'est un peu à cause de moi.

{Refrain}

Plaisir d'amour

Plaisir d'amour ne dure qu'un moment,
chagrin d'amour dure toute la vie.

J'ai tout quitté pour l'ingrate Sylvie,
Elle me quitte et prend un autre amant.

Plaisir d'amour ne dure qu'un moment,
chagrin d'amour dure toute la vie.

"Tant que cette eau coulera doucement
vers ce ruisseau qui borde la prairie,
je t'aimerai", me répétait Sylvie,
l'eau coule encor, elle a changé pourtant.

Plaisir d'amour ...

De zusjes Berenice en Violet kletteren kermend de trappen op. 'Hij wil zijn eigen doodschieten.'

'Zijn bloed zal over ons neerkomen,' krijt Berenice.

'Hij doet het toch niet.'

'Maar als hij het toch doet?'

'Dan had hij het al gedaan. Hoort gij een schot?'

'Constance, moet ik komen?' briest Basiel Bossuyt.

Dit gejengel, gelamenteer, geweeklaag blijft een uur duren en volgens de Bossuyts werd onder de druk van hun aanhoudend geluid de grendel van de deur geschoven. Maar ik weet beter. Holst klom aan de achterkant van het huis op een ladder en wipte door het raam. Hij kauwde op een grasspriet en zei tot mijn verbijsterde Mama: Gij triestige truttige troela, zijt ge niet beschaamd? Ik ben beschaamd in uw plaats. Voor een keer dat er u iemand gaarne ziet, ge zoudt op blote knieën die mens om vergiffenis moeten vragen, ja, gij die boekjes leest en films ziet over liefde en dan schreit van aandoening, gij hebt het hier onder uw snotneus en ge wilt het niet erkennen, blinde geit. - Waarom trouwt gij niet met mij, Holst, ik zou het liever hebben. Wij kunnen deze week nog naar de pastoor en naar het gemeentehuis gaan. - Ik zou niet liever willen, Constance, maar ge weet, ik heb mijn kalm maar toch vurig hart verpand aan Madame Laura van 't Kasteeltje. - Het een sluit het andere niet uit. Ge moogt blijven verpanden als wij getrouwd zijn. - Nee, Constance, zo zijn wij niet getrouwd. Daarbij, ge weet dat ik niet licht spreek als ik zeg dat gij voor die man voorbestemd zijt. Ga naar hem toe want elk moment kan 't schot weerklinken, ik heb het al gehoord met mijn engeloren die geen verschil weten tussen gisteren en morgen. En ik ga u een plezier doen, ik ga dag en nacht ongezien onhoorbaar over uw eerste en waarschijnlijk enige kind zorgen, het zal Louis heten of Lodewijk, lijk dat ge wilt, en er zal hem nooit iets overkomen, hoogstens een gebroken rib of twee en een griepje. - Meent ge dat serieus, Holst? - Erewoord, zegt Holst en vouwt zijn vleugels dicht rond zijn reuzentorso en Mama hoort het gewijde ruisen, zij doet de grendel van de

Katijven: feeksen.

deur en met haar gesperde, gevaarlijk grijze geitenogen gaat ze naar het sas, zij merkt niet dat haar als Apaches juichende zusters haar meesleuren, Constance Bossuyt valt in Staf Seynaeve's armen, terwijl de rondvaartboot 'De Schelde' over de Leie komt gevaren met joelende katijven★, fluitende kinkels die het liefdespaar gore gelukwensen toeroepen. Zo wordt hij geboren, die het zal opnemen tegen alle prinsen van de duisternis, Louis de Schone.

'Reizen, reizen,' zei Tante Violet, 'ik droom er ook van.'

'Dromen zijn bedrog,' zei Meerke.

'Niet dromen ook,' zei Tante Violet.

Hij liep met Raf langs het voetbalveld dat er verlaten bij lag.

Een eenzame man met een regenjas en een vilten deukhoed stond in de goal, benen wijd gespreid. Hij ving onzichtbare ballen op tijdens een onbestaande oefenwedstrijd.

'Dag, meneer Morrens,' zei Raf beleefd.

'Bastegem Excelsior!' riep de man alsof er net een doelpunt was gemaakt. 'Naar de Tweede Divisie!' schreeuwde Raf. De man lachte breed. Zijn tong, beslagen en gepunt, bleef op zijn onderlip hangen.

'Zeg dat wel, zeg dat wel,' zei hij en schopte in het zandig stof voor de goal, een naakte plek in de groenig-grijze weide. Toen streelde hij een van de doelpalen.

'Jantje Vandervelde,' fluisterde Raf.

'Hier,' zei de man, 'heb ik in het jaar Vijfendertig een corner zien ingaan van Jantje Vandervelde. Die corner had zo'n schoon effect dat hij er direct indraaide zonder dat iemand er aan geweest was.'

'Gaat ge nog een Engelsman kopen, meneer Morrens?' Uitermate slaafs vroeg Raf dat, dat voorspelde iets kwalijks.

'Het is de moment niet, jongen,' zei de op zijn tenen wippende man. 'Toch zijn de jonge Engelse voetballers de beste van de wereld.'

'En voor u is dat maar een checkje uitschrijven, meneer

Morrens.' De man raakte zijn tenen met zijn vingertoppen, fabelachtig bleef de vilthoed zitten, de vingertoppen beroerden het zand naast de schoenen. Raf wachtte tot de man zich na tien forse strekkingen oprichtte, zich vasthield aan de doelpaal.

'En 't zou ook goed zijn voor uw Engelse uitspraak, want een taal dat moet ge onderhouden.'

'Jongen,' zei de man. 'Heb ik nog niet genoeg miserie gehad?'

'Ge moet er iets voor over hebben,' zei Raf.

'Wij moeten dringend een linksback hebben en ik weet een gastje zitten bij Chelsea, een droom,' zei de man dromerig.'

'Wel, wat belet u om...'

De man zuchtte diep, liet de paal los. 'Nooit meer,' zei hij. Hij onderzocht Louis, die even heel heftig hoopte dat hij een mogelijke linksback zou zijn. Later. Niet in de voorhoede, daar ben ik nooit snel genoeg voor.

'Hij zit op 't pensionaat,' zei Raf.

'Niet lang meer,' zei Louis meteen.

'Bij de nonnekes,' zei Raf.

'Dat is iets anders,' zei de man. 'Conditie, dat leert ge niet bij de nonnen. U kapot lopen en in 't wilde weg schoppen, ja, dat wel, maar geen conditie.'

'En de Engelsen,' zei Raf, 'beginnen direct met conditie, hè?'

'Van jongs af aan. En vooral,' hij stak zijn vinger resoluut in Louis' richting, 'de Engelsen zoeken hun jonge gasten bij 't werkvolk, dat is 't belangrijkste, want met fils à Papa's komt ge in nesten. Geen blauw bloed. Vooral niet. Het blauw bloed kunnen we beter golf en cricket laten spelen. Of tennis. Ik weet er alles van. Want ik heb het geprobeerd.'

'Dat kan niemand ontkennen,' zei Raf. 'Die laatste gast die ge gekocht hebt en waar dat ge zoveel miserie mee gehad hebt, was dat geen baron?'

'Een *earl*,' zei de man en het dromerige kreeg weer de bovenhand, hij verjoeg het door de handen in de heupen te

De gevangenis van Gent, sinds 1862.
Adres: **Nieuwe Wandeling** 89, 9000 Gent

De gevangenis doet dienst als arrest- en strafhuis. Hij is gebouwd volgens het Ducpétiaux-model en beschikt ook over een vrouwenafdeling en een psychiatrische afdeling. Er heerst een gesloten regime.

Edouard Ducpétiaux (Brussel, 1804 - 1868) was een Belgisch journalist en hervormer van het Belgische gevangenissysteem. Hij schreef tegen de doodstraf. Wilde individuele cellen i.p.v. barakken.

Zoals dat hoort voor een Ducpétiaux-gevangenis is het gebouw stervormig. Centraal is er het controlecentrum met vier celvleugels. Daarnaast is er een administratieve gang. Een traliewerk scheidde de celvleugels van het centrum, maar werd verwijderd na de grondige renovatie in 1970.
Het monumentale gebouw behoort tot het cultureel erfgoed van Gent.

Frettig: nerveus, ongedurig?

slaan, zijn bovenlijf een cirkelvormige beweging op te leggen. 'Een *earl* die mijn ondergang geweest is. Twee weken in de Nieuwe Wandeling★ van Gent, op water en brood. Was notaris Baelens niet tussengekomen met zijn Liberalen, tot aan de minister, ik zat er nog, tussen de moordenaars en de brandstichters. Alleen maar omdat ik opgekomen ben voor de belangen van Bastegem Excelsior en de belangen van die jonge gastjes die uitgebuit worden.'

'Maar die *earl* werd niet uitgebuit,' zei Raf slaafs aarzelend.

'Mijn enige fout is dat ik te vriendelijk ben geweest, te goedgelovig, te veel liefde heb gehad voor de opkomende jeugd, dat is een grote fout de dag van vandaag.'

Hij richtte zijn onderzoekende ogen lang op Raf, wat hij zag beviel hem niet. Raf grijnsde hem toe en trok Louis dan mee bij zijn mouw.

'Allee, meneer Morrens, *goodbye*.'

'Naar de Tweede Divisie!' gilde de man hem achterna en schopte wild in de lege lucht.

Mijnheer Morrens woonde bij zijn moeder en had miljoenen geërfd van zijn vader, de textielfabrikant. Het grote leed van zijn leven was dat hij, na een schunnige geschiedenis waarover Raf niet wou uitweiden - 'later ga ik u dat eens haarfijn vertellen' - en waardoor hij in de gevangenis was beland, nooit meer op de training of de matches van zijn beminde ploeg mocht komen. Wel werd hem toegestaan de clubkassa te spekken en aan de bestuursvergaderingen deel te nemen.

Madame Laura was er niet. Het huis doodstil, zinderend leeg.

Volgens boer Santens, listig ondervraagd door de frettige★ Raf, was zij deze week op een nacht in een taxi aangekomen met een hooggeplaatst persoon en twee jonge vriendinnen. Het gewone geschreeuw en gerinkel van glazen en schetterende dansmuziek was te horen geweest. Vanaf zijn akker, bij dageraad, had boer Santens Holst gezien die de chique witharige heer-uit-de-stad half-ge-sleurd half-ge-

Vison: nerts.

Jeanne d'Arc: zie p. 71.

Pascal:
Blaise Pascal (1623 – 1662): Franse wis- en natuurkundige, christelijk filosoof, theoloog en apologeet. Pascal was een katholiek die ook een grote invloed heeft gehad op het protestantisme.

Hij bouwde een van de eerste mechanische rekenmachines (optelling en aftrekking) (1642), de pascaline.

Als christelijk denker wordt Pascal vooral gezien als de apologeet (verdediger) van de openbaring. Hij stelt met klem dat de rede haar eigen grenzen moet kennen en dat zij moet buigen voor de door God gegeven werkelijkheid.

Pascal was de zoon van Étienne Pascal, belastingrechter in Clermont-Ferrand. Na de dood van diens vrouw, die overleed toen Pascal vier jaar was, wijdde hij zich geheel aan de opvoeding van zijn kinderen. Ze verhuisden in 1631 naar Parijs.

Vader Étienne Pascal werd na veel moeite toegelaten tot de prestigieuze Académie Française, naast de Sorbonne, het mekka voor Franse wetenschappers in die tijd. Zo kon hij ook zijn zoon na verloop van tijd bij de geleerde heren introduceren. Al spoedig stond Blaise bekend als een jong genie. Hij correspondeerde behalve met Fermat ook met Christiaan Huygens, Gottfried Leibniz en andere grote wiskundigen van de Gouden Eeuw.

dragen had naar de taxi. En de twee vriendinnen? Een uur of drie later, verfomfaaid vertrokken in een andere taxi samen met Madame Laura. Hoe zag Madame Laura eruit? Daar was niets aan te zien, misschien een beetje bleek, maar rechtop in haar witte mantel. Die met de grijze kraag van vison★? Nee, die witte bontjas, een soort konijnenvel. Weet ge zeker dat het een andere taxi was? Want als het dezelfde was zitten zij met zijn allen hier niet ver vandaan, misschien bij professor dokter Vandenabeele, ook een amateur van feestjes, en het is normaal, zelfs de geleerdste en vroomste en oprechtste Vlaming moet, als hij een hele dag in die vrouwen heeft staan snijden en naaien en oplappen 's avonds een verzetje hebben.

'Een andere taxi,' zei Raf peinzend toen hij met Louis terug naar het dorp liep.

'Dus weer naar haar appartement in Brussel.' 'Waar is Holst nu?' vroeg Louis. 'O, die zal weer aan het zwerven zijn in de bossen om de sigarenrook van Madame Laura haar vooraanstaande cliënt uit zijn lichaam te verjagen in de verse lucht. Ieder potje vindt zijn dekseltje, zeggen ze, maar ik heb het toch nog niet veel zien gebeuren. Zoals Holst nu, een bosmens die vanaf zijn veertien jaar zot is van Madame Laura en die haar schoenen kuist, haar op handen draagt en als het te pas komt ook haar cliënten, wat kan er daaruit voortkomen? Vooral daar Madame Laura een hete is.'

Madame Laura die van binnenin zo koortsig ontvlamt dat haar jas van konijnenvel in brand schiet, vlammen uit haar middenrif, goud en rood en walmen zoals bij Jeanne d'Arc★, smartelijk huilend naar haar biechtvader.

'Zij kan ook geen dag rustig thuis blijven,' zei Raf bij de spoorbomen.

'Dat zegt Pascal★, alle ellende komt omdat de mens geen vierentwintig uur in zijn kamer kan blijven.'

'Pascal Geeraardijn?'

'Nee, de filosoof.' Zuster Kris had er over verteld, over zijn rekenmachine, en hoe hij zijn werelds leven vaarwel zei en hoe ziek hij was, vandaar dat hij zo goed de miserie en de grootheid van de mens kon voelen.

Een rekenmachine (Pascaline) gesigneerd door Pascal in 1652. Musée des Arts et Métiers, Parijs

Uit Pascals uitvinding van de eerste mechanische rekenmachine, de "pascaline", bleek zijn vermogen om nieuwe oplossingen te bedenken voor oude problemen. Aanleiding was het vele rekenwerk dat zijn vader beroepshalve moest doen. Pascal ontdekte dat het overdrachtsgetal ("onthouden") het lastigst is bij grote optel- en aftreksommen. Hij ontwikkelde een houten kistje waarin eerst zes, later acht tandradertjes naast elkaar geconstrueerd waren die als in een horloge in elkaar grepen. Elke Franse muntsoort had zijn eigen tandwieltje en deed, wanneer het werd rondgedraaid, de wieltjes ernaast al naar gelang de waarde ten opzichte van elkaar verspringen: het effect van de overdracht. Deze vinding wordt vaak als de voorloper van de computer beschouwd en was voor die tijd revolutionair. Maar hoewel deze rekenmachine tijdwinst opleverde, waren de fabricagekosten hoog. Uiteindelijk werden er 50 verkocht.

'Zo'n hete,' zei Raf, 'dat ze haar eigen zusters niet gerust kon laten,' en Louis begreep het niet. Het was waarschijnlijk iets als de felle koppige rusteloosheid van Zuster Sint Gerolf die om die heetheid door haar zusters gegijzeld werd. Uw eigen zusters niet met rust laten, pesten, folteren met uw godsvrucht en de eisen van uw ziel.

Het **Albertkanaal** (Frans: Canal Albert) verbindt Luik met Antwerpen en de Maas met de Schelde. Het kanaal ontleent zijn naam aan koning Albert I en heeft in Vlaanderen een belangrijke rol voor de binnenscheepvaart én drinkwaterproductie.

De Loteling is een roman van Hendrik Conscience, gepubliceerd in 1850.
Jan Braems woont in armoede met zijn moeder, jongere broer en grootvader in een lemen hut; in een andere hut daarnaast woont Trien met haar oude moeder. De twee gezinnen helpen elkaar en zijn gelukkig, ondanks hun harde leven. Tot Jan in ruil voor een smak geld als loteling de legerdienst gaat vervullen van een rijkeluiszoon. Door de miserabele omstandigheden in het leger wordt Jan blind, maar zijn vriendin Trien laat hem niet vallen.

Illustratie door Alfred Ost

XXI Nonkel Armand

Het werd frisser 's avonds en omdat de winter ineens voor de deur kon staan breide Meerke een trui voor Nonkel Omer die een dezer dagen terug zou komen van het Albertkanaal★. Tante Violet plooide en knipte pakpapier dat omgetoverd werd in strakke omslagen voor de boeken van de bibliotheek. Louis mocht er de paarsomrande etiketten op plakken, dan schreef zij er met de ronde pen de titels en de nummers op, 'De lotgevallen van Broeder Alfus', 'Vader Regeltucht', 'Hoe bestrijden wij onze Ikzucht', 'De Loteling'★. Louis' tong had een klef vliesje gekregen van de lijm. Tante Violet had hem verboden in de boeken te kijken, want zij hoorden in de afdeling van de volwassenen. Hij herkende *De Bliekaerts*★ van Edward Vermeulen★, een boek dat Papa wel tien keer gelezen had. Vermeulen, ook genoemd Warden Oom, was een favoriet auteur van Papa omdat hij steevast onder elk van zijn titels schreef: 'Uit ons volk, voor ons volk.' Er kwamen veel boeren in voor die opeens tierden en met de vuist op tafel sloegen dat de potten dansten, vervloekingen en verwensingen uitend. *De Zotte van het Abeelenhof*★.

'Later, als gij onderscheidingsvermogen hebt, dan moogt ge lezen wat gij wilt. Nu zouden ongeschikte boeken alleen maar uw ziel schaden,' zei Tante Violet.

'Als ge iets leerzaams wilt lezen, boven liggen nog een heleboel boeken van Nonkel Omer zijn studietijd. Geschiedenis en aardrijkskunde,' zei Meerke.

'Ik ken alle hoofdsteden van Europa,' zei Louis en raffelde ze af. Hij was aan Litauen Kovno★, Letland Riga, toen Nonkel Armand binnengestommeld kwam. Meerke stond meteen op. 'Wij hebben gewacht met eten, ik moet alleen nog de koteletjes bakken.'
Nonkel Armand kwakte in de piepende rotanstoel, star-

Edward Vermeulen (1861 – Hooglede 1934): Vlaams schrijver. Hij staat bekend onder het pseudoniem Warden Oom. Zijn werken vertonen een dialectisch gekleurde taal en beschrijven de tijdgeest van een bevolkingsgroep. Vaak waren het sociaal-geëngageerde verhalen over het West-Vlaamse boerenleven.

Edward Vermeulen (1861-1934, Warden Oom) (Febr. 1913?)

'De Blieckaerts' (1926)
In het twaalfde boek van de onder het pseudoniem Warden Oom pas na zijn vijftigste gedebuteerde, West-Vlaamse boerenzoon Edward Vermeulen (1861-1934) vinden we een grauwe plattelandsroman terug met een sterk moraliserende inslag. 'De Blieckaerts' plaatst een eerlijk en christelijk geïnspireerd landbouwersleven zowel fysiek als geestelijk lijnrecht tegenover de verdorvenheid van het dorpscafé dat, zoals de vertelling voorhoudt, met zijn verleidelijke maar destructieve macht op nauwelijks twee generaties tijd een eeuwenoude, florerende pachtersfamilie volledig ten gronde kan richten. Dit louter door toedoen van de mannelijke Blieckaerts die, in tegenstelling tot de godvrezend vrouwen, hun zinnelijkheid niet beteugelen.

Hoewel het in zekere zin zorgt voor een authentieke, volkse sappigheid, komt het archaïsche en dialectische taalgebruik gedateerd over, evenals het naïef katholieke waardenregister waarin een door zijn dronken vader als baby tegen de muur gekwakt, mismaakt jongetje met een bochel en dwerggroei als zedelijk ideaal aangezien wordt, omdat de aardse verlokkingen net daarom niet aan hem besteed zijn, en waarin de vroegtijdige dood van een door het steedse leven uitgeteerde protagonist doorgaat als happy end vermits de persoon in kwestie vlak voor zijn heengaan nog berouw toonde en aldus in extremis Gods genade over zijn ziel liet schijnen.

Waar dit allemaal niet meer van deze tijd lijkt, geeft het wel een goed beeld van het niet eens een eeuw oude Vlaamse, landelijke denkpatroon dat in bepaalde kringen volop gepropageerd werd.

ogig, kwijlend. 'Olala, olala,' bracht hij uit en streek zijn glimmende zwarte platte haren platter.
'Ik ben toch thuis geraakt.' Een verzadigde uitdrukking gleed over zijn gezicht. Hij probeerde tevergeefs zijn bottines los te knopen. Louis wou helpen, maar Tante Violet zei voor hij een beweging had gedaan: 'Gebaar dat ge hem niet ziet.' Meerke kletterde met potten en pannen. Nonkel Armand sliep.
'Polen Warschau, Roemenië Boekarest, Hongarije Boedapest...'

'Picardie,' zei de slaapdronken stem. Het geplooi en geritsel van Tante Violets bibliotheekpakpapier.

'Pi-car-die.' Nonkel Armand trok moeizaam zijn bloeddoorlopen ogen wijd open, beval: 'Wel, welweter, wat is de hoofdstad van Picardie? Nee, eerste vraag: Wáár ligt Picardie?'

Met een kwieke verrekijker de kaart van Europa afzoekend, staatkundig, schaal: honderd achtentwintig miljoen. Rechts in het eigeel: Rusland, Noorwegen in het roze als België en Griekenland, Finland, Frankrijk en Polen in het groen van jonge haver, onooglijke wijnrode stipjes: Monaco, Andorra, Danzig en een minuscuul blaadje veldsla: Luxemburg.

Pi-Picardie.

'Het ligt niet in ons werelddeel,' zei Louis. Nonkel Armand lachte als de Zotte van het Abeelenhof, het ging over in gerochel.

'Laat hem,' zei Meerke die met de borden aankwam.

'Gebaar dat ge hem niet hoort,' zei Tante Violet.

Ook nu, ook hier vernederd. Op de top van zijn kunnen wordt de aardrijkskundige belaagd. Hebben de Duitsers in de laatste maanden Oostenrijk (in het rood oker gekleurd), Tsjechoslowakije (in het violet) gesplitst, verdeeld in staten met nieuwe hoofdsteden, waarom werd ons dat niet gemeld in het Gesticht? Of had ik het al een hele tijd moeten opvangen in de radio in plaats van te huppelen bij de Ramblers★. Hulpeloze woedende Mercator★.

Het christelijke en Vlaamsgezinde weekblad 'Ons Volk Ontwaakt' (voorloper van 'Ons Volk(ske)' en uiteindelijk zelfs 'Het Rijk der Vrouw') was er in 1913 al als de kippen bij om Edward Vermeulens werk op te voeren als uiting van de oervlaamse, nogal folkloristische volksziel.

https://dingendievoorbijgaan.blogspot.com/2014/10/edward-vermeulen-de-blieckaerts-1926.html

De Zotte van het Abeelenhof schreef hij in 1928.

Kovno is Pools voor Kaunas: het is de op een na grootste stad van Litouwen, na Vilnius, en een belangrijk economisch, academisch en cultureel centrum. Tijdens het interbellum fungeerde het als tijdelijke hoofdstad, toen Vilnius was ingepikt door de Polen tussen 1920 en 1939.

The Ramblers vormden een jazzy dansorkest, dat vooral beroemd is geworden als populair radio-orkest in Nederland in het midden van de twintigste eeuw. Het orkest werd opgericht op 1 september 1926 in Amsterdam o.l.v. de pianist Theo Uden Masman. Het beschikte over het volledige instrumentarium van de bigbands uit die tijd. De soort muziek die zij speelden kreeg bij de christelijke KRO en NCRV geen voet aan de grond en werd zelfs als minderwaardig beschouwd. In 1933 werd het eerste radio-concert gegeven voor de VARA, en er zouden er nog meer dan tweeduizend volgen. Vanaf 1936 werden The Ramblers zelfs het vaste huisorkest van deze socialistische omroep. Succesliedjes werden *Wie is Loesje*, *Het proces van Pietertje Swing*, *Meneer de baron is niet thuis* en *Weet je nog wel die avond in de regen*?.

Tijdens de oorlog speelden The Ramblers voor de gelijkgeschakelde Nederlandsche Omroep. De joodse leden Sem Nijveen en Sal Doof werden in 1941 weggestuurd. Bij de optredens die volgden waren twee lege stoelen te zien. The Ramblers hebben tijdens de oorlog de zorg op zich genomen van de joodse leden, inclusief gelegenheid tot onderduiken. Doof ontkwam niet aan de Duitsers. In 1942 vaardigde het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten een verbod uit op "negroïde en negritische elementen in dans- en amusementsmuziek" uit. Een van de maatregelen

was dat orkesten geen Engelse naam mochten dragen. The Ramblers veranderden hun naam noodgedwongen in Theo Uden Masman en zijn Dansorkest. Met vernederlandsing tot De Remblers namen de Duitsers geen genoegen, hoewel het orkest hen ter wille was door op te treden voor de Wehrmacht en Duitse liefdadigheidsinstellingen. Ook scatzingen, dempers en drumstops en zowat alles wat jazz tot jazz maakt, werd vanaf 1942 verboden.

Louis Armstrong

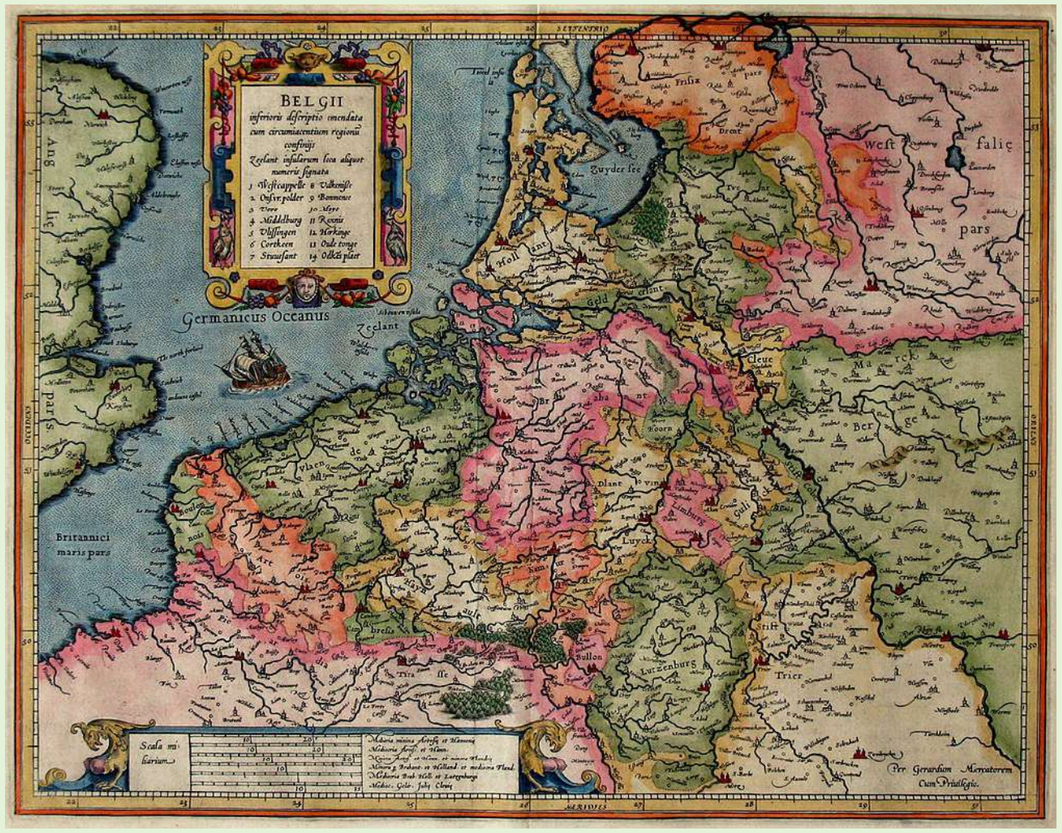
> Scat is een vocale improvisatie in de jazz. Scatten is het zingen van woorden zonder betekenis. "Doohdah", "Be-bop", "Doo-wee" en "Bam" zijn klanken die in vaak snel opeenvolgende ritmes elkaar opvolgen. Scatten wordt door sommige (jazz-)gitaristen gebruikt tijdens solo's.
>
> Een vroege opname van scat is die van Louis Armstrong uit 1926, Heebie Jeebies.

Gerardus **Mercator** (Rupelmonde, 1512 – 1594): cartograaf, instrumentmaker en graveur, die al tijdens zijn leven als de "Ptolemaeus van zijn tijd" beschouwd werd. Hij paste als eerste een hoekgetrouwe kaartprojectie toe; later naar hem mercatorprojectie genoemd.

Gerard De Kremer ging naar de Latijnse school en kreeg daarna les van de beroemde humanist Macropedius van de 'Broeders des Gemenen Levens' in 's-Hertogenbosch, waarna hij aan de Universiteit van Leuven studeerde. Daar verlatiniseerde hij zijn achternaam tot 'Mercator'. Inmiddels had hij zich bekwaamd in de graveerkunst. Daarin werd hij zo ervaren dat de instrumentmaker Gaspard van der Heyden hem geheel of gedeeltelijk de koperplaten voor de nieuwe aard- en hemelglobe van Gemma Frisius liet graveren. Deze beide werken, die omstreeks 1537 verschenen, zijn de oudst bekende van Mercator.

Spoedig na dit werk 'in dienstverband' bij zijn leermeester, publiceerde Mercator zelfstandig, naast een kleine wereldkaart in hartvormige projectie, Orbis Imago (1538), een wandkaart van Vlaanderen Exactissima Flandriae Descriptio (1540).

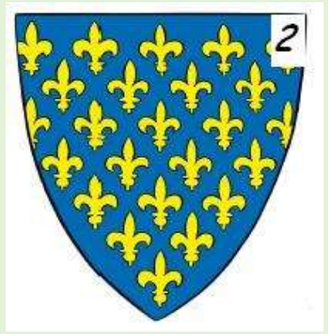

In 1540 publiceerde hij bovendien een boek over het cursieve schrift 'italic' dat hij op landkaarten toepaste.

In 1544 werd hij samen met een groep Leuvense burgers op verdenking van Lutheranisme door de Inquisitie gearresteerd. Na enkele maanden werd hij vrijgelaten maar al zijn bezittingen werden aangeslagen. Zijn medeverdachten wachtte een wreder lot: ze werden onthoofd of belandden op de brandstapel. Antonia van Roesmaele werd echter levend begraven.

In 1552 verhuisde hij naar Duisburg in Duitsland, waar een Luthers regime heerste. Hier is hij op 82-jarige leeftijd overleden.

De **leliaards** waren een partij van Fransgezinde of koningsgezinde patriciërs en handelaars in de 13e en het begin van de 14e eeuw in het graafschap Vlaanderen. Ze noemden zich naar de lelie, het symbool van de Franse kroon, omdat ze ijverden voor de (weder)opname van het graafschap in het Franse kroondomein.

Wapenschild van de Leliaerts

Veel rijke burgers in de steden kozen partij voor de Franse koning Filips de Schone, tegen de graaf van Vlaanderen. De steden die hun belastingen rechtstreeks aan de koning betaalden kregen in ruil voorrechten of vrijheden. Als de koning meer geld nodig had, konden de steden meer privileges afdwingen. Zo kregen zij bijvoorbeeld het recht zelf hun bestuur te kiezen. Naast patriciërs kozen ook edelen partij voor de koning waaronder de heer van Sijsele en de heer van Male.

De tegenstanders van de leliaards, zowel op politiek als op militair vlak, waren de liebaards. De strijd liep uit in een gewelddadig conflict waarbij in april 1302 een Brugse militie naar de kastelen van de leliaards trok om de aanwezigen te vermoorden (zie Brugse Metten).

Wapenschild van de Clauwaerts

In de daaropvolgende fase wordt de naam leliaards vooral gebruikt als verwijzing naar het koninklijke Franse leger dat oprukte naar Vlaanderen maar in de Guldensporenslag werd verslagen door de milities van het graafschap. Deze benaming betekende een verschuiving in de betekenis. Het grootse deel van het leger bestond namelijk uit Franse ridders en maar een klein deel van de Franse troepen waren leliaards, of koningsgezinde patriciërs van Vlaamse afkomst.

Het dorp **Hingene** bestaat: het ligt tegen Bornem, in de buurt van St. Niklaas. Maar de 'Picardy' ligt tussen Bastegem en Walle (zie p. 253). Nonkel Armand stuurt Louis dus het bos in.

Castel Gandolfo is een kleine stad in Italië, in de provincie Latium, 30 kilometer ten zuidoosten van Rome, op de Albaanse Heuvels. De stad dankt zijn bekendheid aan het feit dat hier de pauselijke zomerresidentie is.

'Picardie bestaat niet,' zei hij uitdagend. 'Picardie,' dreinde hij smalend.

'O nee?' Nonkel Armand was klaarwakker, hij haalde een sigaret te voorschijn, duwde haar tegen de rode hete pot van de kachel. 'Zal ik u eens het volkslied van Picardie voorzingen?' grinnikte hij verwaten, een Leliaertse edelman★ die de onwetende volksjongen in het jonge haverveld wou tarten met zijn onheldere bariton die uithaalde over rozen in Picardie.

Meerke gaf haar dronken lievelingszoon een por. 'Schei uit, wat moeten de mensen in de straat wel peinzen!'

'*Le pic-hardi*, dat zou u op een spoor moeten zetten, welweter, de stoutmoedige piek.'

Tante Violet plette een stapel gekafte boeken tegen haar borst. Het balkon van Europa. Wáár lag het confettivlekje Picardie? De oude Hottentot bleef grijnzen. Ik sta voor aap.

'In Australië zijn koala's, panda's en kangoeroes,' zei Louis. Nonkel Armand, kluivend aan zijn kotelet, hield het kromme botje, boemerang, sierlijk voor zijn kin. 'Dat is waar, maar daar vraag ik niet naar.'

'Waar is Picardie?' zei Louis gelaten.

'Knoop het goed in uw oren. Op de weg naar Hingene★, even voorbij de Molens, dan het eerste straatje rechts, na de populieren, vlak tegenover de tegelfabriek.'

'En daar halen zij zijn zakken leeg zonder dat hij het weet met zijn zat hoofd.'

Tante Violet at haar vierde kotelet, 'maar het zijn kleintjes,' in het putje van haar kin brandde een diamantje vet.

Dat Nonkel Armand, een bijna veertigjarige die gestudeerd had voor landbouwingenieur, hem zo in de luren had gelegd, het walgelijk café 'Picardy' op een lijn had gesteld met de mysterieuze, beloftevolle, welluidende hoofdsteden van het veelkleurig Europa, het deed Louis trillen van woede. *Toujours sourire.*

'Ik ben naar het kasteeltje geweest,' zei hij.

'Welk kasteeltje?' vroeg Tante Violet alsof zij het niet wist, alsof hij Castel Gandolfo★ bedoelde.

Nadat de paus na de eenwording van Italië de "gevangene van het Vaticaan" werd, kon hij zijn buitenverblijf niet meer bezoeken. Pas na het Verdrag van Lateranen dat de Heilige Stoel in 1929 sloot met Mussolini, werd dit weer mogelijk.

Willem van Gulik

Gulik was een historisch graafschap binnen het Frankische Rijk en het Heilige Roomse Rijk, gelegen tussen de rivieren Maas en de Rijn met de Ruhr als de centrale as. Met uitzondering van enkele plaatsen in Nederlands-Limburg lag het geheel in het huidige Duitsland.

Als jongere zoon van graaf Willem V van Gulik en Maria van Dampierre, een dochter van Gwijde van Dampierre, de graaf van Vlaanderen, was Willem van Gulik voorbestemd voor een geestelijke loopbaan. Hij studeerde in 1300 aan de universiteit van Bologna, waarmee hij een van de weinige edelen van zijn tijd was met een zekere intellectuele vorming. Ook was hij geïnteresseerd in astrologie, meer nog dan in

'Van Madame Laura, die hete.'

Meerke's hoofd werd naar boven gerukt, Tante Violet liet haar onderlip zakken, haar brokkelige tandjes als stukjes raap.

'Nondedju,' riep Nonkel Armand. 'Een hete?'

'Iedereen weet dat toch,' zei Louis.

'Nondedju, nondedju.'

Tante Violet wou iets zeggen, zij keek vertwijfeld naar haar moeder die vroeg: 'Wat gingt ge daar doen?'

'Madame Laura goedendag zeggen.'

Nonkel Armand's regelmatig gerimpeld gezicht met de vettige lippen, met de groengrijze vlekjes van pupillen in het gebarsten oogwit kon slangen en vrouwen en landbouwers bezweren, in toom houden, maar mij niet. Tante Violet snoof de lucht uit haar ronde neusgaten.

'En wat zei zij?' vroeg Nonkel Armand.

'Zij was niet thuis.' (Helaas, helaas.)

'Gij hebt daar geen zaken,' zei Nonkel Armand als tegen een volwassene en veegde zijn lippen af met de mouw van zijn zondagse jas, iets wat hij in de 'Picardy' nooit zou doen, want daar is hij bekend als een dandy, een jonker met charme en manieren, Willem van Gulik★, de Kanunnik-soldaat die Vlaamse ridders in de Gulden Sporenslag in 1302 heeft aangevoerd.

'Zij is vertrokken met een taxi,' zei Louis.

'Spreek over iets anders,' riep Meerke.

Later, iets ontnuchterd, ondervroeg Nonkel Armand hem: 'Wie is de president van Frankrijk?'

'Daladier★.'

'Mis! Leclerc★ met zijn dwaze moustache.'

'En wie is er baas in Italië?'

'Mussolini★.'

'Weeral mis. Ge kent er niks van. Wat leren de Zusters u? De hoogste autoriteit is nog altijd Koning Victor-Emmanuel★, die zevenmaander!'

'Spanje?'

'Franco★.'

theologie.

In 1301 was hij proost van het kapittel van Sint-Servaas in Maastricht en aartsdiaken van het prinsbisdom Luik.

Willem was de vertegenwoordiger van het grafelijk gezag in Vlaanderen in de periode dat zijn grootvader Gwijde van Dampierre de gevangene was van zijn leenheer, de Franse koning Filips de Schone. Samen met Pieter de Coninck was hij (en niet Jan Breydel, zoals Hendrik Conscience ten onrechte in zijn boek *De Leeuw van Vlaanderen* stelt) de krachtige figuur en de leider in de opstand tegen de annexatiepolitiek van de Franse koning.

In mei 1302 kwam Willem aan in Brugge met zijn huurleger. Hij voelde zich verbonden met de Vlaamse Opstand omdat zijn moeder een dochter was van Gwijde van Dampierre. De Bruggelingen zagen in hem, door zijn imposante en zwierige verschijning, zijn welsprekendheid en gedrevenheid, de man die hen van het juk van de Fransen en de koningsgezinde Vlamingen kon bevrijden. Hij werd onmiddellijk tot ruwaard uitgeroepen, als plaatsvervanger van zijn grootvader.

Hij was een van de bezielers van de Vlaamse stedelingen en boeren die in 1302 een professioneel Frans ridderleger versloegen tijdens de Guldensporenslag. Bij deze veldslag werd hij zwaar verwond door een pijl dwars door zijn maliënkolder.

Terwijl hij aan het hoofd stond van de Ieperse strijdmacht, sneuvelde hij in 1304 tijdens de Slag bij Pevelenberg. Zijn afdeling was het die 's avonds voor een verrassingsaanval zorgde op de Fransen en paniek veroorzaakte. Hij ging voorop bij de

'Juist. De Generalissimo★. Een slim ventje. Ge zoudt het niet zeggen met dat rattenkopke onder zijn muts, maar hij heeft zijn dossiers goed bestudeerd, Franco. Want hij krijgt al het goud weer van de Banque de France★ dat daar vóór de burgeroorlog in garantie lag te blinken voor de Republiek. Maar nu zijn de Fransen verplicht om zijn wettelijk gouvernement te erkennen, dus gaat dat goud naar 't enige bancair organisme dat wettelijk is, verstaat ge? En Japan?'

'Hiranuma★.'

'Correct. Gij kent uw dossier.'

'Hij is de eerste van zijn klas in aardrijkskunde,' zei Meerke.

'Daar is hij vet mee. De aardrijkskunde verandert lijk het weer vandaag de dag. Zelfs ik kan het niet meer volgen. En hij zou beter Duits beginnen leren want morgen of overmorgen staan ze hier bij ons in de keuken. Hoe zegt ge 'hesp' in het Duits, Ludwig?'

Louis haatte Nonkel Armand, de mislukte ingenieur die 'aan de Staat' was geweest en die door de Staat de straat opgestuurd werd vanwege weerzinwekkende dronkenschap. Papa had gelijk, mensen zoals Armand Bossuyt, zoals de meeste zich suf zuipende Fransen, zou men in werkkampen moeten opsluiten zoals Hitler doet, die nooit een glaasje alcohol heeft aangeraakt, als voorbeeld voor zijn ontwakend volk.

'Hesp in het Duits, vraag ik.'

'Schinken!'

'Nein!' brulde Nonkel Armand. 'Schweine-poepe-fleisch!'

En Tante Violet, opgeblazen maagd, lachte met hem mee. Zelfs Meerke kon haar glimlach niet tegenhouden.

Later trok Meerke de schoenen uit van haar snurkende zoon in de rotanstoel. 'Ga maar gauw naar boven,' zei ze tegen Louis, 'gij met uw vuile praat. Waar hebt ge die vuile praat geleerd, van die hete Madame Laura? Ofwel hebt ge hier op 't dorp slechte kameraden ofwel zijt ge slecht van uw eigen.'

'D'r zijn geen kinderen meer,' zei Tante Violet. Nonkel

aanval op de lijfwacht van Filips de Schone en was zo ver doorgedrongen dat hij en zijn strijdmakkers werden omsingeld en gedood. Hierdoor kenden de Vlamingen de omstandigheden van zijn dood niet. Zijn lijk werd nooit geïdentificeerd, zijn wapenrusting nooit teruggevonden. Dit gaf voeding aan de legende dat hij zou terugkeren als Vlaanderen zijn hulp opnieuw nodig had.

Willem beoefende de magische kunst. Een bezweerder uit zijn gevolg beloofde Willem dat hij, door een magische spreuk die hij hem had aangeleerd, onzichtbaar werd voor zijn vijand. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor Willems drieste en overmoedig optreden dat uiteindelijk tot zijn dood leidde. Deze man werd later door hertog Jan II van Brabant aangehouden, veroordeeld en geradbraakt.

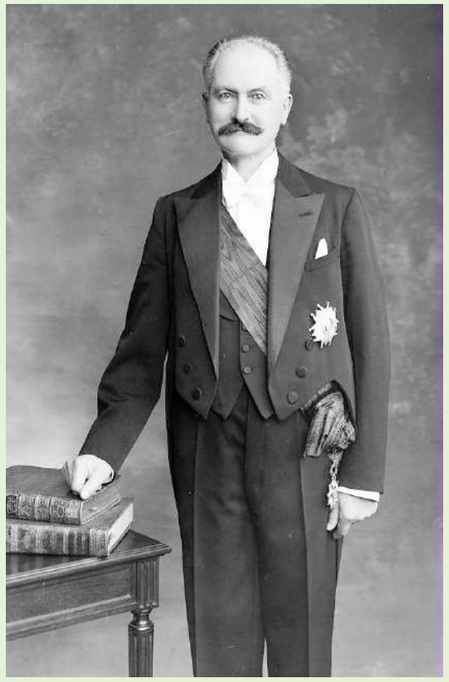
Édouard **Daladier:** Frans politicus, die in 1927 leider werd van de radicaal socialistische partij, en in 1933 *minister-president*. Zijn regering sneuvelde na enkele maanden.

In 1936 werd hij minister van Oorlog, ditmaal in de Volksfront-regering, en in 1938 werd hij opnieuw *premier*. In die hoedanigheid tekende hij het Verdrag van München.

In maart 1940 werd hij opnieuw minister van Oorlog, dit keer onder Paul Reynaud. Toen Duitsland Frankrijk binnenviel, vluchtte Daladier naar Marokko. Hij werd in opdracht van Pétain gearresteerd en in februari 1942 samen met Léon Blum en Paul Reynaud berecht wegens landverraad. Vervolgens werd hij overgedragen aan de Duitse bezetter die hem tot 1945 in kamp Buchenwald vasthield, waarna hij werd bevrijd door de geallieerden. Na de oorlog hervatte hij als tegenstander van Charles de Gaulle zijn politieke carrière, tot 1958.

(De president van Frankrijk van 1932 tot 1940 was Lebrun. Bedoelt Armand dus Lebrun "met zijn dwaze moustache"? Verwart hij Lebrun met de Franse generaal Philippe Leclerc de Hauteclocque, in Frankrijk bekend als maréchal Leclerc of simpel Leclerc? De laatste had geen 'dwaze moustache'. A.B.)

Armand stootte een rauw gesnurk uit, hij droomde van slechte vrouwen achter wijnrode gordijnen die schaterden terwijl hij vertelde hoe hij zijn wijsneuzig neefje verpletterd had met zijn kennis van het Duits.

Albert Lebrun

Leclerc

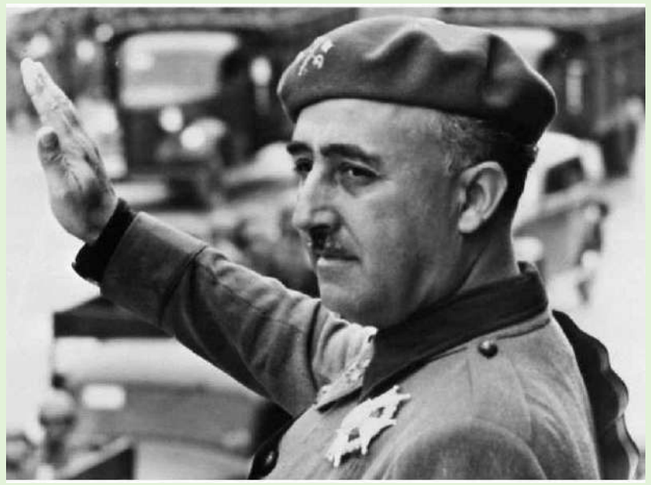
Koning Victor-Emmanuel (1869 - 1947) was koning van Italië van 1900 tot 1946. Hij eiste de kronen van Ethiopië en Albanië op en maakte aanspraak op de titels "Keizer van Ethiopië" (1936-1941) en "Koning der Albanezen" (1939-1943), hetgeen niet werd erkend door de Grote Mogendheden. Gedurende zijn lange heerschappij (46 jaar) werd het Koninkrijk Italië betrokken bij twee wereldoorlogen. Zijn heerschappij omvatte ook de geboorte, opkomst en ondergang van het Italiaans fascisme.

Hij was klein van stuk (zo zeer zelfs dat hij in Nederland gekscherend "Victorretje Emanuelletje" werd genoemd), zwijgzaam, pretentieloos en zeer geïnteresseerd in wetenschappelijk onderzoek. Ook hield hij erg van jagen, het verzorgen van bloemen en het verzamelen van munten.

Vittorio Emanuele III

Zevenmaander: zwak, niet levenkrachtig. Lett.: in de zevende maand van de zwangerschap geboren.

Francisco **Franco** (1892 – 1975), beter bekend als generalísimo Franco was een Spaans staatsleider, president en generaal. Hij regeerde van 1939 tot zijn dood in 1975 als dictator over Spanje en was daarnaast verantwoordelijk voor de dood van vele (politieke) tegenstanders. Na het concordaat met de Heilige Stoel in 1953 liet hij zich Caudillo (leider) de España por la Gracia de Dios noemen.

Franco groeide op in een ongelukkig gezin. Zijn vader gaf zich over aan kaartspel en drank en had buitenechtelijke relaties. Zijn moeder was zeer vroom en kleinburgerlijk conformistisch. In de vele huiselijke ruzies koos de jonge Francisco altijd partij voor zijn moeder. Zijn vader was bijzonder streng voor hem. Toen Franco's vader uiteindelijk met een veel jongere vrouw in Madrid ging wonen, had hij geen enkel contact meer met zijn zoon. Verondersteld wordt dat veel van Franco's karaktereigenschappen een gevolg zijn van zijn antipathie voor zijn vader: hij rookte niet, dronk niet, deed niet aan kaartspelen en bezocht geen kroegen of bordelen.

De rang van **generalissimo [**Sp. generalísimo], is de hoogst mogelijke militaire rang, een stap hoger dan veldmaarschalk.
Een generalissimo staat aan het hoofd van het volledige leger van een land, en is niet zelden ook het staatshoofd. De term heeft vaak meer een politieke dan een militaire betekenis; doorgaans zijn generalissimi heersers of militaire dictators die zichzelf die titel toekennen. De term heeft in West-Europa tegenwoordig dan ook een negatieve connotatie en roept het stereotiepe beeld op van bananenrepublieken. In het verleden gold de term echter als een aanzienlijke titel.

In 1920 richtte Spanje naar Frans voorbeeld het Spaans Vreemdelingenlegioen op. Aanleiding was de opstand in de Rif. Op zijn verzoek werd Franco onderbevelhebber.

Het Legioen, dat grotendeels uit avonturiers en misdadigers bestond, trad bijzonder bruut op tegenover de burgerbevolking. Terreur werd een onderdeel van de tactiek.

Doel werd het uitschakelen van de Rif-stammen, die geleid werden door de gebroeders Abd el-Krim. In het eerste jaar waren de Riffijnen aan de winnende hand, maar de Spanjaarden sloegen terug met hulp van Frankrijk, onder leiding van maarschalk Philippe Pétain. De strijd duurde tot 1926. Tijdens deze oorlog maakten Spanje en Frankrijk gebruik van door Duitsland geleverd gifgas. In totaal werd er zo'n 500 ton mosterdgas tegen de Riffijnen gebruikt. Er vielen vele doden en gewonden en de oogsten waren door het gif aangetast.

In een van de Geneefse Conventies, die van 1925 (!) was het gebruik van chemische wapens verboden.

Banque de France:
In de Eerste Wereldoorlog verkocht de Franse Bank kortlopende staatsobligaties in het buitenland om te helpen betalen voor uitgaven in oorlogstijd. Frankrijk verliet de gouden standaard kort na het uitbreken van de oorlog. De schulden bedroegen in 1919 ongeveer 42 miljard frank. Na de oorlog probeerde de Bank de **goudstandaard** te herstellen en verwierf ze kapitaal van een aantal Amerikaanse en Britse banksyndicaten om de frank te beschermen tegen wisselkoersschommelingen. De Bank begon ook goudreserves te verzamelen en, op het hoogtepunt, had ze 28,3 procent van de goudvoorraad in de wereld in handen (alleen achter de Verenigde Staten met 30,4 procent).

De Spaanse socialistische premier Largo Caballero was er in 1936 in geslaagd een revolutionair bewind te vormen en nam de belangrijke beslissing om het ongeorganiseerde Spaanse leger om te smeden tot een troepenmacht naar het model van het Russische Rode leger. Ook werd overgegaan tot de aankoop van aanzienlijke hoeveelheden wapens uit de Sovjet Unie. Daarvoor werd de destijds aanwezige **goudvoorraad** ingezet. Deze wapens begonnen in de loop van oktober binnen te stromen, tegelijk met de eerste Internationale Brigades.

Hiranuma (1867 – 1952) was een vooraanstaand rechts politicus en premier van Japan van 5 januari 1939 tot 30 augustus 1939. Hij werd beschuldigd van misdaden tijdens de Russisch- Japanse oorlog en veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf.

Hiranuma was zeer uitgesproken tegen corruptie en immoraliteit in de politieke partijen van Japan, en die houding breidde zich al snel uit met wat hij zag als buitenlandse bedreigingen, zoals socialisme en liberale democratie.

Hij was ook sterk gekant tegen het Tripartiete Pact dat in september 1940 werd afgesloten tussen het keizerlijke Japan, nazi-Duitsland en het fascistische Italië.

In augustus 1941 werd Hiranuma in zijn huis aangevallen door een lid van een kleine ultranationalistische groep. Ondanks dat hij zes keer werd neergeschoten, overleefde Hiranuma het en herstelde volledig.

Na de oorlog werd hij gearresteerd door de Amerikaanse bezettingsautoriteiten en door het Internationaal Militair Tribunaal voor het Verre Oosten veroordeeld als een Klasse A-oorlogsmisdadiger.

XXII Een timmerman

Weer had Mama getelefoneerd en weer had ze ongelofelijk veel complimenten gedaan aan Louis, zij was aan het uitrusten en aan het genezen, maar er waren nog wat complicaties, zodat Louis nog wat langer moest blijven logeren, maar zij wist dat hij het naar zijn zin had bij zijn Tante en zijn Grootmoeder. Ja, dat waren haar eigenste woorden van over de Alpen, en nu gaat ge naar Jules de timmerman en ge zegt: 'Jules, ik ben gezonden van mijn Tante voor dat flesje, want zij heeft weer hartkrampen.'

'Maar ik ken die mens niet.'

'Hij gaat u niet bijten.'

'En als 't flesje niet gereed is?'

'Zijn flesjes zijn altijd gereedgemaakt, Louis, ge zijt groot genoeg. Ga dat flesje halen en breng het hier. Zonder ervan te proeven, want in dat geval ligt ge een paar maanden in 't hospitaal met zulke gaten in uw maag. En moest ge Raf tegenkomen, ge zegt hem: "Mijn Tante wil niet dat ge nog een stap op ons erf zet." Zonder uitleg. Als hij naar Madame Laura's huis wil gaan, moet hij daar alleen de gevolgen van dragen.'

Uit de gevel van het timmermanshuis steeg een geur van varkens, maar in de serre die aan de boerderij paalde en krakkemikkig gebouwd was als naar een van Dobbelaeres tekeningen (de papieren droomgebouwen van het Gesticht stonden vast wel ergens verspreid over de aarde als je maar lang genoeg zou kunnen zoeken), rook het fel naar pasgezaagd hout. Louis stond in de deuropening tegenover de bergen houtkrullen, de schaafbanken, de glimmende boomzaag, de rijen stoffige beitels toen hij achter zich een luid gepiep hoorde, een slechtgeolied hek, een kleine big. Een voorovergebogen gestalte in een zwart lakense jas liep als tegen een stormwind vlak langs de ovenmuur★ en was ver-

Een **ovenmuur** is de wand, gewoonlijk van bakstenen gemetseld, die de binnenruimte van een oven afsluit en de warmte vasthoudt. In de volksmond wordt de term ook regelmatig gebruikt om te verwijzen naar een gemetseld muurtje of erfafscheiding.

Zorro-figuur

Zorro (Spaans voor vos) is de naam van een personage uit vele boeken, films en televisieseries. Steeds betreft het een gemaskerde held die onrecht en corruptie bestrijdt, en dat erg vaak in het door een Spaanse gouverneur bestuurde, tot Mexico behorende Californië van het Oude Westen voor 1848. Zijn ware identiteit is de rijke jonker Don Diego de la Vega.

Zorro gaat altijd geheel in het zwart gekleed. Zijn kostuum bevat onder andere een cape en hoed, en een masker dat de gehele bovenkant van zijn gezicht bedekt.

Zorro is zeer bedreven in schermen. Hij kan zich makkelijk staande houden tegen meerdere tegenstanders. Behalve in gewapende gevechten is hij ook bedreven in ongewapende gevechten. Zijn primaire wapen is een degen, waarmee hij ook steevast zijn "handelsmerk" op de plaats van actie achterlaat, een "Z" gekrast met drie snelle degentrekken. Daarnaast gebruikt hij soms andere wapens zoals een kleine dolk in zijn schoen, een verzwaarde hoed, een zweep en zijn cape. In het originele verhaal gebruikte Zorro ook een pistool, maar dit komt in latere incarnaties vrijwel niet voor.

Zorro rijdt op een zwart paard, genaamd Tornado. Tornado is in staat elk ander paard eruit te lopen en razendsnel grote afstanden af te leggen. Dit maakt dat Zorro vrijwel ongrijpbaar is, en overal kan komen.

dwenen, de gekalkte bobbelige muur had de man opgeslorpt, die een zwarte breedgerande hoed had opgehad en met twee handen een rood en wit geblokte handdoek of flard gordijn tegen zijn gezicht had geperst.

'Heui.' Jules de timmerman kwam door de boomgaard naar hem toe, lang, tanig met witte volle knevel. Hij pruimde, schopte zijn klompen uit in de keuken. 'Zet u. Hoe is 't met ons Violetje?'

Ook binnen wasemden de muren de zure varkensstank uit. Op de kachel, op de tafel, op de vensterbanken stonden flesjes, potjes, retorten, de meeste leken gevuld met pis. Louis ging zitten naast een vogelkooi waarin een tiental witte muizen★ krioelde, het geluid was niet ongelijk aan dat wat de Zorro-figuur★ van daarnet had voortgebracht, iets ijler en minder pijnlijk.

'Wij gaan een keer zien,' gromde Jules en reikte Louis een bestoft, klam, mosgroen flesje aan met een nat vodje als stop. 'Dat is voor Violetje.' Hij greep met twee vingers Louis' kin en zei: 'Selder. Kilo's selder moet ge eten en binnen een maand zijt ge genezen.'

'Maar ik ben niet ziek.'

'Dat denkt gij. Mij kunt ge niets wijsmaken.'

'Heeft mijn Tante of mijn Nonkel u gezegd dat ik ziek ben?'

'Zij moeten mij niks zeggen.' De twee vingers lieten niet los, een bankschroef. De krankzinnig lichte blik van de timmerman liet niet los, hij neemt mijn ziel in, deze heksenmeester. Holst, sta mij bij. Ik had hier nooit alleen moeten komen. Louis wrong zijn kin los, zag zichzelf in een ovale spiegel die omkranst was met ivoren bloemen en takken, een jongen met haar, plat en nat van het zweet, met de geblutste neus van de Seynaeves, de ongevormde smalle mond die openstond.

'Selder en prei,' zei de timmerman, 'zoveel ge kunt, en dit.' Louis nam een bultig envelopje aan, het formaat van een visitekaart.

'Een koffielepeltje op de nuchtere maag in kokend water.

Zorro is naast dat hij goed kan vechten ook een uitstekende strateeg. Hij gebruikt vrijwel nooit brute kracht, maar vertrouwt meer op zijn slimheid en behendigheid om een vijand te verslaan - hij maakt hiermee zijn naam (Vos) waar. Zorro is tevens atletisch en acrobatisch. Zo kan hij over daken rennen en een sprong van grote hoogte overleven door goed neer te komen.

De ware identiteit van Zorro is bij niemand bekend behalve bij zijn stomme dienaar Bernardo (die zich als doofstomme voordoet en op die manier waardevolle informatie voor Zorro kan afluisteren); in sommige verhalen ook bij de geestelijke Fray Felipe die de kant van Zorro kiest.

Brak is ziltig, maar minder zout dan zeewater.

Pastoor van Haecke (Brugge, 1829 – 1912): Belgisch rooms-katholiek priester, publicist en controversieel persoon.

Hij trad in 1846 binnen in het Brugse seminarie, waar hij onder meer Guido Gezelle als collega-seminarist aantrof.

In 1864 werd hij benoemd in de parochie Sint-Jacob in Brugge tot kapelaan van de Heilig Bloedkapel. Hij bleef dit gedurende meer dan veertig jaar, tot in 1908.

Van Haecke speelt een belangrijke rol in de roman *Là-Bas* van Joris-Karel Huysmans, de bekende schrijver van naturalistische en symbolistische romans.

In *Là-bas* behandelde hij occultisme, satanisme en zwarte missen. Over een van de hoofdpersonages schreef hij:

Ge moogt er een klontje suiker in doen als ge 't te brak★ vindt. Elke zondag, drie maanden lang. En ge gaat slapen als een roos, al uw zwarte gedachten zullen verdwenen zijn.'

De muizen luisterden met scheve kopjes, platte oortjes.

'Het is tien frank voor 't flesje. Uw poedertje krijgt ge cadeau.'

Louis stotterde. 'Niks gezegd... mijn Tante... geen geld meegegeven.'

Jules' witte snor krulde op. 'Het is altijd hetzelfde met Violetje. Maar ik krijg mijn tien frank wel. Al moest ik ze met mijn zweep komen halen.'

Naast de ivoren spiegel, die uit een patriciërshuis gestolen was of op een veiling gekocht, hing de sepiakleurige foto van een priester waaronder een olielampje brandde. 'Pastoor van Haecke★,' zei Jules. 'Die kent men zeker niet in Walle? Nee? En toch gaat er ooit een kerk voor die man gebouwd worden, misschien wel een basiliek, de dag dat de regering al die dokters en chirurgen met hun moordenaarsmanieren in de bak gaat draaien. Niemand heeft zo veel kwaad berokkend aan België, niemand heeft zo veel kindermoorden op het geweten, niet eens de joden.' Het was een tekst die hij citeerde, voorlas uit de krant van zijn hersenen. 'En omdat hij dit aangeklaagd heeft en daarover gepreekt, hebben zij Pastoor van Haecke klein gekregen. Maar zijn lijk zal opgegraven worden en in een basiliek gebracht, onder het marmer.'

Om dit te beamen schraapte een schoen tegen de plankenvloer, boven zijn hoofd. De timmerman keek angstig naar de zwart en bruin berookte planken. Zijn woordeloos gebed werd verhoord. Het werd stil daarboven. Hij stak een verse pruim op. 'Als ge 't niet laten kunt, vent,' zei hij kauwend, traag, nadrukkelijk, 'trek er aan.'

Louis begon te beven. Tot zijn afgrijzen boog de timmerman met zijn lucht van varkensvoer zich voorover, vlak bij hem. Boven hen knielde Zorro en legde zijn oor tegen de planken.

'Trek er aan, uw duiveneitjes kunnen er tegen. Ge moet

“In Brugge ken ik een priester die de heilige vaten bezoedelt door er brouwsels in te bereiden.” Later schreef hij nog dat Brugge een confrérie van door de duivel bezeten individuen herbergde. Volgens Huysmans voedde de Brugse priester **witte muizen** (vgl. p. 232) met hosties, had hij kruisen laten tatoeëren op de planken van zijn voeten teneinde permanent op Christus te kunnen trappen en droeg hij zwarte missen op, met vrouwen die naakt op het altaar lagen.

In de vroege ochtend van 8 september 1890 werd de Brugse politie er op gewezen dat op de vestingen nabij de Smedenpoort een naakte vrouw aan het paraderen was. Ze vertoonde tekenen van geestelijke stoornis en werd naar de psychiatrische instelling Sint-Juliaan in de Boeveriestraat gebracht. Op 6 oktober kwam een heer uit Parijs haar daar ophalen.
De dame in kwestie, 38 jaar, heette Caroline Courrière maar liet zich Berthe de Courrière (1852-1917) noemen. De Parijse heer was de jonge Franse schrijver Remy de Gourmont (1858-1915). Het bleek dat Berthe de nacht van 7 op 8 september had doorgebracht in de woning, Moerstraat 36, van Louis Van Haecke.

Huysmans vermeldt dat hij als model voor zijn satanistische chanoine (=kanunnik) Docre, een priester uit Brugge had genomen en wel: Lodewijk Van Haecke.
Voor de naam Docre liet hij zich inspireren op de naam van een Franse kanunnik in de elfde eeuw, Raymond Diocre. Volgens de legende stierf deze man alom gewaardeerd en gerespecteerd: in geur van heiligheid. Tijdens de uitvaartmis evenwel ging hij plots recht zitten in zijn doodskist en riep hij: "Je suis accusé, je suis jugé, je suis condamné." Het bleek dat hij een dubbel leven had geleid. Het lijkt voor de hand te liggen dat Huysmans, die zich grondig over occultisme en satanisme had gedocumenteerd, het verhaal van chanoine Diocre kende en zijn naam, met het opzettelijk of toevallig weglaten van één letter, aan de hoofdpersoon van zijn roman gaf.

De naam *Diocre* behoort tot de parate kennis van 19de-eeuwse intellectuelen. Dit blijkt uit een polemiek in 1840 (een halve eeuw voor het verschijnen van *Là-bas*) tussen het liberale *Journal de Bruges* en zijn katholieke concurrent *Le Nouvelliste*.
De liberale krant betoogt dat het gevaarlijk was te oordelen wie een goede katholiek mocht worden genoemd en wie niet. Het verhaal van de uitwendig vrome maar inwendig verdorven chanoine Diocre werd er als voorbeeld bijgehaald.

Satan en Kaassimolar:

In: Hugo Claus, Kleine encyclopedie van het Verdriet (2013), levert MB (Miquel Bulnes) de volgende bijdrage onder "Alternatieve geneeskunde":

> (...) Aantrekkelijke handelswaar vanwege de marginale tot non-existente kosten van onderzoek, ontwikkeling en productie (dat laatste met name in casu van zelfgeplukte natuurproducten). Acceptabele remedies voor hen die zich weigeren te verlaten op door **Satan en Kaassimolar gekweekte dokters**, en voor hen die aan objectieve gezondheidswinst een relatief lage prioriteit toekennen. Populair in Vlaanderen zijn onder andere: slakkenextract of Paelinck-siroop bij hoestklachten, **kilo's selder en prei** bij zieken die niet beseffen dat zij ziek zijn (hoofdstuk XXII), Kruschensalts bij lever-en nieronzuiverheden (hoofdstuk XXIII).

Snoeck's Almanak:
Het jaarboek van Snoecks is een van oorsprong Belgische almanak, die ook in Nederland wordt uitgebracht. Elk jaar in oktober is er een nieuwe editie met meer dan 500 pagina's bijdragen over literatuur, fotografie en andere kunsten. Snoeck's Almanak verscheen voor het eerst in 1923. De Gentse drukkersfamilie Snoeck gaf toen al sinds 1782 de kleine Snoeck's Almanak uit. De "Groote Snoeck's Almanak" bood meer verhalen en was rijker geïllustreerd dan de kleine.

Vliegende tering: tuberculose die snel verloopt.

Belial: in de Dode-Zeerollen wordt de strijd van de 'zonen van het licht' tegen 'de zonen van de duisternis' beschreven. De laatste groep staat onder aanvoering van Belial. Hij is de leider van alle zonen der duisternis, die samenspande met de Egyptenaren.

In het satanisme speelt Belial een rol bij de rituele beleving. Hij is een van de vier kroonprinsen van de hel, specifiek de Zuidelijke kroonprins, en staat voor ware zelfstandigheid. Hij representeert ook het element aarde.

15e-eeuwse houtsnede van Belial met enige volgelingen

niet benauwd zijn, ge gaat niet in een albino veranderen lijk dat de dokters zeggen, die gekweekt worden door Satan en Kaassimolar★.'

'Wie?'

'Kaassimolar, de hond van de hel, de chef van de liberalen die zesendertig legioenen heeft.'

Louis wou het mirakelflesje, het kruidenpoeder naar zijn hoofd of naar de olielamp met haar wollig streepje rook gooien, de hand van zijn slechte kameraad Raf vastpakken en weghollen. Waar was de engelbewaarder die dit kon bezweren? De timmerman spreidde zijn knieën, legde een hand op de kooi met luisterende muizen.

'Ja, waarachtig, gij zijt een kind van Constance, dezelfde lepe snuit. Leep maar blind. Ik heb haar dikwijls gezegd: "Constance, ge bedriegt uw eigen waar dat ge staat. Ge weet waar dat de waarheid in het leven te vinden is en ge wentelt u in het genot van leugens en bedrog." Maar heeft ze geluisterd? Nee. Er is door haar gezegd in het bijzijn van getuigen: "Ik wil niet naar Jules luisteren, ik heb meer vertrouwen in Snoecks Almanak★!" En die uitspraak, niet uit te wissen, staat voor altijd opgetekend. Ze heeft niet willen luisteren en gij ziet wat er van gekomen is. Niet eens een tweede worp!

Ik zeg het niet gaarne, maar ze gaat nog veel afzien. Niet van de vliegende tering★, niet van het speen of van de kanker, maar van haar eigen. Want de Duitsers gaan komen met hun antichrist samen met de communisten en Constance zal de zielenkracht niet hebben eraan te weerstaan. Want zij heeft nu al niet kunnen weerstaan terwijl de beproeving een scheet in een fles was. Want zij heeft haar lichaam en ziel overgeleverd aan een van die jonge dokters die nog maar drie weken van de universiteit kwam en dansliedjes van de radio zong terwijl hij in haar krabde.'

De timmerman was krankzinnig. Louis die niet meer wilde luisteren zei snel: 'Gaan de Duitsers komen?'

'De Duitsers hebben de beste dokters ter wereld, de beste mecaniciens, de beste ingenieurs. Gezonden door Belial★ in

Maarschalk Göring: zie p. 149.

Difterie, vroeger ook bekend als kroep, is een infectieziekte die wordt veroorzaakt door een bacterie, die via hoesten van mens op mens wordt overgebracht. Difterie was, voordat vaccineren algemeen gebruikelijk werd, een van de meest voorkomende doodsoorzaken bij kinderen.

De **Antichrist**: (Grieks: ἀντί= in plaats van, niet tegen! = in plaats van Christus

Volgens een variant van de christelijke leer laat de antichrist zich helemaal leiden door satan, die door deze persoon zou trachten de hele mensheid in zijn macht te krijgen en de gelovigen uit te roeien. De antichrist zou ook een soort geestelijk adviseur hebben, de valse profeet genaamd. Aanvankelijk zou die zich presenteren als degene die alle problemen van de wereld zou komen oplossen en zou hij de absolute macht over de mensheid krijgen. Van wezenlijk belang daarbij is dat hij zich zou voordoen als een 'goddelijk' wezen, waarbij hij zich zou bedienen van bovennatuurlijke gaven waarmee hij zal pogen de mensheid te verleiden hem als 'god' te vereren.

De witte ruiter uit Openbaring 6:2 wordt door sommigen beschouwd als de antichrist. Uit de Bamberger Apocalyps vervaardigd rond het jaar 1000

zijn tanks vol vuur en zwavel, die tachtig legioenen commandeert, en zich nu Maarschalk Göring★ noemt.'

Dat deze fanatiekeling het beroep van de voedstervader van Jezus mocht uitvoeren, het was ongehoord. De gilde van de timmerlieden had hem met hoongelach uit het gildehuis verdreven in de tijd van de middeleeuwen. Door het bestofte raam kon je drie patrijsjes zien hangen aan de deur van de schuur. Drie-vier dagen moeten ze hangen. 'Toch is er nog nooit zoveel difterie★ geweest in Duitsland als de laatste tijd, zo veel mazelen, buikloop, kinderverlamming. De mannen vallen omver op hun akkers. Maar dat zetten ze niet in de gazetten.'

Tegen de plankenvloer boven Jules' hoofd verschoof de luisterende man zijn enkel of zijn knie. Jules keek naar de plek van het geluid. 'Hij kan niet slapen,' zei hij bezorgd.

'Maar gaan de Duitsers nu naar België komen of niet?'

'Ja. Niettegenstaande. Zij kunnen niet anders. Hun antichrist★ gebiedt het hun. Dat staat geschreven en gedrukt. Vergiftigd met pillen en chemische middelen gaan ze komen. Goed weten. Daladier★ en Chamberlain★ geloven van niet. Ze zouden beter de oude boeken lezen waarin het aangekondigd staat. En de drie gezusters Bossuyt die mij uitlachen en mij "kwakzalver" noemen gaan er moeten aan geloven, zij gaan knabbelen op de schors van de bomen.'

'Zij lachen u niet uit!'

'Nee zeker! Uw moeder op kop! En ik heb nochtans mijn plicht gedaan, hen bijgestaan met raad en daad als zij kwamen smeken: "Jules, gij zijt de enige die ons kan helpen!"'

'Waarmee?'

'Later,' zei de timmerman. 'Later zal ik het openbaar maken, dat ik hen alle drie geholpen heb.'

'Zeg het mij nu,' beval Louis. De kwakzalver herkende het ijskoud bevel van hertog Louis-de-Schone★, bijna deemoedig zei hij: 'Met hun vrouwenziekten.' Louis keek van hem weg.

'Ik heb ze alle drie genezen,' zei Jules. 'En ik heb ze alle drie, één voor één, gevraagd om met mij te trouwen na de

Na verloop van tijd zou hij echter steeds meer zijn ware aard laten zien en zou zijn *beestachtigheid* volledig losbarsten. Hij zou dan de mensheid dwingen óf voor hem te kiezen óf voor God. Diegenen die dan voor hem kiezen zouden dan hem en het beeld dat van hem wordt gemaakt moeten aanbidden en een teken van hem op hun voorhoofd of rechterhand aanvaarden (het teken van het beest: het getal 666). God zou daarentegen waarschuwen dat diegenen die dat doen onder zijn Laatste Oordeel veroordeeld zouden worden.

De antichrist zou in de geschiedenis optreden aan het einde van de tijd (eindtijd) vanwege de naderende terugkeer van Jezus Christus om zijn Duizendjarig vredesrijk op aarde te vestigen. Op het moment dat de heerschappij van de antichrist tot een climax zou komen, zou Jezus Christus terugkeren naar de aarde.

De Antichrist is ook de titel van een van de latere werken van de Duitse filosoof Friedrich Nietzsche. In dit werk neemt hij zeer stellig afstand van de joods-christelijke religieuze tradities, die hij opvat als een decadente slavenmoraal.

Verscheidene historische personen zijn ooit wel als de antichrist bestempeld. Voorbeelden zijn de Romeinse keizer Nero, de Paus van Rome (volgens sommige protestanten), kerkhervormer Maarten Luther (volgens sommige katholieken), Napoleon Bonaparte en **Adolf Hitler**.

Daladier: zie p. 228.

Chamberlain: zie p. 112.

Louis-de-Schone: Louis vereenzelvigt zich met Filips de Schone, die "knap van uiterlijk" is en als hertog absolute macht heeft over zijn onderdanen.

Uit de Encyclopedia Britannica (Elizabeth A.R. Brown):

Philip was afstandelijk, zeer gereserveerd, knap van uiterlijk - lang, met fijne gelaatstrekken, en blond - vandaar zijn naam “de Schone.” Hij genoot volop van de pracht en praal die de monarchie meebracht en bouwde en onderhield de paleizen die bij zijn status pasten. Hij geloofde dat hij en zijn koninkrijk door God bewaakt werden en dat hij als speciale beschermer van het katholieke geloof was uitverkoren. Hij ging prat op zijn geneeskracht en geloofde dat hij die aan God’s genade te danken had. Trots op zijn rechtzinnigheid en gedreven door een priesterlijke zendingsdrang, was hij gespitst op beschuldigingen van zonde en ketterij die hem

dood van mijn Bertha, en alle drie, één voor één, hebben ze mij uitgelachen, uw moeder op kop.'

'Ook Tante Violet?' riep Louis.

'Ook. Violetje ook.'

Het was koddig en onbegrijpelijk tegelijk.

'Gij slaapt toch niet in hetzelfde bed als zij? Lach niet, snotneus. Tenzij dat ge wilt lachen met al de jonge jongens die in het fleur van hun leven weggekwijnd zijn, geen bloeddruk meer hadden omdat het zweet van vrouwen zich gemengd heeft met hun zweet. Waarom denkt ge dat de meeste vrouwen veel ouder worden dan mannen? Omdat ze 't water uit het lichaam van jonge jongens wegtrekken en opslorpen!'

Ineens wist Louis dat de zacht raaskallende man gelijk had want het schoot hem (als een fluistering van de man boven Jules' hoofd dwars door de plankenvloer) te binnen dat er ooit in de jaren twintig een Roemeens jongetje★ in het huis van de Bossuyts verschenen was, gestuurd door een vereniging van vluchtelingen en het had bij Tante Violet geslapen, want Tante Violet en Meerke vertelden ongelovig en spottend dat het jongetje de eerste nacht uit het bed van zijn nieuwe pleegmoeder Tante Violet klauterde en in een hoek van de nachtdonkere kamer ging staan en daar een fluitend windje liet, want dat was hem zo aangeleerd in zijn deftige uitgemoorde Roemeense familie. En dat kind, eenmaal terug in zijn vaderland, had nooit meer gereageerd op de tien-twaalf brieven van Tante Violet en was dus daar in het Oosten weggekwijnd, voorgoed aangetast door de giftige natte walmen uit Tante’s lijf. Tante, die nog een Roemeens woordenboek had en het weesgegroet in het Roemeens kon opzeggen. Louis besloot om nooit meer te lang naast Tante Violet op de sofa te zitten.

'Hoe is het met Berenice?'

'Goed.'

'Goed. Is dat nu een antwoord?'

'Ik heb haar een hele tijd niet gezien.'

'Van de drie was ik het liefst met haar getrouwd. Maar

ter ore kwamen en de beschuldigden vervolgde hij meedogenloos. Al was hij een visionaire idealist, toch had hij een zuiver gevoel voor wat mogelijk en noodzakelijk was en van grootse plannen die in de praktijk onhaalbaar waren zag hij af. Al leek hij soms autoritair en vastberaden, toch miste hij de stevigheid en onafhankelijkheid van oordeel, die hij zou hebben gehad bij wat meer zelfvertrouwen. Hij liet zich vaak leiden door intelligente en vakbekwame ministers, die hij bevorderde en beschermde en om de haverklap bijeenriep om zijn politiek richting te geven en te steunen. Dit lijkt mogelijk wat opportuun, maar hij verwierf hiermee wel legitimiteit voor zijn daden.

Al met al mogen we concluderen dat hij de indruk maakte een complexe persoonlijkheid te zijn geweest, scrupuleus, achterdochtig, rigoureus, visionair en vastberaden, een man, vast ervan overtuigd door God geroepen te zijn om als rechter te oordelen over het moreel gedrag en het welzijn van zijn onderdanen.

Filips de Schone / Filips I van Castilië, 1478 - 1506

Filips, bijgenaamd de Schone (Philippe le Beau) (Brugge, 1478 – Burgos, 1506) was heerser over de landen die tezamen de Habsburgse Nederlanden en de kroon van Castilië worden genoemd. Hij was een zoon van Maximiliaan van Oostenrijk en Maria van Bourgondië en een broer van Margaretha van Oostenrijk.

Toen zijn moeder Maria van Bourgondië in 1482 stierf, werd hij als vierjarige kleuter troongerechtigd. Zijn vader oefende tijdens zijn minderjarigheid het regentschap over

nee, ze moest en zou met een joodse ketter trouwen om mij te affronteren.' Hij verviel in een bedroefd stilzwijgen. Boven hen het delicate geschuif van kousenvoeten. 'Eerst Berenice, dan Violet en dan als laatste Constance. Hoe is het met Constance? Ik peins dikwijls aan haar. Zij was nerveus, maar zij kon goed slakken plukken.' Louis haalde diep adem. Mama en slakken. Hij wou de timmerman om uitleg vragen, een verklaring eisen voor dit waarschijnlijk beledigende zinnetje. De man merkte zijn verbazing. 'Zij was de rapste in het slakken plukken,' zei hij, 'want ik gaf haar twee frank voor twintig slakken.' Hij zag dat Louis' wrevel aanhield. 'Voor siroop tegen de hoest,' zei hij als tegen een kind. 'Zeg het haar als ge haar ziet: "Jules zegt dat er niemand zo rap slakken kon plukken." Zij zal content zijn.'

De muizen scharrelden en piepten weer. Die avond, toen hij Raf in het geniep ging bezoeken in het magazijn van de ijzerwinkel, en hij zijn enige Bastegemse vriend polste over de man die zijn gezicht verborgen had achter een handdoek tijdens zijn schielijke vlucht langs de gevel zei Raf: 'Dat moet Konrad zijn die weggejaagd is uit Duitsland.'

Louis schrok. 'Een spion?'

'Ja. D'r komt meer vreemd volk bij Jules. Zogezegd om samen Esperanto te leren.'

'Maar zijn zij van de vijfde kolonne?'

'Nee, dwazerik. Zij zijn tegen Hitler.'

'Maar dan gaan zij in de bak vliegen of gefusilleerd worden als de Duitsers komen!'

'Tegen de muur,' zei Raf. 'Alhoewel tegen die tijd...'

'Binnenkort.'

'Nog lang niet.'

Louis wedde met zijn vriend dat de neutraliteit van België zou geschonden worden, zoals dat in de krant geformuleerd stond, binnen de drie maanden. Hij zette twaalf knikkers in, de tot volmaakte ronding geslepen, zijn vingers gehoorzamende stuiters, de albasten oogballen in het satijnen zakje met het zilveren geknoopte ondergoedlint dat Mama zelf voor hem genaaid had. Als Raf verloor zou hij Louis over-

Maria van Bourgondië, 1458–1482.

Portret van Maximiliaan van Oostenrijk, 1459 - 1519, vanaf 1508 keizer van het Heilige Roomse Rijk, geschilderd door Albrecht Dürer

over de Nederlanden uit. Filips werd opgevoed te Mechelen bij zijn (stief)grootmoeder Margaretha van York.

Hij was van 1482 tot 1506 landsheer van de verschillende Bourgondische Nederlanden. Van meet af aan stemde hij zijn beleid af op het verdedigen van de belangen van zijn landen en het bewaren van de neutraliteit in de toenmalige Frans-Engelse tegenstellingen. Hierdoor week hij af van de politieke lijn van zijn vader Maximiliaan, die steeds een harde anti-Franse houding had aangenomen maar zich na zijn aanstelling tot keizer (1493) niet meer met de Nederlanden bemoeide. Met de Engelsen sloot Filips in 1496 een handelsverdrag dat Engeland toeliet vrij aan lakenhandel te doen in de Nederlanden (uitgezonderd in Vlaanderen). Met de Fransen kwam hij op goede voet door aan koning Karel VIII leenhulde te brengen voor Vlaanderen en Artesië. Bovendien sloot hij met Frankrijk in 1498 het Verdrag van Parijs af, waarmee hij definitief afzag van de herovering van Bourgondië en van zijn aanspraken op Gelre.

handigen wat hij uit Madame Laura's vuilnisbak had gestolen. Zij sloegen heftig hun handpalmen tegen elkaar.

'Wie is daar?' riep een verschrikte mannenstem. Raf duwde Louis achter een rek met gespikkelde kookpannen. Gummilaarzen slisten door het magazijn. Raf's vader, de mepper-met-hoofdpijn, verschoof een tafel, verdween. Hij moest zich volgende week melden, zei Raf, want de reserveonderofficieren van de artillerie werden ingezet in Luik op de tentoonstelling van het Water★, waar zij verkleed als Romeinen een stoet moesten vormen naast strijdwagens. Er zouden in Luik ook Algerijnse ruiters★ te zien zijn die een fantasia★ zouden rijden, krijsend in wapperende boernoes★, en salvo's richtend naar de lucht. Het was een listige maneuver om alvast op Belgische bodem Franse keurtroepen beschikbaar te hebben voor de verdediging van de Belgische grenzen.

Filips de Schone was de laatste vorst uit het huis van Bourgondië die de Nederlanden persoonlijk regeerde. Hij zette er de centralisatiepolitiek van zijn voorgangers voort, onder meer door de Grote Raad definitief te Mechelen te vestigen (1504).

Johanna I van Castilië, 'de Waanzinnige' (Spaans: Juana la Loca), 1479 - 1555

Op 20 oktober 1496 trad hij in de Sint-Gummaruskerk in Lier in het huwelijk met de 17-jarige Johanna van Castilië, dochter van het katholieke koningspaar Ferdinand van Aragón en Isabella I van Castilië. Daarmee werd de basis gelegd voor een meer dan tweehonderd jaar durende verbintenis tussen de (Zuidelijke) Nederlanden en Spanje. Het huwelijk was een gebeurtenis op zich. Vanuit Spanje werd de bruid uitgestuurd, vergezeld van 20.000 personen en 130 schepen, met kamerheren, hofdames, pages, kamervrouwen, lijfknechten, thesauriers en bedienend personeel. De vloot vertrok uit Laredo op 30 juli 1496 met bestemming Zeeland. Er was 85.000 pond gerookt vlees mee, 50.000 haringen, 1000 kippen, 6000 eieren en 400 vaten wijn. Tijdens de twee maanden durende reis gingen er een paar schepen verloren tijdens stormweer.
In Antwerpen wachtte Johanna een grandioze ontvangst en een officiële plechtigheid. Op 19 oktober nam ze haar intrek in Lier. De volgende dag arriveerde Filips vanuit Tirol, waar hij met zijn vader op jacht was. Amper hadden de toekomstige echtelingen één blik gewisseld, of de vonk sloeg over. Tegen elke hofetiquette in liep het koppel zwijgend - ze spraken immers elkaars taal niet - de deur uit en lieten de verstijfde hovelingen achter voor wat ze waren. Ze gingen samen op zoek naar een priester. Toen ze die vonden beval Johanna hem om hen ter plekke in de echt te verbinden, zomaar midden op straat. Zonder op hun gevolg te letten begaven de jongelui zich op een drafje naar de voor hen voorziene woning (het tegenwoordige "Hof van Aragon"), en draaiden de deur achter zich dicht.

Gevelzicht van het Hof van Aragon

De volgende dag kwamen zij buiten en werden zij tijdens een luisterrijke plechtigheid voor een tweede keer in de echt verbonden.

Het huwelijk werd gevolgd door een hofbal, volksfeesten en een gigantisch banket, er werd 1200 liter wijn geconsumeerd. Het aantal toeschouwers was zo groot dat op zeker ogenblik een brug over de Nete instortte door overbelasting met als gevolg tal van doden en gewonden.

Het huwelijk, waaruit in 1500 de latere keizer Karel V werd geboren, kreeg in de loop van hetzelfde jaar grote politieke betekenis, toen Johanna als gevolg van verschillende omstandigheden erfdochter van Aragón en Castilië werd. In 1497 stierf immers de enige troonopvolger van Spanje, Johan van Aragón. Door deze gebeurtenis zou Filips (ooit) de heerser worden over Oostenrijk, de Nederlanden en heel Spanje. Voor Filips gingen de belangen van zijn dynastie ineens zwaarder wegen dan die van de Nederlanden en in zijn beleid kwam een abrupte ommekeer. De neutraliteitspolitiek werd vervangen door een duidelijke Fransgezinde houding, onder meer door een huwelijksovereenkomst die Filips in 1501 liet sluiten tussen zijn anderhalf jaar oude zoon Karel en Claude, dochter van koning Louis XII. Filips bracht ook een toenadering tot stand tussen zijn vader Maximiliaan en de Franse koning (Verdrag van Blois, 1504), waarbij beide vorsten het eens werden over het tussen hen betwiste hertogdom Milaan.

Eind november 1504 overleed Filips' schoonmoeder Isabella (van Castilië), en terwijl zijn schoonvader Ferdinand (van Aragon) koppig het regentschap voor zich opeiste, liet Filips zich te Brussel tot koning van Castilië uitroepen. In 1506 vertrok hij naar Spanje om zijn rechten te laten gelden. Na een moeilijke reis - een zware storm dreef het schip onder meer naar Engeland - belandde hij in Spanje, waar zijn schoonvader hem niet zonder slag of stoot als koning van Castilië wilde erkennen. Op 15 juli 1506 werd hij echter ook officieel door de Cortes erkend als Filips I, koning-gemaal van Castilië, naast Ferdinands dochter Johanna als koningin.

Nauwelijks drie maanden later overleed Filips de Schone, onder mysterieuze omstandigheden. Boze tongen beweren dat hij werd vermoord. De Spaanse kroonprins, Johan, was kort tevoren op achttienjarige leeftijd gestorven, waardoor de kroon, tegen alle planning in, op het hoofd van Filips zou worden geplaatst. Filips' schoonvader, koning Ferdinand van Aragón, kon het maar moeilijk verkroppen dat deze vreemdeling - die reeds voorbestemd was om heerser over de Nederlanden en

Oostenrijk te worden - ook de macht over Spanje zou verwerven, en dat motief zou achter de dood van (moord op?) Filips zitten. Het blijft speculatie. Filips' eega koningin Johanna bleef verbijsterd achter en sloot zich na de dood van haar man volledig af van de wereld, soms ronddolend met zijn loden kist, wat haar later de naam Johanna de Waanzinnige bezorgde. Toch bleef ze haar titel (in naam) behouden tot haar dood in 1555.

Johanna met de lijkkist van haar man Filips de Schone -Francisco Pradilla y Ortiz, ca. 1877

De jonge Karel V kreeg, onder het regentschap van Maximiliaan, zijn grootvader, de heerschappij over de Lage Landen, en na de dood van Ferdinand II van Aragon in 1516, ook die over Spanje. Het Spaans-Habsburgse rijk werd voor lange tijd de machtigste fractie van het Europese continent.

Het praalgraf van Filips en Johanna bevindt zich in de koninklijke kapel naast de kathedraal van Granada.

Roemeens jongetje:

De Roma (meervoud van Rom), in het dagelijks taalgebruik ook wel zigeuners genoemd, zijn een van oorsprong nomadisch volk.
De oorsprong van de Roma ligt in het Indisch subcontinent. De bekendste groep in Europa zijn de Sinti. Vooral op de Balkan en in westelijk Anatolië trekken nog Romavolkeren rond. In andere delen van de wereld is hun nomadische levenswijze al geruime tijd verboden, en leven zij vaak in woonwagenkampen of in achterstandswijken. De taal van de Roma is het Romani, een verzamelnaam voor meerdere talen.

Het woord zigeuner heeft voor velen een negatieve bijklank en wordt door veel Roma als discriminerend ervaren. Aan de andere kant wil de Roemeense regering liever niet van Roma spreken, maar van zigeuners, omdat in Europa veel spraakverwarring is met de woorden Roma en Roemenen.

Interessant is de herkomst van de Engelse naam gypsy en de Spaanse naam gitano, die elk van "Egyptisch" zijn afgeleid. Veel Roma verklaarden dat ze uit Egypte kwamen. Dit kan heel goed zijn oorsprong hebben in de verhalen van de Roma die ze elkaar vertelden. Hierin zitten veel raakvlakken met het Joodse slavenvolk dat na zijn vlucht uit Egypte in de woestijn ronddoolde.

Men is het erover eens dat het oervolk van de Roma leefde in Noordwest-India, bij de grens met het huidige Pakistan. Recent genetisch onderzoek laat zien dat de migratie van de Roma richting Europa rond het jaar 500 moet zijn begonnen. Toen deze slavenvolken hun vrijheid verwierven, hadden ze geen territorium waar ze zich konden vestigen. De groepen trokken naar het westen en verdienden hun geld met handel, diverse ambachten en vermaak met muziek en dans. Het waren vaak kundige vaklieden, stammend uit de laagste kasten, de onaanraakbaren, met specialisaties zoals metaalbewerking of paardentemmerij. Het is bekend dat zij *niet onbemiddeld* waren. In Europa aangekomen, vestigden de Roma zich eerst op de Balkan, waarna zij zich verder over Europa verspreidden.

Rond 1400 begon de stigmatisering van deze groepen, die door de Kerk en overheid als heidenen werden beschouwd. Recent onderzoek heeft aangetoond dat pas na deze periode hun welvaart enorm afnam. Uiteindelijk heeft dit geleid tot de neerwaartse spiraal van armoede waarin dit volk is terechtgekomen.

Jheronimus Bosch en/of atelier: Hooiwagen-drieluik. Detail met twee Romavrouwen, te herkennen aan hun opvallende witte hoofddeksel, de bern (ca. 1515)

Een groep Bulgaarse Roma met paard en wagen

De **tentoonstelling van het Water**: ofwel *Exposition internationale de la technique de l'eau* werd in 1939 in Luik georganiseerd rond de opening van het Albertkanaal en op 20 mei geopend door Leopold III. De tentoonstelling kreeg als thema Waterbouw. Het kanaal zelf werd officieel geopend op 30 juli 1939.

De tentoonstelling zou duren tot november 1939, maar op 31 augustus kwamen, als gevolg van onweer, explosieven onder de Val Benoitbrug en de Ougréebrug tot ontploffing, met 20 doden en 24 gewonden tot gevolg. De explosieven waren door het Belgisch leger aangebracht om in geval van oorlog de bruggen te kunnen vernielen.

Het Duitse paviljoen op de linkeroever van de Maas verschilde niet wezenlijk van dat op de Wereldtentoonstelling van 1937 in Parijs: de vormgeving, stijl en gebruikte materialen waren dezelfde als twee jaar eerder.

Nazi-Duitsland wilde geen Reichsmarken buiten Duitsland uitgeven zodat de bouwmaterialen en uitrusting van het Duitse paviljoen werden geïmporteerd en vanaf de Duits-Belgische grens nog 35 km moesten afleggen naar het terrein in Luik. Iedere ochtend werden Duitse ingenieurs en bouwvakkers met bussen en vrachtwagens naar de bouwplaats gebracht. Voor maaltijden werd geen gebruik gemaakt van Belgische restaurants en evenmin werd in België overnacht zodat de hele colonne bussen en

vrachtwagens 's avonds weer terugkeerde naar Duitsland.
De Franse bijdrage bestond uit drie tentoonstellingsgebouwen op de rechteroever van de Maas.

Fantasia is de Westerse naam voor een ruiterspel dat gehouden wordt door Noord-Afrikanen.

De ruiters stellen zich bij de start naast elkaar op en rijden op commando naast elkaar over een afstand van ongeveer tweehonderd meter, eerst in een langzaam drafje en dan in volle galop. Zij presenteren gedurende de rit hun geweer en komen aan het einde met een plotselinge stop tot stilstand waarbij zij gezamenlijk een salvo afvuren met hun antieke musketten. De kunst bestaat erin dit salvo te laten klinken als één enkel schot. Op de grotere evenementen treden verschillende ruitergroepen achtereenvolgens tegen elkaar aan. De groepen bestaan uit ongeveer vijftien ruiters. Tijdens het presenteren van het geweer staan zij hoog in de stijgbeugels en rijden 'met losse handen'. Een eerste salvo wordt afgevuurd in de lucht, tijdens een volgende charge wordt naar de grond gevuurd.

De choreografie van deze ruiterspelen gaat terug op charges zoals zij van oorsprong door de regionale cavalerie getraind en uitgevoerd werden; een snelle opmars en een plotselinge stop stelde de krijgers in staat hun lansen met ongeëvenaarde kracht naar het doel te werpen. Fantasia wordt soms ook uitgevoerd op rijkamelen of te voet. Het

'buskruitevenement' is onder andere bekend uit Algerije, Marokko en Tunesië. In het hele gebied van de Maghreb zijn ruitergroepen actief die dit spel beoefenen, zogenaamde serba. Het gaat daarbij om duizenden ruiters.

De spelen worden georganiseerd op speciaal ingerichte feestterreinen met een brede zandvlakte, tribunes, tenten en een omroepinstallatie. De Noord-Afrikanen zijn gekleed in de traditionele kleding en de paarden zijn uitgedost met rijkelijk versierde tuigage. De ruiterspelen worden tegenwoordig gezien als een sportieve krachtmeting in oude martiale kunsten en als een celebratie van de eenheid van man en paard. Berbers zijn snelle, temperamentvolle, wendbare en zeer gehoorzame warmbloedpaarden. Zij hebben hun charismatische verschijning, hun snelheid, hun uitzonderlijk talent voor dressuur en hun gewillige karakter doorgegeven aan Europese rassen van barokpaarden zoals de Andalusiër en de Lipizzaner. Berberpaarden en arabische volbloedpaarden werden vroeger heel dicht bij de huiselijke kampementen gehouden, zij kregen hun eerste melk uit mensenhanden en ontwikkelden daardoor groot vertrouwen in de mens en een bijzondere aanhankelijkheid.

Woesteinstrijders op berberpaarden

Boernoes: Arab. ruime lange mantel van witte wollen stof met een kap.

Zondagsvriend, een weekblad, ontstond uit de gelegenheidseditie voor de in Antwerpen gehouden wereldtentoonstelling en verscheen vanaf 1930 tot in 1965.

Er kwamen naast de actualiteit van sport, film, kunst, royalty... ook gags en strips aan bod.
Illustraties van o.a. Jan Waterschoot en gags van o.a. Marc Sleen (Pollopof) en Ray (Goossens) en vervolgstrips van Tom Poes.

Kruschensalts: zie p. 86.

Ulanen: zie p. 127.

Koning Albert is met een Duitse getrouwd:
Albert huwde op 2 oktober 1900 met hertogin Elisabeth in Beieren (Possenhofen, 1876 – Laken, 1965). Zie ook p. 97.

In maart 1915 gebruikte zij voor het eerst de term *IJzeren Gordijn* en doelde hiermee op de scheiding die er op dat ogenblik - midden in de Eerste Wereldoorlog - bestond tussen haar en haar geboorteland.

XXIII Meerke

Louis had op weg naar huis de envelop die Jules hem had gegeven willen weggooien, en wat een geluk dat hij het niet gedaan had want door een misverstand - een van de zovele - was de boodschap verkeerd doorgedrongen tot de timmerman. Van wie je je kon afvragen hoe hij ooit in staat was een hechtgetimmerde kast, een onwankele tafel, af te leveren. Het gemalen onkruid of kruid was voor Meerke en haar zwarte gedachten bestemd. Zij sipte met pijnlijk vertrokken gezicht aan het kooksel. Louis zei niet dat zij er een klontje suiker bij mocht doen. Zij las af en toe iets voor uit *Zondagsvriend*★ en murmelde:

'Wankele gezondheid. Mijn huishouden heeft nooit anders dan gewankeld. Fortuinen uitgegeven aan Jules zijn poeders en zelfgedraaide pillen. Keren van de jaren. Kritiek moment voor de man als voor de vrouw. Tegen droefgeestige gedachten. Als vermoeide organen niet meer regelmatig werken. Bloed beladen met voedselafval en vergiften van eigen maaksel.' (Las zij zonder bril in *Zondagsvriend*.)
'Lichamelijk en moreel verminderd, maar Kruschensalts★ verplichten lever en nieren zacht maar zeker de onzuiverheden uit te drijven, de sombere stemming wordt verjaagd, honderdtwintig kleine dosissen voor tweeëntwintig frank.

Liegen dat het gedrukt staat, jongen.

Natuurlijk dat de Duitsers gaan komen naar ons arm België en zijn koning, zoals in Veertien-Achttien, ulanen★ voor de tanks te paard, en zij gaan de weg niet moeten vragen in onze negen provincies want onze Koning Albert★ is met een Duitse★ getrouwd en het is maar goed dat die sukkelaar het niet meer beleeft, hoe dat ze haar gunsten geeft aan jonge gunstelingen uit zijn verschillende regimenten, hoe ze hen daarna horloges geeft en sigarettenkokers met haar voornaam erin gegraveerd, zij koopt ze met tientallen ineens

Zij werd, als Duitse, valselijk beschuldigd van het overtekenen en aan de Duitsers doorspelen van militaire kaarten van haar man, koning Albert I.

Zij ondernam op eigen houtje vredesinitiatieven.

Zij werd in het kader van de oorlogspropaganda regelmatig suggestief afgebeeld in verpleegstersuniform, hoewel zij niet als verpleegster werkzaam was. Wél bezocht zij dikwijls de ziekenhuizen waarin gewonde soldaten werden verzorgd en had zij een leidend aandeel in de totstandkoming en het werk van het Belgisch Rode Kruis.

Goedlever: ?? luilakken ??

Pleuritis (in de volksmond ook wel pleuris) is een ontsteking aan het borstvlies rondom de longen.

vanwege de extrakorting boven op de korting die zij krijgt als vorstin. En natuurlijk dat ze elke avond met Hitler telefoneert, "Führer, de Belgen zijn goedlevers, het Belgische leger is zwak, de manschappen luisteren niet naar hun officieren en fluiten ze uit, kom maar op uw gemak, Führer, en plakt dat stukje land maar bij uw Rijk, dat ge de Noordzee als grens hebt."

Het is in de benen dat het begint. Ge wilt opstaan maar de benen zijn van flanel. Ge zegt een schietgebedje. Maar er schiet geen leven in uw kuiten. Er hangt twintig kilo aan elk been. Het waren de benen die het mij vertelden dat het een tweeling zou zijn. Marc en Mariette. Marc is een kwartier eerder gekomen, het scheelde niet veel, maar daarna was ik toch content dat hij een kwartier langer heeft geleefd. In die tijd was het *pleuris*★, het vliegend pleuris vooral, zonder pardon. Mijn vent, Basiel, wilde als onze Omer gekomen is het kind nog een keer Marc noemen. Ik wilde niet.

Ik wilde nooit wat Basiel wilde. Het is maar op 't laatst, als hij zijn paternoster in zijn handen had, de dag van de appelboom, dat ik ingezien heb hoezeer ik hem gekloot heb zijn leven lang. Ik was jaloers op zijn schaduw. "Hoe lang gaat gij weer wegblijven vanavond, Basiel?" "Ge gaat mij wel zien komen," zei hij. "Hoe lang, vraag ik u!" vroeg ik in mijn jaloerse koleire. "Wilt ge 't op de minuut weten?" schreeuwde hij en ik: "Ja, ja, ja. Op de minuut!" Hij mocht niet eens te lang wegblijven als hij konijnenvoer ging trekken, ik rekende uit hoeveel minuten hij daarvoor nodig had, hoeveel stappen over en weer, en als hij niet afkwam en dan veel te laat kwam, deed ik alsof ik hem niet zag staan met zijn sikkel en de klaver in zijn handen, en dan schopte hij zijn klompen zo geweldig uit dat ik elke keer dacht dat zij zouden splijten.

Als hij dan verplaatst werd hier naar het sas van Bastegem, was het tegen zijn gedacht, want ik had de aanvraag gedaan achter zijn rug en ondertekend: Basiel Bossuyt, sasmeester en dan was het te laat, hij kon zijn oversten niet beledigen door te zeggen dat hij die aanvraag introk, en

Karnemelkse pap: zie p. 214 context, bij Amelie.

voor tien frank meer in de maand heb ik hem doen verhuizen hier naar Bastegem waar dat hij niemand kende en met niemand kon kaarten, voor die tien frank meer heb ik hem zijn asem afgesneden.
En hier in Bastegem zag ik hem langer en langer zijn bottines kuisen, hij deed dat gaarne, hij had dat overgehouden van zijn militaire dienst, zijn schoenen blonken totdat ge er u kon in spiegelen, en het was ook goed om bij na te denken, zei hij, als ge uw schoenen kuist kunt ge goed nadenken en ik natuurlijk roepen van: "Ge moet alleen maar over mij en over onze kinderen nadenken, meer niet!"

Hij snoepte zo graag, daarom kwam hij zo goed overeen met uw vader, die twee waren altijd aan het knabbelen samen. Hij at ook de karnemelkse pap★ met bruine suiker op als de kinderen wat lieten staan, rap rap achter mijn rug en de kinderen lieten expres een bodem over. Het is maar na zijn begraving dat zij hun borden helemaal leeg aten. Ik heb ze daarvoor nog kletsen gegeven. Het was schreien of kletsen geven in die tijd, en in die tijd kon ik niet schreien, het was lijk dat ik al het verdriet van België over mij liet komen.

Ik was streng voor mijn eigen, ik heb niets anders geleerd bij mij thuis en daarom was ik streng met hem en hij, op zijn beurt, streng met de kinderen, bij het minste geringste vlogen zij tegen zijn hand, en ik was daar mee akkoord, behalve als het om Armand ging die ik altijd heb voorgetrokken omdat hij mijn oudste was en daarom is het dat hij een vod en een spons is die zijn eigen niet kan weren in het leven. Door te goed zijn met hem heb ik hem bedorven, daar is geen omkeren meer aan, dat heeft Basiel mij voorspeld die nu gelukkig is want hij is zonder het vagevuur te passeren recht naar de hemel gegaan.

Wat is dat toch dat ik niet kon verdragen dat hij content was om iets dat niet van mij kwam, ik was zelfs nijdig op zijn decoraties die hij gekregen heeft omdat hij Duitse soldaten van de Landstorm, Lotharingers, heeft gesignaleerd in het koren als zij wegtrokken op 't laatst van de oorlog. Als hij naar de vergadering van de oud-strijders ging en in de

spiegel keek of zijn decoraties recht zaten, iedere andere vrouw zou fier geweest zijn op een vent die die onderscheidingen had gekregen van Zijne Majesteit zelf en ik kon zijn snor wel van de spiegel trekken omdat hij stond te lachen naar zijn eigen in de spiegel en ik me voorstelde dat het naar een slecht vrouwmens was. Wat is dat toch dat ik hem al zijn tijd op aarde gekloot heb en dat hij mij nooit een peer in mijn aangezicht heeft gegeven, hij had het makkelijk kunnen doen, hij woog dertig kilo meer dan ik, was het omdat hij gaarne het bloed vanonder zijn nagels gepest werd? Omdat hij dan in plaats van de belangrijke seigneur in het dorp, want dat was een sasmeester in die tijd, een simpele gekleineerde vent was thuis met een vrouw die hem van zijn piedestal★ trok of was het, het is bijna niet mogelijk, omdat hij mij vergaf omdat hij mij gaarne zag tot in zijn graf.'

Zij stak het zwak lampje op de vensterbank aan, en zat toen met haar eksterogen in het Saltraten Rodell★-bad. "t Zijn wrede tijden,' zei zij. 'En dat ik met Violet geschoren zit en zal zitten tot aan mijn graf, het is mijn straf.'

Zij plukte aan haar tenen, die de verdoemde kwade wortels moesten loslaten. 'Gelukkig dat Pastoor Mertens ons bijstaat. Denk eraan, Louis, voor de rest van uw leven, gouvernementen komen en gaan maar de Kerk zal altijd blijven bestaan, en wie zich tegen de Kerk keert zal ten onder gaan.'

Piedestal: voetstuk, sokkel.

Saltraten-Rodell-bad: zie p. 212.

XXIV In Gods wijde natuur

Nonkel Omer stak zijn hand met het glinsterende polshorloge in de lucht, sloeg zijn hakken tegen elkaar. 'Heil Hitler,' riep hij en liet zijn koffer vallen.

'Onnozelaar,' zei Tante Violet vertederd.

Nonkel Omer droeg een zwarte hoornen bril die zijn natte bruine ogen fel vergrootte. 'Gij gaat een lange worden als uw vader,' zei hij. Het was kwaadaardig bedoeld, want Papa was niet zo lang, dat had Louis de laatste weken ontdekt, de imponerende gestalte op de speelplaats van het Gesticht was, eenmaal in Walle, op straat, naast Tetje's vader of de bakkerin, geslonken tot middelmaat.

'Waar is onze Armand?' riep Nonkel Omer vrolijk.

'Hij is wat verlaat,' zei Meerke.

'Altijd hetzelfde,' zei Tante Violet en hielp Nonkel Omer uit zijn jasje dat moderne gleuven had in de rug. Toen haalde zij zijn uniform uit de koffer, keurde het en hing het over een stoel.

'Hitler gaat nu een tijdje uitblazen van zijn annexaties,' zei Nonkel Omer, met volle meisjeslippen. 'Hij heeft de wereld laten zien wat hij kan en wat hij durft en het is nu welletjes. Hij is slim genoeg om geen hooi meer op zijn vork te nemen.' Nonkel Omer sprak bijna schoon-Vlaams, hij was regent★ geweest in het Onze Lieve Vrouw Onbevlekte Ontvangenis-internaat in Deinze. 'En moesten er Duitse generaals zijn die 't hoog in de bol krijgen vanwege het succes van hun legers, dan zal Hitler daar een stokje voor steken. Want hij is toch eerst en vooral bekommerd om werk voor iedereen, en voor de voeding van zijn volk. 't Is niet als bij ons waar onze ministers alleen maar denken aan zwart geld en aan postjes verdelen onder hun politieke vriendjes.'

Hij sloeg op Louis' dij. 'Zijn de nonnekes nog altijd zo zot van u?'

Regent: verouderde benaming voor een leraar in het middelbaar onderwijs in België.

'Van mij?'

'Maar vent, ik ben u toch komen bezoeken verleden jaar. De nonnekes draaiden rond u lijk rond het kindje in de kribbe! Maar, bij God, wat zie ik nu? Hij krijgt al een snor!'

'Ik?' Onweerstaanbaar schoot Louis' hand naar zijn bovenlip. Het was totaal verzonnen.

'Het is nog maar een schijntje, maar toch past het niet bij een korte broek. Violet, wij gaan hem een van mijn golfbroeken moeten aanpassen.'

Ongelovig staarde Louis naar zijn oom die met hem stond te schertsen als met een gelijke, terwijl hij Louis verleden jaar nog in de garage had afgeranseld als een kleintje.

'Hoe is het met uw Mama?'

'Haar kind is dood.' Verplichte stilte.

Nonkel Omer streek over zijn haar, wreef zijn glimmende vingers af aan het paars- en groenbebloemde kussen naast zijn billen.

'Kom,' zei hij. 'Vooruit, Louis, in Gods wijde natuur!'

'Wij eten om zeven uur,' zei Tante Violet. 'Schapenragoût, dat hebt ge niet aan het Albertkanaal.'

Door de velden. Zij hadden het over Bartali★ die dit jaar beslist weer de Tour de France zou winnen, er staat geen maat op die man. Felicien Vervaecke★ zou de rit tegen het uurwerk winnen, dat was ook al geregeld, verleden jaar had hij twee minuten gepakt van Bartali. En hoe kinderachtig zijn die Fransen toch, weet ge nog, verleden jaar kwamen Magne★ en Leducq★ samen aan in het Prinsenpark★ en reden arm in arm over de eindmeet.

Nonkel Omer spreidde zijn armen, zijn borstkas zwol, zijn bretels zouden met een klap springen, hij blies als een paard.

'De lucht van Bastegem,' zei hij. "t Is godverdomme iets anders dan de Kempen!'

Die vloek! De zedenverwildering van onze Vlaamse jongens die in kazernen samenhokken zonder controle, zonder geestelijk onderricht, had zelfs Nonkel Omer aangetast, hij die verleden jaar nog met een reusachtige vlag met PX★ er

Gino **Bartali**: (1914 - 2000): Italiaans wielrenner.

Hij heeft de volgende bijnamen: de Zwijgzame, de Vrome, de Mystieke of de Monnik vanwege zijn intense belijdenis van het katholieke geloof, én de Nordist van Toscane vanwege zijn geboortestreek Toscane en naar zijn voorkeur voor de Vlaamse wedstrijden. Bartali werd steeds in een ander daglicht gesteld: kampioen van de eenvoud, van het snobisme, de tolerantie of de tirannie. Bartali had veel tifosi (fans).

In 1936 en 1937 schrijft hij de Giro d'Italia op zijn naam. In 1937 rijdt hij zijn eerste Tour de France en in 1938 wint hij de Tour met een voorsprong van meer dan twintig minuten op de Belg **Félicien Vervaecke**. (Zie p. 71).

Na deze overwinning in de Tour van 1938 worden zijn beste jaren van zijn carrière gedwarsboomd door de oorlog. Coppi, die vijf jaar jonger is dan hij, wint de Ronde van Italië 1940, terwijl hij eigenlijk de knecht van Gino was. Italië werd verdeeld in twee rivaliserende clans. Coppi, het idool in wording, overvleugelde Bartali enigszins.

Magne en Leducq: in 1938 won Antonin Magne de Tour de France. André Leducq, die in 1930 en 1932 de Tour had gewonnen en in 1938 de 21ste etappe, reed blijkbaar samen met zijn vriend over de finish. Zonder te sprinten dus.

Prinsenpark, ofwel Parque des Princes, voetbalstadion in Paris St. Germain. (Onder het Bois de Boulogne.)

PX: beter: XP, de afkorting van Χριστος, Christus.

KSA: Katholieke Studenten Actie. Zie p. 207 en 208.

Gouw: provincie.

Sint **Jan Berchman**sfeesten: de naam verschijnt ook op de pp. 32, 60, 198.

De holle wangen van **Marlene Dietrich**

Marie Magdalene (Marlene) Dietrich (Berlijn, 1901 – Parijs, 1992): Duits-Amerikaans actrice en zangeres. Kind van een Pruisische officier en een moeder uit een rijke horlogemakersfamilie. Kreeg een autoritaire opvoeding.

Grote bekendheid kreeg Dietrich met haar rol als revuezangeres Lola in de film *Der blaue Engel*, vooral met het lied *Ich bin von Kopf bis Fuß auf Liebe eingestellt*. Deze film van Josef von Sternberg uit 1930 wordt nu gezien als een van de meest tijdloze films ooit gemaakt.

op geborduurd en de letters KSA★ Gouw Oostvlaanderen voorop in de stoet gelopen had van de Sint Jan Berchmansfeesten★, de foto stond op Meerke's nachttafel, Nonkel Omer in pofbroek met schouderriem en halsdoek, een versteende marspas met opgetrokken knie, naast hem droegen koorknapen op een fluwelen kussen het hart zelf van de heilige Jan Berchmans en verderop bevroren in de wind de gewaden en blanke vleugels van de maagden die het beeld van Onze Lieve Vrouw van Diest droegen waarvoor de heilige dagelijks uren geknield lag.

'Uw engelbewaarder heeft u horen vloeken, Nonkel.'

'O, ik denk niet dat hij ervan verschoten heeft. Als ik een engelbewaarder heb.'

'Iedereen heeft er toch een. Zelfs de heidenen. Maar zij weten het niet.'

'Ik zie mijn engelbewaarder niet zo veel meer de laatste tijd. Gij de uwe?'

'Soms,' zei Louis verlegen.

'Hoe ziet hij eruit?' vroeg Nonkel Omer zakelijk, als ooit voor de klas.

Zij bleven bij een sloot staan waar damp uit rees. Het zou onweren. 'O, God,' zei Nonkel Omer gedempt, hij boog zich voorover en deed alsof hij een schoenveter dichtknoopte. Een rode sportauto reed langs hen, achter het stuur zat een blonde vrouw.

Haar haren wapperden, zij had de holle wangen van Marlene Dietrich★, een bevroren ogenblik bleven haar schuine, met mascara omrande, bleekblauwe ogen op Louis gevestigd. De handschoenen op het stuur waren van kanariegeel leer, zij droeg een kameelharen jas met opgerichte kraag van langharig bont.

De bloedrode lippen naar beneden getrokken, misprijzend of in de kramp van de aandacht voor de kronkelwegen met knotwilgen en abelen★. Zij reed in de richting van haar kasteeltje. Het begon te regenen, de druppels waren dik en koel.

'Maar bezie dat toch eens,' zei Nonkel Omer. De rode

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ze nog bekender met haar vertolking van het lied *Lili Marleen*.

In 1930 verhuisde Dietrich naar de Verenigde Staten, waar ze met von Sternberg nog diverse andere succesvolle films opnam, onder andere *Shanghai Express*, *Blonde Venus* en *The Devil Is a Woman*. Door haar dominante persoonlijkheid slaagde ze er als eerste acteur in om een winstpercentage van de opbrengst van haar films contractueel vast te leggen.

Ze werd door Hitler gevraagd terug te keren naar Duitsland. Hij zag in haar het toonbeeld van de Duitse vrouw. Maar ze weigerde. Ze verafschuwde alles waar Hitler voor stond. Ze kreeg de Amerikaanse nationaliteit.

In de oorlog ging ze, samen met onder meer de komiek Danny Thomas, naar Europa om voor de geallieerde soldaten aan het front op te treden en hun moreel te versterken.

Ze trad in 1960 nog eenmaal in Berlijn op; ze werd uitgejoeld als verraadster en is daarna nooit meer in Duitsland teruggekeerd.

Toen haar filmcarrière stokte begon Dietrich een nieuwe loopbaan als zangeres en entertainster. Concerttournees en optredens in Las Vegas met een orkest onder leiding van Burt Bacharach brachten haar nieuwe faam.

Met Dietrich zelf ging het minder goed; zij raakte verslaafd aan alcohol en slaappillen en had steeds meer moeite haar ouderdom te verbergen. Op tournee in Australië in 1975 brak zij een been. Zij zou nooit meer in de openbaarheid verschijnen. In 1992 overleed ze, na 15 jaar als een kluizenaar geleefd te hebben, in haar appartement in Parijs. Ze wilde begraven worden bij haar familie in Berlijn en is ter aarde besteld op Friedhof III in de wijk Friedenau. Op haar steen staat haar artiestennaam en de tekst 'Hier steh ich an den Marken meiner Tage'.

Dietrich was een symbool van glamour en verleidelijkheid. Niet alleen haar uiterlijke verschijning, ook haar seksuele escapades zorgen voor bewondering en minachting. Ze kwam er openlijk voor uit biseksueel te zijn. "Ein bisschen bi schadet nie" is een uitspraak van haar. Onder haar vrienden bevonden zich het Amerikaanse sekssymbool Mae West, schrijver Ernest Hemingway, Noël Coward, acteur Louis Bozon en

auto schoot door de dreef, verdween achter het preventorium waar vlaggen uithingen. 'Zij gaat met haar zatte kop tegen een boom aanrijden een dezer dagen,' zei Nonkel Omer.

'Dan is zij van ze af,' zei Louis.

'Van wie?'

'Van de mannen.'

Nonkel Omer stroopte zijn broekspijpen op en sprong over een grachtje. 'Welke mannen?'

'Al die mannen die met haar willen trouwen.'

'Zoveel zijn het er niet.'

'Nonkel Armand bijvoorbeeld.'

'Uw Nonkel Armand,' zei Nonkel Omer, 'is een romantische ziel.'

Wat betekende dat? Dat hij vuile Franse romans las. Romaans is Frans. Wij zijn Germaans. God heeft dat zo verdeeld op aarde. Verschillende rassen, sommige liggen Hem nader aan het hart, om de redenen die Hij alleen kent. Madame Laura wekte dus mannen hun ro-man-tische, hun rode-mannen-tische ziel.

'Is dat goed of slecht, romantisch?'

'Op zijn ouderdom heel slecht,' zei Nonkel Omer. 'Zag zij mij?'

'Ik geloof het niet.'

'Weet ge 't zeker?'

'Zij heeft u misschien gezien maar niet herkend. Anders zou zij toch haar auto gestopt hebben.'

'Misschien was zij gejaagd om naar haar huis te rijden.' Nonkel Omer versnelde zijn pas, hij nam een weggetje dat naar de dreef leidde.

'Gaan wij naar haar toe?'

'Nee. Nooit van zijn leven.'

Louis had moeite om hem bij te houden.

'Ik denk dat ze weer aan 't smokkelen is, dat zij van de Hollandse grens komt, bij Sas-van-Gent. Want zij reed zeer gejaagd. Dat zou ik ook doen als ik met al die diamanten in mijn auto zat. Dat is het, zij koerst naar huis met die Hollandse diamanten in haar broek.'

Hildegard Knef. Ze had onder andere een relatie met John F. Kennedy, Mercedes de Acosta, Douglas Fairbanks, Jean Gabin, Theodore von Kármán en Claudette Colbert.

Dietrichs dochter Maria Riva publiceerde na haar moeders dood een onthullend boek over haar moeder waarin de schandalen, het drank- en drugsmisbruik en het egocentrisme van haar moeder worden onthuld. Het boek wijst zeker ook op Dietrichs discipline, vakmanschap en haar inzet voor de geallieerde zaak in de Tweede Wereldoorlog.

Abelen:

De witte abeel, ook wel zilverpopulier genoemd, is een boom uit de wilgenfamilie. De plant komt van nature voor in Midden- en Zuid-Europa. Sinds de zeventiende eeuw komt de soort voor in Nederland.

Ouderdom: leeftijd.

Dat moest pijn doen, langs je vel schuren in je broek, of zou zij ze eerst in zeemleer of watten inpakken? Dat zou wel. Nu begreep Louis waarom Raf zo ijverig naar Madame Laura's broekje zocht, hij dacht dat er een edelsteen in kon blijven plakken.

'Er zat toch niemand naast haar in de auto?'

'Nee, Nonkel.'

'Ook niet van achteren?'

'Er had wel iemand plat op zijn buik kunnen liggen, naast haar.'

Weer vloekte zijn oom, hij stapte nog sneller als op mars langs het Albertkanaal met zijn evenzeer tot goddeloze vloekers ontaarde Vlaamse soldaten. Even dacht Louis dat het om te schuilen was onder linden, want de regen was sterker geworden, maar Nonkel Omer rende dwars door weiden, kroop hijgend onder prikkeldraad, rende tot hij in zicht kwam van het kasteeltje. De sportauto stond onder een afdak. Holst kwam te voorschijn, liet gemekker en geblaat achter zich in de stallen.

'Zij is thuis,' zei Nonkel Omer.

'Zij luistert naar de radio in haar bed,' zei Holst en zijn bonkige gestalte ging hun voor in een lage bedompte kamer van een zijgebouwtje. Holst was ongeschoren, zijn haar stond in pieken overeind. Hij hees zijn fluwelen broek omhoog en wees naar de rieten stoelen bij de kachel, wendde hun zijn machtige rug toe en schopte zijn klompen uit. De kamer was bijna leeg, aan de muur hing een fietswiel. Een verdord palmtakje. Wit zand op de rode tegels. Een kom pijn doen, langs je vel melk waarin een goud en paarse vlieg dreef.

'Ik zeg in mijn eigen,' zei Nonkel Omer ineens plat sprekend, 'ik ga Holst een keer goeiendag gaan zeggen.'

'Dat is wel,' zei Holst en schonk voor zichzelf en voor Nonkel Omer een glaasje jenever in.

'Zo, ge luistert naar de radio.'

'Naar de nieuwsberichten in drie-vier talen.'

Regen, regen. De schapen. In zijn huis leek Holst anders, jonger dan in de auto voor het Gesticht. Hij leek de weg niet

Gettenbroekjes: lange flanellen onderbroekjes. Flodderbroeken.

Avenue Louise ontstond in 1847, toen het idee werd gelanceerd om een brede, rechtlijnige laan met kastanjebomen aan te leggen tussen Brussel (Louizaplein) en het Ter Kamerenbos. De laan is vernoemd naar prinses Louise, de oudste dochter van koning Leopold II. De laan telt naast winkels buitenlandse ambassades en historische monumenten.
De stadsboulevard was bedoeld voor de aristocraten en gegoede burgers die behoefte hadden aan groen. Bij de aanleg werd ook in een middendeel voorzien dat gereserveerd was voor ruiters en koetsen.
De laan is een commerciële slagader van de stad.

Ardeense jagers: Het Regiment Ardeense Jagers (Régiment de Chasseurs Ardennais) is een van de vier infanteriebataljons van de Landcomponent, een onderdeel van de Belgische Krijgsmacht.

Een peloton Ardeense Jagers paradeert in Bastogne.

te vinden in zijn eigen kamer, pookte het vuur op, zocht zijn sloffen, hield zich ver van de gekalkte wanden en de ramen, vond in de kerselaren kast een rode fles, schonk er uit in een koffiekopje, gaf het aan Louis.

'Hier,' zei hij. 'Gij zijt kletsnat, dat zal u deugd doen.' Het was een scherp-zoet vlierbesdrankje met citroen.

'Ik heb een haas voor u als ge wilt, Omer. Twintig frank.'

'Vers?'

'Van eergisteren. Zij wil hem niet. Zij eet niet.'

'Heeft zij het aan haar maag?'

'Zij!' riep Holst.

Zij zwegen. Bomen die ineens ruisten. Luiken sloegen tegen een muur.

'Zij volgt de toestand op de radio,' zei Nonkel Omer.

'Gij hebt kinderkleertjes gebracht naar mijn moeder,' zei Louis. Holst telde op zijn vingers. 'Drie gettenbroekjes★, vier borstrokjes, twee mutsjes, een vest in wol met een ruitjestekening. En niet uit de Sarma, ik heb 't etiket gezien, uit een winkel van de avenue Louise★. Kleertjes voor een koningskind.'

'Heeft Madame Laura dat uitgezocht?'

'Zij of een van haar meisjes.'

'Maar ze zagen er niet nieuw uit.'

'Zij heeft er een paar dagen mee zitten spelen.'

'Maar als zij zo met haar oren aan de radio hangt,' riep Nonkel Omer ongeduldig, 'dan wil dat zeggen dat zij op de hoogte is dat er iets op komst is. Of luistert ze naar de beursberichten?'

'Ook.'

'Het heeft met haar notaris te maken,' besloot Nonkel Omer.

'Mijnheer de notaris Baelens, die in Brussel op zijn eentje Hitler wil verslaan, die het liefst direct Duitsland zou binnenvallen met zijn Ardeense jagers★. En het is door zulke gasten dat België nu moet mobiliseren en dan weer demobiliseren, een hoop miserie op kosten van de Staat.'

De vermelding van de notaris had een zonderlinge uit-

werking op Holst. Hij greep de pook en zwaaide ermee, zijn ogen werden lichter, de knokkels van de hand om de pook werden wit, hij nam de fles vlierbessensiroop, dronk ervan en hoestte. Toen zei hij kalm: 'De notaris, de notaris, ik hoor niets anders.'

'Wil zij nog altijd met hem trouwen?'

'Vraag het haar zelf,' zei Holst. 'Vragen is vrij en 't refuseren staat erbij.'

Louis' engelbewaarder zat niet goed in zijn vel, God gaf hem signalen en bevelen die hij niet begreep. Holst was gewoon door de hemelse scharen niet goed genoeg getraind voor zijn taak als engelbewaarder.

In haar slaapkamer lag Madame Laura op haar bed in négligé, met natte haren, met de diamanten in haar schoot te spelen. Nu zij geen kinderkleertjes meer had.

'Zij heeft keus genoeg,' zei Nonkel Omer, 'ministers, bankiers, senators, ze moet maar haar vinger opsteken of er zit een trouwring aan. Alles hangt af van wie er het eerste bij is. De notaris?'

'Gij,' zei Holst. 'Gij, gij zijt met mijn kloten aan het spelen.'

Nonkel Omer schrok, hij hief zijn hand met het fonkelende polshorloge bezwerend voor zich.

'Heft uw gat op,' zei Holst. Nonkel Omer kwam overeind.

'Heft u weg,' zei Holst. Nonkel Omer dronk zijn glaasje jenever leeg, en zei toen: 'Laura Vandeghinste is geen spek voor uw bek. Onthou dat.'

'Bemoei u met uw eigen,' zei Holst toonloos.

Louis dronk zijn kopje stroperige zoetigheid op. De regen minderde. Holst knikte Louis een paar keer toe. 'Doe de complimenten aan uw moeder.'

'Ik zal niet mankeren,' zei Louis en knipoogde naar de reus, die pokdalig, getaand als de bleekste peperkoek, bleef knikken, en toen een haas ging halen met kapotte oogkassen. 'Beloofd is beloofd,' zei hij.

Nonkel Omer keek naar het lijk, stak zijn hand niet uit.

Het Laatste Nieuws (HLN): Nederlandstalige, liberale, vrijzinnige Vlaamse krant die wordt uitgegeven door De Persgroep, het mediabedrijf rond de Vlaamse mediamagnaat Christian Van Thillo.

Het Laatste Nieuws werd op 7 juni 1888 in Brussel als Vlaams-liberaal dagblad opgericht door de vrijzinnige liberaal Julius Hoste (1848-1933). De krant was aanvankelijk een spreekbuis van het radicaal antiklerikalisme. De zoon van Hoste, Julius Hoste jr. (1884-1954), zette zijn werk voort en slaagde erin een ruimer publiek te bereiken door een gematigdere stijl, meer regionaal nieuws en een verruimde sportkatern.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verscheen het blad onder Duitse censuur terwijl Hoste noodgedwongen in Engeland verbleef.

'Ziet ge hem niet gaarne?' vroeg Holst.

'Ik wel, maar mijn portemonnee ziet hem niet gaarne.'

'Pak hem mee, gij kunt het verrekenen met madame Seynaeve.'

Nonkel Omer nam zonder vragen *Het Laatste Nieuws*★ van de tafel en wikkelde het dier er in. Holst die de haas had gedood en ook het kind van Mama, mijn broertje, Holst die verantwoordelijk was voor mijn zielenheil, wou mij iets dringends, iets beslissends zeggen, maar hij deed het niet omdat Nonkel Omer er bij stond.

'Mama is in Zwitserland,' zei Louis.

'Ik kan wachten,' zei Holst. 'Ik zit niet te springen om twintig frank.'

Waarschijnlijk zou Holst met Mama telefoneren vanavond, haar zeggen: 'Ik heb uw zoon ontmoet, Constance, hij houdt van u, dat kind mist u, Constance, waarom verbergt ge u in de Alpen, waarom hebt ge liever het gezelschap van die geit van een madame Esquenet dan dat van hoe heet hij ook weer, Louis?'

Vijgenblad:

Sluit de rijen:

De Socialistenmars was een van de meest populaire socialistische strijdliederen in de eerste helft van de twintigste eeuw.

Het lied werd in 1898 geschreven door Adolf Samson de Levita, voorzitter van het Amsterdamse zangkoor De Stem des Volks, op muziek van Otto de Nobel en veelvuldig ten gehore gebracht op de VARA-radio en op bijeenkomsten van de SDAP.

Op socialisten, **sluit de rijen**,
Het rode vaandel volgen wij.
Het geldt den arbeid te bevrijden,
Verlossing uit de slavernij!
(2x)
All' geesteslicht, all' wetensmacht,
Zij aan het zwoegend volk gegeven!
Dat is het doel waarnaar wij streven!
Dat is ons heilig ideaal!
Dat is ons heilig ideaal!
Aan u, o volk, de zegepraal!
Aan u, o volk, de zegepraal!

De **okapi** is de nauwste nog levende verwant van de giraffe.

Het dier komt in het wild voor in de regenwouden in het noordoosten van Congo-Kinshasa.

Bloedprocessie:

De Bloedprocessie in Brugge wordt jaarlijks -

XXV Vijgenblaadje★

Toen Louis te vroeg afscheid nam van Meerke, want hij moest nog wachten naast zijn koffer tot Nonkel Armand klaar was met zich te scheren in de keuken, speelde in de radio het mandoline-ensemble 'Ons Streven' het lied 'Sluit de rijen!★' Toen vertelde een professor het waargebeurde feit dat een okapi★ uit Belgisch Kongo sinds de inval van de Duitsers in Polen al zijn eten weigerde, een onzegbaar verdriet was in de ogen van het beest te lezen. De directeur van de dierentuin van Parijs had samen met eminente dierenartsen de hele nacht gewaakt, met bananen klaar in de hand. Maar tegen de dageraad, tevergeefs zoekend naar een straaltje zon in de grauwe Franse lucht, had de okapi de geest gegeven.

'Hoe triestig,' zei Meerke.

'Dat ik wegga?'

'Dat ook Louis, dat ook. Maar dat arm beestje.'

'Biefstuk van okapi voor de Parisiens vandaag.' Nonkel Armand veegde de vlokjes schuim van zijn gezicht.

Op het erf, niettegenstaande Meerke's verbod, kwam Raf aangewandeld.

Hij bewoog als een meisje. Louis zei: 'Nog een minuutje, Nonkel Armand, alstublief,' en rende naar zijn vriend die bij Hector de kalkoen stond. 'Dag Hector,' zei Louis, 'au revoir, ik ga u niet meer levend zien.' De kalkoen schreeuwde, spreidde zijn vleugels, schudde ze.

'Kent ge 't verschil tussen een vrouw en de stad Brugge?' vroeg Raf.'

'Nee. Zeg maar.'

'De stad Brugge heeft maar een keer per jaar een bloedprocessie★.' Raf proestte het uit, hield een slap handje voor zijn mond, Hector overstemde hem met zijn keelscheurende roep.

op Hemelvaart - gehouden rond de reliek van het Bloed van Jezus Christus, dat bewaard wordt in de Basiliek van het Heilig Bloed in de Belgische stad Brugge.

Kruisvaarder Louis-met-de-bijl: de vereenzelviging geldt waarschijnlijk koning Richard Leeuwenhart, die bij het ontzet van Jaffa in 1192 ook een bijl hanteerde, specifiek beschreven als een Dane Axe (Deense of lange bijl, oorspronkelijk door Vikingen gebruikt, met een steellengte van 1.20 tot 1.50 meter).

Een zwaard was handiger in het gebruik dan een bijl, omdat er flink wat ruimte nodig is om een bijl rond te zwaaien en daardoor genoeg slagkracht mee te geven. Met een zwaard kon men daarentegen ook met kleine bewegingen al een effectieve snede of steek geven. Een flinke klap met een bijl kon echter enorme schade aanrichten, veel meer dan een zwaard; met een goede bijlslag kon men zelfs een tegenstander die plaatstaal droeg veel schade bezorgen.

Als het zwaard van de ridder brak, pakte hij de bijl van een boer.

Lettre de château: bedankbrief, waarin de kwaliteit van de ontvangst, de schoonheid van de streek en de toewijding van de gastheer en -vrouw op waarde geschat wordt.

'Jaja,' zei Louis. Hij begreep de oplossing van het raadsel niet. Gingen vrouwen dan naar een andere bloedprocessie, in een ander land, meerdere keren per jaar? Het was alsof hij in een matglazen kubus zat, Raf plette er van buitenaf zijn neus tegen en proestte het uit.

'Ge moogt zeggen van mij wat ge wilt, maar ik ben sportief,' zei Raf. 'Ik heb het vanmorgen gehoord op de radio, het grof spel gaat beginnen in Polen. Onze koning en de Paus willen tussenkomen maar Hitler vaagt er zijn broek aan. Daarom, voilà...' hij graaide in zijn broekzak en stak het zijden voddetje met de kanten randjes in Louis' hand. Louis stak het onmiddellijk in zijn jaszak. Niemand, zelfs Hector niet, had het gezien. 'Ge hebt gewonnen. De Duitsers gaan komen. Gij ziet dat ik sportief ben.'

'Een man, een woord,' zei Louis.

'Altijd geweest. Wie weet wanneer we ons terug gaan zien. Draag goed zorg voor Madame Laura's vijgenblaadje.'

'Ontrief ik u niet te veel?'

'Ik heb er nog twee thuis,' zei Raf. Zij gaven mekaar de hand, kruisvaarder Louis-met-de-Bijl★ die zijn bange leenman achterliet in het dorpse nest Bastegem, tussen de koeien.

Meerke zei: 'Gaat ge goed opletten? Altijd direct zonder tegen te spreken doen wat uw Mama zegt?'

Tante Violet waggelde mee naar het hek en vroeg of Louis Meerke een groot plezier wilde doen en een *lettre de château*★ schrijven. Een raadsel. Opnieuw. Een brief van het kasteel. Het kasteel van Madame Laura waar ze in het wit op het bordes staat, hoogmoedig glimlachend naar haar nieuwe bruidegom, de notaris?

Tante Violet las het raadsel op zijn gezicht. 'Een schone brief, goed leesbaar, waarin dat ge Meerke bedankt voor haar gastvrijheid. Dat is een *lettre de château*, zei zij die tot in haar kist een schoolmeesteres en bibliothecares zou blijven.

Nonkel Armand perste zijn gezicht in een leren vliegeniersmuts, trok handschoenen aan en kroop in de auto die

Crapuul: schorriemorrie, schorem, geboefte.

hij van Mireille van de 'Picardy' had geleend. Zij wuifden naar het huis en de dahlia's en de barstensvolle Tante Violet die net een kwart kilo hoofdvlees met mosterd had gegeten van verdriet omdat Louis wegging.

'Houd u vast,' zei Nonkel Armand, "t is van tachtig per uur!' Toeterend reed hij door het dorp. Toen zij voorbij de 'Picardy' reden vertraagde hij, loerde, maar uit het ontuchthuis, kletsnat, met dichte luiken, was geen teken van leven te zien. 'De volgende keer ga ik u meenemen,' zei Nonkel Armand, 'het wordt stilletjes aan tijd dat ge de wereld kent. Maar niet op zaterdag of zondag, want dan komt dat crapuul★ van de paardenkoersen. Nee, gewoon door de week. Wij gaan een scheetje lachen, alle twee.'

Op de weg naar Walle kreeg de auto vaart zodat Nonkel Armand moest roepen. 'Wie gaat er volgens u de meester van de wereld worden?'

'Jezus Christus,' zei Louis.

'Maar nee, kwezelke. De communisten of Hitler?'

Het was ondenkbaar dat de communisten die priesters en zusters doodgefolterd hadden in Spanje, die wilden dat er geen vaderland meer zou zijn en geen godsdienst, zouden heersen over de volkeren. Dat zou God niet toelaten. Of wel, voor een tijdje, als beproeving?

'Hitler,' zei hij.

'Akkoord. De minste van de twee kwalen.' Onderweg, terwijl Louis zich voorstelde hoe hij straks het best aan Mama om een leren vliegeniersmuts zou vragen, vertelde zijn oom over de diverse cafés langs de weg, waar hij kind aan huis was, over Marie-José van de 'Gouden Klok', die een klant had gebeten en in de gevangenis was beland, want een mensenbeet is uiterst gevaarlijk, dat weten de heren van het gerecht maar al te goed, gevaarlijker dan een varkensbeet, zoveel vuiligheid hebben wij in ons speeksel, over Adrienne, van de 'Mercator', een kind uit de duizend, koekegoed, maar als ze dronken was een paardenzaag, altijd maar klagen over haar man, een elektricien met één been, over Michou die zo op haar zusje Corinne leek dat ze ermee klanten voor

de zot konden houden, ik bespaar u de details, over Barbe-à-papa, een geitenbok die bier dronk en elke dag moest gewassen worden en ingewreven met eau-de-cologne.

Louis kreeg een opdracht. In de tampende, ratelende auto, met Vlieghe naast zich van wie de zoete geur naar hem oversloeg, was een op de maat van de razende wielen neuriënde stem hoorbaar, snel, slissend: Louis Seynaeve, gij zijt uitverkoren om uw oom te redden, hij wiens voorkomen de slechte vrouwen behaagt, hij die op dit ogenblik zijn verdorven gekeuvel onachtzaam ginnegappend verder zet. Met de hulp van de Heilige Maagd zult ge hem bevrijden van de vreselijke kwaal die dronkenschap heet, en daarvoor moet de oorzaak met wortel en al uitgeroeid worden als de eksterogen van uw grootmoeder, namelijk Madame Laura, want haar ziel is rot tot op het merg en zij is het die mannen aanzet om haar te vergeten in schadelijke likeuren.

Louis' antwoord op die haastige zangstem was zonder woorden, hij betastte in zijn jaszak de gladde ijle stof met de zachte rafelige korstjes van kant. Nonkel Armand draaide zijn raampje open om zijn sigarettenpeuk weg te gooien. De naar vlas stinkende windhoos die naar binnen sloeg deed Louis niezen, hij zocht zijn zakdoek, het broekje viel tussen de zittingen, Louis niesde drie-vier keer, ondertussen pakte Nonkel Armand het frulletje ondergoed op. 'Hé, wat hebben we hier? Hoe komt dat hier? Ik weet het al, Solange moet het hebben laten liggen, zij heeft 't laatst met Mireille's auto gereden. Naar de Rotary-club★. Wel, nondenonde!' (De non, de non! Solange!) Louis keek naar de bochtige Leie, de molens, de graansilo's, het voetbalveld van Walle Sporting Club.

Thuis in de Oudenaardse Steenweg waar de buren Mireille's auto bewonderend bekeken, kuste Mama haar broer langer, inniger dan haar zoon. Zij was magerder geworden en lichtroze verbrand.

'Het spijt mij, Armand,' zei zij. 'Ik had u gaarne plezier gedaan met een neefje. En u, Louis, met een broertje.'

'Het zal voor een volgende keer zijn, Constance.'

Rotary-club:

Rotary International is de internationale organisatie die haar doel omschrijft als het samenbrengen van beroepsleiders en leiders uit de zakenwereld die humanitaire diensten verlenen, het bevorderen van hoge ethische standaarden in alle beroepen en het helpen bij het opbouwen van goodwill en vrede in de wereld.

De naam Rotary komt voort uit het principe dat alle functies tijdelijk (roterend) worden vervuld. Ook rouleerden aanvankelijk de wekelijkse bijeenkomsten over de kantoren van de deelnemers.
Het motto van Rotary is "Service above Self", waarmee wordt bedoeld: je eigenbelang ondergeschikt maken aan dat van de maatschappij.

De eerste lokale Rotaryserviceclub, zoals ze voluit heten, werd in 1905 opgericht in Chicago, Verenigde Staten.

In 1923 werd een eerste Nederlandse club opgericht in Amsterdam.

Net als andere serviceclubs kampt Rotary in Nederland vandaag met een vergrijzingsprobleem.

De Zusters van Liefde in **Hulle**
(verwijzing naar Heule bij Kortrijk, waar de Zusters van Liefde van Maria gevestigd zijn).

Veel religieuze gemeenschappen hebben de term ‘Zusters van Liefde’ als deel van hun naam. De regel van Sint-Vincent is door hen aangenomen en aangepast.

Zo werd de Congregatie van de Zusters van Liefde midden 19e eeuw in Kortemark gesticht voor de zorg van wezen, verlaten kinderen, bejaarden en arme zieken, vooral slachtoffers van besmettelijke ziekten. Al snel breidde het apostolaatswerk zich uit naar andere gemeenten.

Dochters van Liefde op een schilderij van Armand Gautier

In de jaren van de Tweede Wereldoorlog werden huizen opgericht voor zwaar gehandicapte kinderen, nadien ook voor volwassen gehandicapten en chronisch-zieken.

Het lied **Ca c’est Paris** werd in 1926-1927 gezongen door Mistinguett (1875 – 1956), Franse actrice en zangeres.

Paris... reine du monde:
Paris... c'est une blonde
Le nez retroussé (wipneus),
L'air moqueur
Les yeux toujours rieurs
Tous ceux qui te connaissent
Grisés par tes caresses
S'en vont mais revienn'nt toujours
Paris... à tes amours !

Haar debuut maakte ze in 1895 in het "Casino de Paris". Met haar gewaagde optredens

'Al dat zeer en al dat wachten voor niks.'

Papa had een lichtgrijs pak aan, Mama knoopte zijn das dichter rond zijn nek, Papa maakte een geluid alsof hij gewurgd werd. Hij moest straks naar het jubileum van De Zusters van Liefde★ in Hulle★. De bisschop van Brugge zou er ook zijn voor de a-ca-demische zitting.

'Gij liever dan ik, Staf, naar al die zwartrokken,' zei Nonkel Armand.

'Heeft hij gedronken onderweg?' vroeg Mama toen ze boterhammen met platte kaas en sjalotjes klaarmaakte in de keuken.

'Nee, Mama. Geen druppel.'

'Zijt ge nergens afgestapt? Niet liegen.'

'Hij wilde misschien wel, maar hij is niet bezweken voor de verleiding.'

'Gij begint hoe langer hoe meer als uw Peter te spreken,' zei zij. 'Met die stadhuiswoorden.'

Uit de voorkamer weerklonk gegiechel en geschater, Papa's hoge stem riep jodelend: 'Olalaietie.' Mama liep naar het gekraai van Nonkel Armand toe: 'Paris, c'est une blonde, Paris, reine du monde★.' Papa danste blazend en jodelend in het midden van de kamer, de das die Mama zo zorgvuldig had gestrikt zat schots en scheef, op zijn kalende schedel zat het broekje van Laura Vandeghinste, kasteeldame en aanstaande notarisvrouw, zijn schaarse rosblonde krulhaar stak tussen de kanten pijpjes, hij leek op een robuuste grootmoeder uit vroegere tijden, die in een alles uiteenrafelende wervelstorm was geraakt en uit kwam blazen in de vertrouwde Vlaams-antieke voorkamer van de Seynaeves.

Wat Louis niet verwachtte was Mama's lach. 'Maar Armand toch, wat steekt gij uit met mijn vent? Ge zijt nog maar binnen en...'

Papa haalde het frutsel van zijn hoofd, keek ernaar, trok eraan, het elastiek rekte zeer ver uit.

'Loopt gij daarmee op zak, broer?'

'Ja, zuster. Ik heb dat altijd bij mij. Om leute te maken.'

'Het komt van Parijs,' zei Papa.

hield ze het Parijse publiek in haar ban en in de daarop volgende jaren groeide ze uit tot de meest populaire Franse artieste, en bovendien tot de best betaalde artieste ter wereld. In 1919 werden haar benen verzekerd voor het in die dagen ongelooflijke bedrag van 500.000 frank.

De eerste plaatopname van het lied *Mon Homme*, dat haar naam als zangeres over de hele wereld zou vestigen, dateert van 1920.

Ze onderhield een langdurige relatie met de veel jongere Maurice Chevalier, maar het waren vooral haar andere gepassioneerde liefdesaffaires met een Indiase prins, met koning Alfonso XIII van Spanje en met de toekomstige koning Edward VII van Engeland die tot ware legendes zouden uitgroeien.

Transmissiemateriaal = verbindingsmateriaal.

'Het is een cadeau voor u, Constance,' zei Nonkel Armand opgewekt.

'Ehwel, merci.'

'Het is een vijgenblaadje', nee, Louis zei het niet hardop.

Zij aten die avond hutspot alhoewel het er het weer niet voor was. De radio vertelde over de negen schamele Poolse legereenheden die op nog meer naderend onheil wachtten bij de grens, zonder transmissiemateriaal★ of luchtafweer.

De graaf van Montecristo: zie p. 180.

Vijfde-colonne: zie ook p. 113 en 113 context:

De term is afkomstig uit de Spaanse Burgeroorlog (1936 - 1939) en werd door Generaal Emilio Mola gebruikt in 1936 in zijn propagandatoespraak om er de aanhangers van de nationalisten die zich in Madrid bevonden, mee aan te duiden. In 1939 wist Francisco Franco de stad te veroveren, met vier colonnes. Mola was toen al 2 jaar dood, maar de tot dan ondergronds opererende nationalisten die hij met vijfde colonne had aangeduid juichten de troepen toe onder de leus “¡Han pasado!” (Ze zijn er doorgekomen!)

Na de Duitse inval in mei 1940 was men in Nederland bang dat de NSB en de in Nederland wonende Duitsers een vijfde colonne zouden vormen. Deze angst was niet typisch Nederlands: ook in België, Frankrijk, Polen en andere landen was men bang dat etnische Duitsers, inheemse fascisten en anderen zo'n vijfde colonne zouden vormen.

XXVI Zuster Koedde

Zuster Engel schudde meewarig haar kap, maar het was rein bedrog, om Zuster Adam en Zuster Kris die toekeken te laten zien hoe engelachtig mededogend zij wel was in haar rol van beul.

'Louis,' zei Zuster Engel, 'ik ben verplicht om u te straffen. Hoezeer het mij ook zeer doet. Een zero voor gedrag, een uur op uw knieën in de kapel, dan tweehonderd regels: "ik moet leren deemoedig zijn, vooral in tijden van nood."'

'Dat kan niet op een regel.'

'Driehonderd keer.'

'Maar Zuster, dat maakt tweemaal driehonderd regels, zeshonderd!'

'Tiens, nu kan hij wel rekenen,' zei Zuster Kris.

'Driehonderdvijftig,' zei Zuster Engel. 'En dan ben ik nog mild. Wat hebt gij toch in uw vel? Sedert uw vakantie is er geen huis met u te houden. Gij wilt u onderscheiden door baldadigheden.'

Louis drentelde langs de twee beamende Zusters. Zuster Engel had gelijk, hij was lastig. Zoals de Graaf van Monte Christo★ rebels was in zijn cel. Zoals Zuster Sint Gerolf ergens in het Slot lastig was achter slot en grendel. (Niettegenstaande geruchten dat zij opgenomen was in een ziekenhuis voor nonnen in Limburg. Maar dat waren de overbekende afleidingsmaneuvers, de doorzichtige vijfdecolonnetactieken★, er was veel meer reden om aan te nemen dat de cohorte★ der Zusters uit het hele land in geheime spoedvergadering tijdens de vakantie besloten had haar onder te brengen in een hok van drie bij drie meter, dat in allerijl door nachtelijke metselaars als een erker zonder licht tegen de Slotmuur werd gebouwd, zoals de strafcellen in de tijd dat dit klooster werd opgericht door enkele Zusters van de Derde Regel★ met Goorik van der Houtstrate★, pastoor,

Cohort: deel van een legioen in het Romeinse leger. Ca. 600 man.

Zusters van de Derde Regel: Grauwzusters – ook Grauwe zusters genoemd – zijn 'tertiarissen' omdat ze de Derde Regel van Sint-Franciscus volgen. (Franciscus schreef een eerste regel in 1209, een tweede in 1221, zijn derde in 1223.)

Tertiarissen onderhouden hun religieuze regel zonder een formele kloostergelofte af te leggen. Soms wonen ze samen met een groep gelijkgezinden in conventen (Reguliere Derde Orde), soms leiden ze hun leven thuis (Seculiere Derde Orde). Een tertiaris verplicht zich tot een aantal vaste gebeden per dag, tot werken van naastenliefde en barmhartigheid, het geven van aalmoezen en tot een sobere levenswijze.

Goorik van der Houtstrate:

Gillis van der Houstrate woonde in Ooigem. Vier van zijn kinderen waren samen ingeschreven als buitenpoorters van Kortrijk in 1398. Wellicht is hij ook de vader van **Gorik van der Houstrate**. De laatste was in elk geval een zoon van Gillis en afkomstig van Ooigem. Hij wordt herhaaldelijk genoemd als 'tweede' pastoor van de Kortrijkse Sint-Maartenskerk tussen de jaren 1446 en 1460.

Het internaat blijkt een oude geschiedenis te hebben. In het Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Klooster van de grauwzusters:

> Huidig gebouwencomplex, in de kern teruggaand tot de 15de-eeuw, is gelegen tussen de Grijze Zusterstraat, het Jozef Vandaleplein, Steenpoort en het Overbekeplein. Sommige bronnen vermelden reeds in 1413/1417 de aanwezigheid van grauwzusters te Kortrijk, die zich ten dienste stelden van zieken en behoeftigen.
> 3 september 1433: ridder Rogier de Tollenare verkoopt een huis en erf in de nabijheid van de Sint-Maartenskerk aan de grauwzusters. Dit huis wordt omgevormd tot een klooster, waarvan in 1447 reeds een deel is opgericht.
> 1453-1455: aankoop van twee erven tussen het huis van de grauwzusters en dat van pastoor **Gorik van der Houstrate**.
>
> *(Het valt me op dat we ons met deze beschrijving in Kortrijk bevinden, in de Grijze-Zusterstraat o.a., en niet in Aalbeke waar het St.-Jozef-internaat stond en waar zuster Sint Gerolf zat opgesloten. A.B.)*

waarop Paus Nicolaas de Vijfde★ de Zusters toestond het gezegend en vermaledijd habijt te dragen. De cohorte sprak: 'Wederstand tegen de overste; val neer, Zuster Sint Gerolf, met de roede in de hand; overhandig de roede aan uw overste; Zusters, tuchtigt haar.')

Louis had Vlieghe teruggezien. Vlieghe die Vos had moeten heten, of Voske vanwege het donkerrode stekelhaar, veel zachter dan het er uitzag, de onrustig over en weer schietende roofdierogen, de spitse, natte mond. Vlieghe had hem een hand gegeven, 'Ah, ge zijt daar!' en daarmee alle regels voor begroeting van de Apostelen geschonden. Ook de andere Apostelen hadden de wetten en gewoonten van hun Verbond achter zich gelaten in de nu al weer wegdrijvende fata morgana van de vakantie, de tijd van een oase, en babbelden als gewone leerlingen, als Hottentotten. De Apostel Petrus, stichter, grondvester, stond alleen.

Polen was onder de voet gelopen. En dan? Dat in het opwaaiend zand daar in de verre woestijn van de vakantie dappere kurassiers★ en lanciers voor hun belachelijk onbewapend vaderland verpletterd werden met hengst en al door de onaantastbare en ongelooflijk wendbare tanks van de gestaalde vijand (in de tanktorens: meedogenloze Apostelen, baret met het Doodshoofd op de doodsverachtende kop), het was de wet.

'Het komt door de oorlog dat ze zo lastig zijn,' zeiden de Zusters, reuzenvleermuizen tegen de kapelmuur geplakt.

'De vakantiehuiswerken... een schande...'

'Zelfs hun handschrift is achteruitgegaan.'

'De ouders... geen tijd... zo slordig...'

'Een reden temeer om hun kinderen bezinning te leren.'

'De geschiedenis is een les. Zeker de geschiedenis van vandaag.'

Moeder-Overste in de refter na het gebed: '...dat ik het niet langer meer zal dulden, dat opstandig gedrag. Dat er vanaf vanavond een strengere toepassing zal zijn van onze reglementen. De weerbarstigen zullen niet meer tot aan het einde van het trimester onder ons blijven maar terstond ver-

Paus Nicolaas de Vijfde: (1397 – 1455) wordt wel de eerste renaissancepaus genoemd. Na de ballingschap van het pausdom in Avignon was hij de derde paus die weer in Rome gevestigd was, van 1447 tot 1455.

Paus Nicolaas V door Peter Paul Rubens, geschilderd tussen 1612 en 1616.

Nicolaas V was een van de weinige pausen uit de renaissance die zich niet overgaf aan nepotisme en a-celibataire uitspattingen. Hoewel zijn levenswijze sober was, deed hij veel moeite om van Rome de meest prestigieuze stad van de Renaissance maken. Daarvoor trok hij allerlei wetenschappers, schrijvers en kunstenaars aan. Bovendien vormden zijn boeken de kern van de Vaticaanse Bibliotheek. Hij gaf opdracht tot het vertalen van veel Griekse literatuur naar het Latijn en liet plannen ontwerpen voor het Vaticaanse Paleis en de Sint-Pietersbasiliek. Hij voerde dus een intensieve cultuurpolitiek om het Rome van de klassieken opnieuw te doen heropleven, maar dan wel onder het elan van de Rooms-Katholieke Kerk.

In het jaar 1452 vaardigde hij een bul uit, getiteld *Dum Diversas* waarmee de prins van Portugal Hendrik de Zeevaarder het recht kreeg om Saracenen en andere ongelovigen tot slaaf te maken, hun nakomelingen inbegrepen. Deze bul legitimeerde de koloniale slavenhandel. Rond die tijd begonnen de expedities naar 'India', die werden gefinancierd met deze slavenhandel.

Nicolaas V ondernam vele bouwwerken om de stad weer te laten opleven. Rome was immers enorm aangetast door branden, aardbevingen, oorlog en gebrekkig onderhoud tijdens de ballingschap van de pausen te Avignon. Nicolaas V staat bekend als een van de belangrijkste mecenassen uit de renaissance, maar veel bouwwerken werden wel mede gefinancierd met geld van de Italiaanse bevolking.

De inname van Constantinopel op 29 mei 1453 door de Turken was een grote schok voor hem. Het betekende immers het einde van het Byzantijnse Keizerrijk, de laatste erfgenaam van de Romeinse grootheid.

Kurassiers: (in het frans: cuirassier) is een zwaar bewapende cavalerist, genoemd naar

wijderd worden. Zelfs al zou dit een blaam op ons Gesticht werpen. Dat ik mij daar zeer goed rekenschap van geef. Toch, het kwaad moet uitgerukt.★'

Zuster Econome: 'Zelfs al snijdt het in het vlees van onze financies.'

Zuster Kris: 'Wij zijn een doodarm klooster en het bestaan van onze gemeenschap is bedreigd. Toch zullen wij... Met wortels en al...'

Zuster Sapristi: 'In een tijd als de onze moet er samenhorigheid zijn, jongens, alstublieft. Doe een beetje uw best.'

Zuster Econome: 'Maatregelen. Vooral nu.'

Zuster Sapristi: 'Luistert niet naar het kwaad, jongens. Niet naar slechte vrienden die denken dat in de oorlog alles zal mogen.'

En de nieuwe Zuster (een asperge die gevlucht is uit een strenger klooster, of weggejaagd uit een Brugs hospitaal, of met een onzichtbare vorm van melaatsheid teruggestuurd uit Belgisch Kongo, die Zuster Thérèse heet maar algauw om haar koud gezicht Zuster Koedde genoemd, 'koude' op zijn Brugs uitgesproken, een kwieke vloek, Koedde) dook op in de kapel waar Louis op zijn knieën zat, zij kwam los van de muur als de heilige Theresa★ uit haar nis.

'Niet zitten.' Een geruis en de hand die zijn schouder optrok. Drie dagen later, ook ineens vanuit een geluidloze koude deur: 'Seynaeve.'

'Ja, Zuster.'

'Wat heb ik u daar horen zeggen? Daarjuist op de speelplaats? Dat woord. Zeg het nog eens als ge durft, in mijn aanwezigheid!'

'Welk woord?'

'Het woord voor uitwerpselen. Spreek het uit, Seynaeve. Of is uw onkuisheid zo beschaamd over zichzelf dat...'

Hij wist het in een flits, het woord, de onschuld zelf. Voorzichtig triomferend zei hij: 'Zuster, ik had het over *kaka*★, Zuster.'

'Ja, en...'

Hij onderbrak haar meteen. 'De kaka is een Australische

het harnasachtige borststuk, dat hij draagt.

De kurassiers van Napoleon waren zijn elitetroepen en golden als onoverwinnelijk. We zien op het doek rechts een kurassier, die gewond is geraakt en wegvlucht in een greppel naast het slagveld. Hij steunt met zijn sabel op de grond en kijkt angstig achterom of hij niet gezien is.

De gewonde soldaat verbeeldt de antiheld, de verliezer. In de thematiek van het neoclassicisme was slechts plaats geweest voor een held, voor moed, eer en vaderlandsliefde. Met deze nieuwe psychologische aanpak appelleerde Géricault aan Stendhal (1783-1842), een vurig pleitbezorger van de stijl van de romantiek, beïnvloed als hij was door de Duitse romantiek van onder meer Goethe en Schlegel.

Théodore Géricault, Gewonde kurassier, die het slagveld verlaat, 1814, olieverf op doek, 353 x 294 cm, Musée du Louvre, Parijs

Toch, het kwaad moet uitgerukt.: in de 1ste editie van 1983 staat:
“Toch het kwaad. Moet uitgerukt.”

Heilige Theresa: met haar is waarschijnlijk Theresia van Lisieux bedoeld, de ‘kleine’ Theresia (1873 - 1897).

Op haar tiende werd ze ernstig ziek totdat het Mariabeeld op 13 mei boven haar bed naar haar glimlachte, waarna ze volledig genas. Ze voelde dat het haar roeping was God te dienen. Ze besloot in te treden bij de orde van de Ongeschoeide Karmelietessen in Lisieux (Normandië) waar twee zussen van haar, onder wie haar lievelingszus Pauline, al eerder waren ingetreden (een derde zus zou in 1894 volgen).

Theresia vlak voor haar intrede in het klooster

Op aanwijzingen van haar zus, die op dat moment overste was, begon zij in 1895 met het opschrijven van haar zeer populair geworden levensverhaal *Histoire d'une âme*.

papegaai, Zuster.' Hij wou uitleggen dat hij het woord zo hard geroepen had omdat Dondeyne het moest invullen in het kruiswoordraadsel van 'Zonneland'★, toen ze hem sloeg zonder dat een plooi van de romp van haar kleed bewoog, de knokkel en de ring troffen zijn kaakbeen. Zij scheen hem een trap te willen geven, haar achterste been verhief zich.
Hij hield zijn handen voor zijn gezicht, wachtte.

'Handen weg.'

Hij gehoorzaamde en zei: 'Een Australische vogel, de Kaka, Kakatoe. Zoals de Lori.'

'Maak dat ge wegkomt, Farizeeër★.' Zuster Koedde was door haar hemelse Bruidegom onder de ontuchtigen gezonden om te ondervragen, niet om te leren of te weten.

In die dagen schopte Louis de kleintjes tegen hun enkels, hij maakte zich meester van de Meccanodozen★ en de bouwdozen van de Hottentotten in de recreatiezaal, 's nachts zat zijn bed vol onkuis wriemelende Miezers.

'Vlieghe.'

'Wat nu weer?'

Zij hadden overlopertje gespeeld, hurkten bezweet in de schaduw van de perelaar waarachter Zuster Koedde onmogelijk kon schuilen. Zij zat ook niet in de takken.

'Op een dag...'

'Zeg voort.'

'Op een dag ben ik van niemand meer benauwd.' Vlieghe’s mond staat open, zijn tong roze als een zuurstok.

'Niets zal mij kunnen kapot maken. Geen verklikkers zullen mijn ziel kunnen verstrooien.'

'Gaat ge weer zeveren?'

'Het enigste...'

'Zeg voort.'

'...waarvoor ik benauwd zou kunnen zijn is dat er in mijn ziel geen plaats meer zal zijn voor u.'

'Gij leest te veel dwaze boeken.'

'Op een dag zal ik een huis met veel kamers hebben, en daar wil ik geen ouders, geen Tantes of Nonkels of Zusters zien. Met geen stokken zal ik uit dat huis te slaan zijn. De

In 1896 werd tuberculose bij haar geconstateerd. Ze stierf op 24-jarige leeftijd aan de ziekte.

In 1923 werd Theresia zalig verklaard. Haar heiligverklaring volgde op 17 mei 1925.

De **Kaka** is een vogelsoort uit de familie van inheemse papegaaiachtigen uit Nieuw-Zeeland.

De naam kaka komt van het Maorische kākā, maar is ook een algemeen Polynesisch woord voor papegaai.

Zonneland: zie p. 193.

Farizeeër: zie p. 59.

Meccanodozen: zie p. 175.

Nestor meridionalis

Middeleeuwse Zwitserse kruisboog

Een **kruisboog** (of armborst, arbalest, voetboog) is een wapen waarmee korte pijlen kunnen worden afgeschoten. Het bestaat uit een boogstaaf (lijkend op een korte handboog), gemonteerd op een zuil, vaak met een kolf die lijkt op een geweerkolf en voorzien van een mechanisme om de pees vast te houden en een trekkermechanisme om deze te lossen waardoor de pijl wegschiet.

Soms is er een opwindmechanisme of lier aanwezig, of een spanhaak of stijgbeugel als de kracht nodig om de boog te spannen te groot is om dit met de hand te doen (dit is meestal het geval).

enige die ik binnen zal laten zijt gij, als 't nodig is 's nachts. Want uw ziel is als de mijne. Ik zie mijn moeder niet liever dan u. En als ge in mijn huis komt zal ik uw knecht zijn, gij moogt mij commanderen, mijn postzegels meenemen. Gij moogt in mijn ziel binnen- en buitenwandelen als in een duivenkot. Ik zal een toren hebben en daar zal ik mij opsluiten met mijn Colt en mijn kruisboog★, en iedereen die u wil afnemen van mij, gaat eraan. Zij kunnen mij verslaan natuurlijk maar voor die tijd gaan zij bloeden, goed weten, dat zegt Seynaeve u.' Hij wist dat hij raaskalde zoals een ridder in de maneschijn voor de tinnen en de schietgaten van een burcht, zoals in datzelfde maanlicht de kalkoen Hector. De woorden plakten als de goedkope chocolade die Papa in het café "Groeninghe" kocht, aan zijn gehemelte voor ze bleven komen, ze bleven komen.

Wij gaan samen in de hemel komen. Als zij u daar niet binnenlaten wacht ik in de kou voor de poort totdat ge uwe tijd in 't vagevuur hebt doorgebracht. En ik ga Onze Lieve Vrouw smeken dat ze u rap genadig is. Zij zal luisteren.'

Zuster Koedde kwam vanachter de perelaar, maar zij las in haar brevier en zag hen niet. Vlieghe had vingernagels met zwarte randen, ook tegen de maantjes. Hij aaide ermee langs zijn knieschijf waar een scharlaken ster op getekend zat.

'Gaat ge nog lang onnozel doen?' vroeg Vlieghe. 'Vertel uw zever aan iemand anders.' Het klonk aarzelend, onoprecht.

'Vertel voort,' zei Vlieghe.

'Nee.'

's Anderendaags hief de pastoor de kelk en de hostie en het overviel Louis dat daar in die beverige hand Zijn lichaam, Zijn bloed niet aanwezig was. Hij keek om zich heen, doodsbang, ik ben bezeten, iemand moet de duivel uit mij drijven, uit de glas-in-loodramen dwarrelen stofdeeltjes die elk ogenblik samengebundeld zullen worden tot een dikke alles verterende bliksemstraal die mij zal treffen, hier, in de plooi tussen mijn wenkbrauwen, elk ogenblik zal

De kruisboog heeft een lange geschiedenis.
In China was de kruisboog in 200 v.Chr al goed ontwikkeld. Het terracottaleger van keizer Qin Shi Huangdi bevat ook kruisboogschutters.
De Grieken kenden de gastraphetes (γαστραφέτης, "buikwerper" die gespannen werd tegen de buik).
Romeinse kruisbogen waren versierd en goed ontworpen, maar
West-Europese bogen van 600 jaar later waren nog vrij ruw afgewerkte stukken hout of bot. Deze kruisbogen werden veel gebruikt tussen 800 en 1500.

Brem: de uitdrukking ‘zo zout als brem’ is in feite fout.
Het moet zijn: 'zo zout als brijn', als pekel, brak water.
Middelnederlands: brine.

Voltaire (1694 - 1778): Frans schrijver, essayist, filosoof en vrijdenker. Hij kan worden beschouwd als de prominente voortrekker van de Franse Verlichting. Nooit heeft een schrijver zo het intellectuele leven van zijn tijd beheerst als Voltaire. Goethe stelde dat Voltaire de aanstichter was van de Franse Revolutie, omdat hij de oude banden van de mensheid zou hebben losgemaakt.

De jonge Voltaire kreeg les op de prestigieuze jezuïetenschool in Parijs, het lycée Louis-le-Grand. Hij verliet de school op zijn zestiende en niet lang daarna maakte hij al vrienden bij de Parijse aristocraten. Zijn humoristische gedichten maakten hem populair in die kringen. Tegelijk maakte hij zich impopulair door (ongefundeerde) beschuldigingen, bijv. van incest van de regent, Philippe van Orléans met zijn dochter, de hertogin van Berry.
Toen hij dat een tweede maal deed werd hij elf maanden opgesloten in de Bastille, een comfortabele gevangenis. Tijdens zijn verblijf aldaar schreef hij *Oedipe*, dat zijn eerste theatersucces zou worden. Hierna ging hij de naam Voltaire gebruiken, een anagram van zijn eigenlijke naam Arouet l(e) j(eune), waarbij geen verschil wordt gemaakt tussen i en j, en u en v.

de onderpastoor de kelk overnemen van de oude man, zie, de pastoors handen trillen want mijn ongeloof zindert door de kapel, als de onderpastoor goed mikt zal de kelk die hij naar mij slingert tegen mijn tanden slaan, de wijn kwakt, spat over mijn gezicht, ik zal het wel moeten proeven, dat bloed van Jezus, het smaakt zout als brem★, ik zal er druppels van inslikken, ik verslik me en stik in de eeuwige ongenade.

Jezus heeft bestaan. Zelfs Voltaire★ die uit zijn sterfbed viel met zijn ketterse bek in zijn pispot en daarin verdronk, ontkende dat niet. Maar is Hij wel dat schijfje ouwel daar? Is het geen uitvinding?

Louis liep zoals altijd achter Byttebier, met gevouwen handen, het hoofd voorovergebogen naar het altaar, elk ogenblik kon de Gezalfde die overal alomtegenwoordig is zijn tomahawk gooien en hem in de klamme nek treffen. Of zijn vogelpikpijltje van verschroeiende, roodgloeiende wraak, sneller dan het geluid, kon, van voren, tussen keel en kin dringen zodat hij tegen Vlieghe achter hem viel, Vlieghe pakte hem op, barmhartige Samaritaan, en legde hem behoedzaam neer op de treden van het altaar, naast de fietsschoenen van de onderpastoor.

Louis slofte verder, bad, stak zijn tong uit, bad en de Heer Jezus had medelijden met zijn dwaling en met de twijfel die elk van zijn Christenkinderen overvalt (zeker als zij dodelijk beledigd zijn geweest door een rossige vossige ellendeling op het ogenblik dat zij hun genegenheid uitspraken) en de God in de kapel van Haarbeke rukte Louis' uitgestoken tong niet uit met zijn gietijzeren tangen van vingers. Louis klappertandde. 'Vergeef mij, alstublieft!' 'Mond open,' siste de onderpastoor die naast de pastoor stond (klaar om de wankele oude man terstond ter plekke te vervangen als hij ineen zou zakken, snel de gouden ciborie★ in de vlucht op te vangen met zijn forse behaarde handen die zo klemvast op het stuur van zijn Indian-motor★ lagen). De hostie, Zijn levend lichaam, lag als een zijdepapiertje op Louis' tong. Louis kwam overeind, zonder op de communiebank te steunen als de logge luilak Dondeyne naast hem. Hij liep naar

Een nieuwe ruzie in 1726 deed het Parijse stadsbestuur besluiten Voltaire te verbannen.

Van 1726 tot 1729 woonde hij in Engeland. Daar raakte hij geïnteresseerd in de filosofie van John Locke en de ideeën van de wis- en natuurkundige Sir Isaac Newton. Hij bestudeerde Engelands constitutionele monarchie en de religieuze tolerantie aldaar, die weliswaar niet volledig was, maar wel veel groter dan in Frankrijk. Na zijn terugkeer in Parijs schreef Voltaire de *Lettres Philosophiques*, waarin hij de Engelse gewoontes en instituties prees en het Newtonianisme als alternatief voor Descartes' rationalisme. Het boek werd echter geïnterpreteerd als kritiek op de Franse overheid en in 1734 moest Voltaire Parijs opnieuw verlaten.

Hij verstuurde hij zijn eerste brief naar de Pruisische koning Frederik de Grote, die tegenwoordig als het beste voorbeeld wordt beschouwd van een 'verlicht despoot'.

Na een uitnodiging van een intelligente en ontwikkelde vriendin, de **Marquise du Châtelet**, ging Voltaire in haar Château de Cirey wonen vlakbij Chaumont in Lotharingen. Voltaire, de markiezin en de markies vormden een hechte "ménage à trois". Verscheidene jaren bestudeerden ze de natuurwetenschappen. In 1746 werd Voltaire toegelaten tot de Académie française.

In 1749 kreeg hij een uitnodiging van Frederik de Grote om naar het hof in Potsdam komen, want beide mannen bewonderden elkaar. Voltaire schreef hem: Wij zijn niet geboren om Plato en Leibniz te lezen, om curven te meten, om feiten in ons hoofd te stampen. Wij zijn geboren met een hart met verlangens waaraan wij moeten voldoen zonder ons door die verlangens te laten beheersen. Een van de grootste zegeningen die wij de mensheid kunnen brengen is het uitroeien van bijgeloof en fanatisme en om de machthebbers te beletten degenen te vervolgen die anders denken.

Zijn geliefde, de natuurkundige Émilie du Châtelet

Voltaire kreeg echter verscheidene aanvaringen met Frederik de Grote, die Voltaires satirische pamflet *Akakia* liet verbranden. Hierin werd de wis- en natuurkundige Maupertuis, voorzitter van de Berlijnse Academie van

Wetenschappen, als pseudowetenschapper afgeschilderd. Voltaire had zich aan het Berlijnse hof onmogelijk gemaakt en keerde in 1753 terug naar Frankrijk.

Om uit de handen van de Franse autoriteiten te blijven, verhuisde Voltaire in 1755 naar Genève, waar hij net buiten de stad een huis liet bouwen met uitzicht op het meer van Genève. In dit huis genaamd "Les Délices" (tegenwoordig: Institut et Musée Voltaire) schreef hij zijn beroemde gedicht *Poème sur le désastre de Lisbonne* naar aanleiding van de aardbeving van 1755 te Lissabon. Dit gedicht, waarin hij zijn twijfel uitdrukt over de goedheid van God, zou de aanzet worden tot zijn beroemdste verhaal, *Candide, ou l'optimisme*. Op Les Délices liet Voltaire veel toneelstukken uitvoeren. Maar omdat de Geneefse autoriteiten (evenals trouwens zijn grote tegenhanger Jean-Jacques Rousseau) toneel verderfelijk vonden voor de moraal, week hij een paar jaar later uit naar het Franse Ferney, een stadje net ten noorden van de grens van de Geneefse Republiek, zodat hij in geval van nood altijd makkelijk van land kon wisselen. In 1759 kocht hij daar een landgoed, waar hij tot vlak voor zijn dood zou wonen.

Voltaire, die door allerlei beleggingen inmiddels een vermogend man was geworden, breidde het landgoed flink uit en liet akkers en wijngaarden aanleggen, waardoor het dorp tot grote bloei kwam. Hij werd dan ook al snel de seigneur van Ferney genoemd, en in 1878 zou het stadje worden omgedoopt tot Ferney-Voltaire.

Voltaire was bij het schrijven van zijn *Essai sur les Moeurs* tot de conclusie gekomen dat de geschiedenis een lange reeks van misdaden en ellende is. De in 1756 uitgebroken Zevenjarige oorlog sterkte hem in die mening. Ondertussen was hij allerminst vergeten door de intelligentsia. Vele filosofen kwamen hem in Ferney opzoeken, waaronder de Franse verlichtingsfilosofen d'Alembert, Baron d'Holbach en uit Engeland David Hume. "Waar Voltaire is, daar is het centrum van de verlichting".

In 1759 verschijnt dan *Candide*. In dit verhaal bekritiseerde hij de optimistisch ingestelde monadenfilosofie (kleinste deeltjes, ondeelbaar, zonder vorm, ‘ietsjes’) van Leibniz, die in de gedaante van de mentor Pangloss het hoe en waarom in de wereld probeert uit te leggen aan de hoofdpersoon, Candide. Tijdens een reis door Europa komt Candide telkens in aanraking met de ongerijmdheden en wreedheid van het aardse bestaan, maar iedere keer verzekert Pangloss hem dat alles gebeurt voor een goed doel in deze wereld die de best mogelijke van alle werelden is. Uiteindelijk lijkt Candide zich bij deze filosofie neer te leggen, en concludeert dat "il faut cultiver son jardin".

Naast zijn literaire inspanningen ging Voltaire zich ook steeds meer bezighouden met allerlei maatschappelijke en juridische misstanden, en werd daarmee één van de eerste voorvechters voor de mensenrechten. Zo vertaalde hij een geschrift van de Italiaanse jurist Cesare Beccaria (Dei delitti e delle pene) in het Frans, waarin gepleit werd voor afschaffing van de doodstraf en marteling en voor humanisering van de rechtspraak in het algemeen. Hij publiceerde in 1763 zijn *Traité sur la Tolérance*.

Hij liet in 1762 uittreksels publiceren van Het Testament van Jean Meslier, dat zo subversief was dat hij er een "gekuiste" versie van maakte waarin het radicale atheïsme van Meslier wordt afgezwakt tot het door Voltaire voor maatschappelijk veiliger geachte deïsme. (Het deïsme houdt in dat God, de zogenaamde 'Dieu Horloger', het universum als een klok geschapen heeft en die aan de gang heeft gebracht, waarna deze zichzelf blijft voortbewegen. Hij geloofde dus niet in een God die direct ingrijpt in het menselijk bestaan.)

Op de leeftijd van 83 jaar keerde Voltaire als een held terug in Parijs. Hij woonde in de Comédie Française de opvoering van zijn laatste toneelstuk *Irène* bij, waarna hij een staande ovatie ontving. Enkele weken later werd hij, ondersteund door Benjamin Franklin, binnengeleid in een loge van de Vrijmetselaars. Voltaire heeft zijn dood verhaast door een te grote hoeveelheid opium in te nemen.

Zijn bibliotheek werd opgekocht door Catharina de Grote en omvatte 22.000 brieven. Zij worden nog altijd bewaard in de Russische Nationale Bibliotheek in Sint-Petersburg. Vanwege zijn kritiek op de kerk mocht hij niet in kerkelijke grond begraven worden. De bisschop van Parijs zou gezegd hebben dat zijn lijk op de mesthoop moest worden geworpen. Hij werd begraven bij een abdij in de Champagne. In 1791 werden zijn overblijfselen door het revolutionaire bewind met veel plechtig vertoon verplaatst naar het Pantheon in Parijs.
Toen dit gebouw in 1815 weer een kerk werd, liet Lodewijk XVIII Voltaire daar rusten, omdat volgens de koning het "hem goed zou doen om af en toe een mis te horen".

Voltaire op Sanssouci, het hof van Frederik de Grote

De **Ciborie** is in de katholieke liturgie de kelk waarin de gewijde hosties worden bewaard. In tegenstelling tot de miskelk heeft de ciborie een deksel, waarop doorgaans een rechtopstaand kruisje is bevestigd.

Als de ciborie gewijde hosties bevat hangt men er een ciborievelum overheen en bewaart men haar in het tabernakel.

Indian-motor: zie pag. 129.

Marcel Kint: zie p. 128 en 207.

achteren zonder naar Vlieghe te kijken en tijdens deze verwarrende wandeling was het dat hij, de ouwel tegen het tandvlees achter zijn kiezen drukkend, de goedheid van Jezus die hem voor bliksem en dood had behoed negeerde, vernietigde. Je durfde mij niet te vellen op je altaar, omdat je er gewoonweg niet was, anders had je 't gedaan. Hij kauwde, beet, vermorzelde. Een immense, jachtige trots zwol in zijn hele lijf, ik kan wel pissen van trots. Hij slikte de laffe of niet aanwezige Jezus door. Als de joden, dacht hij, als de joden zal ik verjaagd worden over de wereld; Jezus die bestaan heeft en vaak bestaat, zal mij achtervolgen met zijn engelen, laat ze komen.

Iemand had alles gezien. Zuster Koedde, een bonenstaak met een lang witmetalen gezicht, niet ongelijk aan de wereldkampioen Marcel Kint★, de Zwarte Adelaar, met ineengevouwen zwarte vlerken, geperst tegen de muur naast de biechtstoel. Zij klikte met haar tong en wenkte hem. Hij volgde haar.

Zij bleven staan toen Zuster Koedde hem bij de deur van de bibliotheek tegenhield. Zij speurde de gang af. Toen duwde zij hem in de muffe ruimte vol blauwgekafte boekenruggen. Als tijdens een les turnen - turnden de Zusters achter de viervoudig vergrendelde deuren van het Slot? - hupte zij op de tafel, een zorgeloos wezen ineens, en zat met bengelende benen op het Perzisch tapijtje.

'Beken.'

'Wat?'

'Wat hebt ge gedaan in de kapel? Beken.'

'Ik ben te communie gegaan.'

'Zoals gewoonlijk? Zoals altijd?'

'Ja.' Een vermiljoenen kruis begon op zijn voorhoofd te gloeien.

'Seynaeve, ik stond op twee meter van u verwijderd. Ik ben niet blind.'

'Gij weet toch alles, waarom moet ik dan nog bekennen?' zei Louis.

De verbolgen Heer had meteen een van zijn bruiden gezonden.

'Ik weet meer dan ge denkt.'

'Ik beken,' zei hij en wachtte op het noodlot. Christus verloochenen. In welke ban werd je dan geslagen?

'Wie is het geweest?' vroeg zij. En bokkig toen hij niet antwoordde: 'Welke jongen was het die aan u is geweest?' Aan mij geweest. Aán mij.

'Dondeyne,' zei hij. Dondeyne die altijd de neiging had om vlakbij je te komen staan als hij tegen je praatte, had hem aangestoten, vlak voor het knielen.

Zuster Koedde was niet koud meer, zij ademde diep, plette haar handen diep in de paars en rode haartjes van het tapijt.

'En dat gebeurt onder de ogen van de gelovigen? In de kapel zelf? In aanwezigheid van Onze Lieve Heer?'

Louis knikte. Zuster Koedde ondervroeg, het was haar natuur, of liever, de natuur van haar ambt.

'Wist ge dat Onze Lieve Heer u zag op dat ogenblik?'

'Hij ziet ons overal altijd.' Zijn antwoord volgde als in de catechismusles. Zij zocht naar een zakdoek in de vele zwarte wijde plooien, bette haar gezicht.

'Kom hier.'

Zij greep zijn beide oren vast met benige vingers. 'Hoe heet ik?'

'Zuster Thérèse.'

'Zo noemt ge mij niet als ge onder uw kameraden zijt.'

'Nee.'

'Ik weet alles. Ik weet wat ge over mij vertelt. Dat ik niet toegelaten werd tot de Orde omdat ik geen bruidsschat had, en dat men mij hier alleen maar ge-dóógt.' Zij liet zijn oren los.

'Gedoogt?'

'Omdat het klooster in Balen opgeheven is en dat men hier in Haarbeke mankracht kan gebruiken. Anders hadden zij mij hier nooit toegelaten.'

'Ik heb niets misdaan,' zei Louis.

Zij meesmuilde, het was een mirakel. Ik zal dit aan Vlieghe vertellen, hij zal het niet geloven. Ik vertel hem nooit meer iets onder de perenboom.

'Dondeyne,' zei zij peinzend. 'En wie nog meer?'

'Niemand anders.'

'Leugenaar. Kom hier. Wat dééd Dondeyne? Waar heeft hij u aangeraakt? Hoe deed hij het? In de gauwte? Waar heeft hij zijn hand gelegd? Toon het mij. Doe het voor.'

Louis' hand, die van Dondeyne, stootte tegen haar heup.

'En dan?'

'Niks.'

'Niks meer? En wat doet hij in de slaapzaal met u? Ook niks meer?'

O, onkuisheid was het waar zij naar zocht! Dit geniepig speuren naar het zesde gebod, dit monsterlijk vermoeden van de uitwendige zonde van onkuisheid.

'Zuster!'

'Kom hier,' zei zij ten derde male en haar stem sloeg over bij de *ie*, zoals de haan ten derde male kraaide naar de apostel Petrus en opnieuw veranderde er niets aan de zwart gebeeldhouwde golven en de plooien van haar kleed toen zij zijn pols pakte, hem vlakbij zich trok. De stof waar hij tegen lag was niet ruwer of armoediger dan die van de andere zusters zoals men zou kunnen vermoeden bij iemand die geen bruidsschat voor Christus had ingeleverd.

Zuster Koedde klemde Louis' middel tussen haar knieën als tussen twee reusachtige duimen die zijn ribben omsloten en toen persten. Haar mouw waaierde uit, zij legde een hand in zijn nek, hij zag twee straaltjes zweet van onder haar hoofdband stromen naast haar wenkbrauwen waar blauwe gezwollen aderen vertakten, de kleur van de wallen onder haar ijskoedde ogen, en toen prangde zij hem tegen haar naar koelte, nootmuskaat en stijfsel geurende borst. Zij *prangde*, Vlieghe. Haar knieën losten even hun klem en sloten zich weer. Hij werd geplet. Een zonderlinge straf. De knieën openden en sloten zich sneller, toen openden de knieën zich alsof haar hele habijt geeuwde en bleef zij achterover liggen met een rode streep dwars over haar keel waar de halsdoek weggeschoven was, het leek een pas geheeld litteken. Met een gesmoorde klap sloegen haar benen tegen elkaar.

Toen zij op een elleboog overeind kwam keek zij lichtjes scheel. Zij liet de kralen van haar rozenkrans door haar vingers glijden, frummelde aan haar lederen buikriem en nam haar kruisbeeld en legde het tegen Louis' mond. Zijn lippen raakten de metalen borst van Jezus.

'Hij ziet u gaarne,' zei zij. 'Al zijt ge nog zo'n zondaar.'

'Ja, Zuster.'

Zij kuste meteen, met toegespitste, kleurloze mond de doornenkroon en de golvende haartjes van haar God, en sprong van de tafel, sloeg stof of pluisjes van haar kleed. Toen zij, ineens gehaast, de deur van de bibliotheek voor hem openhield, als een dienares, zei hij: 'En toch is de Kaka een Australische papegaai, Zuster.'

'Farizeeër,' mompelde zij, dit keer bijna monter, een mirakel.

Een rimpelloze roodblonde man met een golvende baard die zeer precies in twee identieke punten verdeeld was en gekamd, schold Louis uit in het Latijn. Terwijl hij toch Aramees sprak? Of was het Galilees? Hij droeg een melkig witte tabbaard met op zijn hartstreek een bultig fluwelen kussentje in hartvorm waaruit gouden vlammen sloegen. In het vuur van zijn Kerklatijns betoog vol smalende uithalen verschoof zijn doornen kroon vol gouden spikkels zodat de wonden in zijn schedelhuid openbraken en twee streepjes bloed van onder zijn haar naast zijn wenkbrauwen liepen waar gezwollen blauwe adertjes★ uitpuilden.

'Zijt gij het?' hoorde Louis zichzelf vragen.

'Dat gaat u niet aan. De vraag is of gij het zijt,' zei de man met een Brugs accent.

'Ik ben het.'

'Dan ben ik het ook.'

'Hebt ge zeer?'

'Zeer.'

Louis viel aan de doorboorde voeten en kuste de lange, elegante tenen waar vier sierlijke eksterogen★ op zaten. De

Gezwollen blauwe adertjes ... refereert naar zuster Koedde, p. 265.

Vier sierlijke eksterogen ... refereert naar Meerke, p. 212, (242, 254).

Elf officieren: refereert aan de Ulanen, p. 127, 239.

De **stuka** was een tactische duikbommenwerper van de Duitse Luftwaffe. Deze benaming is formeel de afkorting van het Duitse woord Sturzkampfflugzeug (duikbommenwerper). Hij werd gebouwd door de firma Junkers. Het was eigenlijk een Amerikaans toestel. In 1933 had Hermann Göring er twee gekocht.

In het begin van de Tweede Wereldoorlog boekte de Junkers Ju 87, ofwel Stuka grote successen tegen onvoorbereide troepen.

man had toch nooit te nauwe schoenen gedragen? De tenen krulden op. 'Gij moogt mij niet zo kietelen,' zei de man strenger dan zijn zwakke, melodieuze stem kon verdragen.

Een wind stak op die zand en sneeuw joeg door de straten van een stad die uit lucifers gebouwd scheen, zo rafelig dun breekbaar waren de gebouwen van Lucifers stad.

'Gij noemt uzelf uitgezonden,' zei de man, 'zijt gij niet beschaamd, lafaard, scheurmaker? Waar zijn uw tekenen, wonderen en krachten?'

'Dáár.' Op Louis' wenk kwamen elf officieren★, die vijfhoekige platte kepie's droegen, aangereden, hun lansen gericht naar de horizon waar men schildpadden van tanks kon zien en Stuka's★.

'De sukkels,' zei de verontwaardigde stem vlakbij.

'Zij zijn u toegewijd, rabbi★.'

'Dat is niet genoeg.'

'Heer, hoe kan ik u dienen?'

'Als missionaris bijvoorbeeld. Gij lijkt mij daar wel geschikt voor.'

'Gij zegt het.'

Louis zag Louis. Hij had een KSA-uniform★ aan, onder zijn oksel zat een lans, de stok van een vlag met PX★ erop. Hij steeg van zijn paard en ging naar de reuzenvarens toe en de grijsbehaarde slingerplanten. De jungle dampte. Negers met gevijlde tanden als puntige brokjes kokosnoot zaten in de dampende struiken. Louis riep hen, zegende hen, sloeg hen met zijn vlag tot ridder, zij kregen tranen in de ogen, om hem, de blanke jongen die hen kwam redden van het eeuwig vuur. Toen was Louis ineens alleen in een niemandsland tussen savanne, selva★, steppe, rimboe, taiga★ (reciteerde hij), er was alleen gegons van reusachtige meikevers en libellen te horen, én het geknars van krokodillentanden, én het gekrijs van kakatoes én een laag treurig gegrom van schildpadden als tanks.

'Zij willen niet luisteren, zij zijn gevlucht,' riep Louis wanhopig, 'zij zijn benauwd van u en van mij, de inboorlingen, want zij herinneren zich nog te goed (sprak hij in het

Voor de Luftwaffe leek het toestel te kunnen zorgen voor precisiebombardementen die, gemeten in geld, materiaal en mankracht, goedkoop te noemen waren. Het was een vervangingsmiddel voor de artillerie en verleende uitstekend luchtsteun aan de infanterie. Het toestel teisterde de troepen van de Sovjet-Unie.

Het toestel was onder meer voorzien van een raam in de vloer waardoor de piloot het doel kon zien, en uitgerust met luchtremmen die de duik zeer konden vertragen, waardoor hij nauwkeurig kon richten. Later werden er sirenes op het vliegtuig gemonteerd, die de bijnaam "de bazuinen van Jericho" kregen. Op het moment dat de Stuka een duikvlucht begon, begonnen de sirenes te loeien. Meestal joeg het geluid de mensen beneden grote schrik aan, waardoor ze in hun paniek het verdedigende leger in de weg liepen.
Het toestel had een beperkte actieradius van 285 km. De kleine bomlading werd gecompenseerd door de korte afhandelingstijd op de basis, waardoor sommige toestellen tot zes vluchten per dag uitvoerden. Nadeel van het toestel was de geringe snelheid, waardoor het een makkelijk doelwit was voor vijandelijke vliegtuigen. Hier kwam nog bij dat het toestel ter verdediging alleen beschikte over een achterwaarts gericht machinegeweer, hetgeen in de praktijk een erg inefficiënte verdediging bleek te zijn. Hierdoor was het dan ook een gemakkelijke prooi voor geallieerde jagers. Aan het oostfront kreeg de Stuka, voorzien van een kanon, een nieuwe functie als antitankwapen. Hier kreeg het toestel de naam "Flugzeug mit den langen Stangen".

Rabbi: aanspreektitel voor Joodse meester, leraar. Refereert naar Jezus Christus.

KSA-uniform: koningsblauw hemd, rode of oranje halsdoek. Zie ook p. 207/208, 245.

Vlag met PX: idem.

Selva: tropisch regenwoud in Peru.

Taïga: ondoordringbaar oerbos, vaak moerassig. Tegenw. naaldwoud in noordelijke poolstreken.

Kom hier: refereert aan het 3x herhaald "kom hier" van zuster Koedde, p. 264 - 265.

schoon-Vlaams) hoe Mussolini hun stamvaders heeft vermoord, hun hutten heeft verbrand.'

'Mussolini?'

'Dat zegt Zuster Engel.'

'Die ken ik niet.'

'Zij heet Zuster Marie-Ange.'

'O die. Die ken ik goed. Een serieus meisje.' De man haalde zijn neus op met een katachtig geblaas. Hij was van Brugge en verkouden. Ik moet hem een zakdoek geven. In Brugge noemen ze dat: een zakneusdoek. Hoe kunnen wij de heidenen dwingen hém te beminnen? Ik vraag mij dat af en ik slaap waarschijnlijk tegelijkertijd.

'Gij hebt de Farizeeërs uit de tempel geranseld, hé?' vroeg een vijfjarige Louis.

'Ja. Altijd veel miserie gehad met de Farizeeërs.' Hij niesde, veegde zijn neus af met zijn melkwitte mouw. 'Kom hier.'★ *Ie*, *ie*, *ie* weerklonk het in de dalen tussen de turkooizen bergen met de sneeuwtoppen. Omdat Louis zich niet verroerde kwam de man zelf nader en scheurde met een snerpend geluid zijn tabbaard, een blanke gewelfde borst werd zichtbaar met een even blanke tepel, als van een marmeren beeld zonder aders.

'Leg uw vinger op de wonde.'

'Maar er is geen wonde.'

'Omdat ge niet wilt zien. Omdat ge precies als uw moeder Constance zijt, die alleen ziet wat ze wil zien.'

Louis had moeite om zijn ogen open te houden, maar hij zocht en loerde en staarde tot hij een ijle vertakking in het albast zag - albast dat was het, geen marmer, albast - als de acht geknikte poten van een hooiwagen. Tegen zijn wil ging zijn wijsvinger de lucht in en ja, een gleuf ontstond in de borst, een bultige spleet die vetglimmende albasten lippen kreeg, die uitstulpten. Het zal mij toch niet gebeuren dat zijn vel scheurt. Zijn wijsvinger drong in de koele, beweeglijke plooiende lippen die zich om het eerste, het tweede kootje sloten, en als de slurf van - van - van -. Met een elektrische schok trok Louis zijn vinger terug, zijn vinger-

Antichrist: i.c. de Duitsers.

Ongewapende lijken: van de Polen.

Op 24 augustus 1939 had de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Von Ribbentrop (1893 - Neurenberg 16 oktober, 1946) een niet-aanvalsverdrag (Molotov-Ribbentroppact) met de Russen (de **communisten**) gesloten. Hierdoor gesteund kon Duitsland op 1 september 1939 Polen binnenvallen en begon de Tweede Wereldoorlog.

Ondertekening van het Molotov-Ribbentroppact. De Duitse minister van Buitenlandse Zaken Joachim von Ribbentrop staat achter Molotov die tekent. Jozef Stalin glimlacht op de achtergrond rechts van hem.

(In 1934 nog had Polen een niet-aanvalspact met Duitsland afgesloten om de ongezonde belangstelling van Duitsland voor Polen af te wenden in de richting van Frankrijk en Groot-Brittannië.)

Het niet-aanvalsverdrag bleek slechts een deel van het pact te vormen. Pas in 1947, tijdens de Processen van Neurenberg, raakte bekend dat in geheime protocollen (aanhangsels) afspraken waren gemaakt over de grenzen van de invloedssferen van de twee partijen, na een toekomstige 'territoriale en politieke herschikking'. Polen werd tussen de twee ondertekenaars verdeeld.

Op 17 september 1939 viel de Sovjet-Unie Polen uit het oosten binnen om haar deel

nagel haperde, scheurde. Steunend, ik ben wakker, het is gebeurd, waar?

In de dorpsstraat was een melkboer al bezig met zijn koperen melkbussen, maar toen Louis de vitrage wegschoof was hij al de hoek om. De dorpsstraat lag er vredig bij, onaangedaan. Alhoewel er geen wolkje te zien was zou het best kunnen regenen vandaag. Rook uit de schoorsteen van de bakkerij. Onzichtbare emmers. De olmen en de kerktoren waaruit de klok zou weerklinken die de dag zou inluiden. De grauwe gotische gebouwen van de brouwerij vingen het eerste zonlicht in hun matte ramen.

Louis dacht dat hij geacht werd dankbaar te zijn dat hij hier mocht verblijven (niet wonen), hoe voorlopig ook, in deze beschutte plek van Vlaanderen terwijl de Antichrist★ en de communisten★ elders hun woeste barbaarse vurige tintelende driften botvierden, een verwoestende vreugde, dansen op de ongewapende lijken★.

Hoe ik - het vervaagt naarmate de zon opkomt - met mijn vinger in het lichaam van Jezus gezogen werd. Daar helpt de stompzinnige bange glimlach van Prins Sou-Chong★ niet tegen. Lang niet.

'Gij zijt vroeg,' Dondeyne stond naast hem in zijn slaapkleed en trok aan zijn ziek, rood oor.

'Gij ook.'

'Ik kan niet slapen.'

'Vanwege uw zonden.'

'Dat zal het zijn.'

'Omdat ge niet genoeg berouw hebt.'

'Denkt ge, Seynaeve?'

'Omdat ge weet dat ge straks zult branden in het eeuwig, onblusbaar vuur, een gasvlam vierentwintig uur per dag en nacht op uw vel.'

'Echt waar, Seynaeve?'

De naakte, vuile voeten van Dondeyne gleden over het hout, hij stond bij het raam, rilde. Hij had vast kippenvel, de Hottentot. Kiekenvlees. Ellendig kwieke Miezers zwermden bij het raam, torren als stofdeeltjes die snurkten, zich

van de buit binnen te halen: het land dat de Russen waren kwijtgeraakt in de Pools-Russische Oorlog van 1919-1921. De Russische legers ontmoetten de Duitse, en vierden hun samenwerking met een grote parade in Brest-Litovsk, dat nu opnieuw een Russische stad aan de Duitse grens was geworden. Op orders van Stalin werden vervolgens tienduizenden Poolse officieren en intellectuelen vermoord in Katyn, met het oog op het breken van het Poolse verzet tegen de Russische overheersing. Anderhalf miljoen Polen, namelijk alle Polen die in het teruggenomen gebied woonden, werden daarnaast verbannen naar Siberië.

Von Rippentrop speelde de rest van zijn ambtstermijn geen grote rol meer op het politieke toneel. In 1940 onderhandelde hij weliswaar met Japan en Italië over het Driemogendhedenpact, waarbij de drie landen overeenkwamen elkaar te zullen steunen tegenover de Verenigde Staten van Amerika.

In 1945 werd hij door admiraal Dönitz aan de kant geschoven. Hij werd in Flensburg door een Belgische en drie Britse soldaten gearresteerd. In 1946 werd hij met eenentwintig andere Duitse nazikopstukken in het Proces van Neurenberg berecht. De aanklagers presenteerden het bewijs dat hij actief betrokken was in het plannen van de Duitse agressie en de deportatie van Joden naar de vernietigingskampen, alsook dat hij had gepleit voor het doden van Amerikaanse en Britse vliegers die werden neergeschoten boven nazi-Duitsland. Hij werd schuldig bevonden en veroordeeld tot dood door de strop. Het vonnis werd op 16 oktober 1946 voltrokken in Neurenberg.

Von Ribbentrop was taalkundig zeer begaafd (hij sprak vloeiend Engels en Frans) maar wist met zijn gedrag regelmatig anderen tegen zich in het harnas te jagen. Zo bracht hij de Hitlergroet aan de Britse koning, en stond hij bekend in Londen als "Brickendrop" ('to drop a brick' betekent een blunder begaan).

Prins Sou-Chong: zie p. 150 - 151. Toujours sourire.

Dat hij nooit geboren was: refereert aan Marcus 14: 21, waar Jezus stelt dat het beter zou zijn geweest als Judas nooit zou zijn geboren: "Want de Mensenzoon zal heengaan zoals over hem geschreven staat, maar wee de mens door wie de Mensenzoon uitgeleverd wordt: het zou beter voor hem zijn als hij nooit geboren was."

splitsten, vertwijfeling en angst verspreidend, zij drongen dwars door Dondeyne's ziek oor in zijn hersenen.

'Ga maar weer naar uw bed,' zei Louis. 'Zo'n vaart zal het niet lopen. Als ge maar berouw toont.' (Toont, niet: hebt.) 'Het is nog niet te laat. En dat hellevuur, misschien is het maar een manier van spreken. Nee, Dondeyne, ge gaat naar de hemel gaan, in de speciale afdeling voor de dwazeriken.'

'Denkt ge, Seynaeve?'

'Ge gaat u daar met de andere onnozelaars krom lachen om de gasten die kronkelen in het vuur vanwege hun hovaardij.'

'Wie zijn die gasten?'

'Een vooral. Een gaat er niet aan ontsnappen. Als een kieken aan het spit.

'Wie?'

'Vlieghe,' zei Louis.

Toen hij de naam uitgesproken had kwam er treurnis over Louis, de naam hing in de steeds lichter wordende slaapzaal met de eerste kreunende geluiden van de Hottentotten. Louis probeerde de naam weg te wuiven, zich weer te verplaatsen in de dampige, drassige nacht van daarnet waar er geen plaats geweest was voor Vlieghe. 'Het zou beter geweest zijn voor Vlieghe,' zei hij, 'dat hij nooit geboren★ was,' zei hij, maar het klonk niet afdoende, het was de gemelijke stem van zijn Tante Violet.

Karren dokkerden over de keien, de dorpsklok luidde, het hele Gesticht werd wakker.

Athenia!: De SS Athenia was een Brits passagiersschip dat door de onderzeeër van luitenant-ter-zee Fritz-Julius Lemp, tot zinken werd gebracht op 3 september 1939, net op de eerste dag dat Groot-Brittannië de oorlog aan Duitsland had verklaard.

Het schip voer onderweg van Groot-Brittannië naar de Verenigde Staten, met gedoofde scheepslichten en een zigzagkoers. Maar Lemp kreeg het schip in het vizier en dacht dat het een vijandelijk Brits troepentransportschip was. Hij schoot twee torpedo's af. Eén daarvan trof doel. De Athenia zonk en 118 opvarenden, de meeste burgers, kwamen om het leven. De Britse regering beschuldigde Duitsland er onmiddellijk van, dat ze in flagrante strijd met de internationale overeenkomsten, een onbeperkte duikbootoorlog voerden.

Belchatow: stad in Polen.

XXVII De mande van de schande

In de volgende dagen zag men de Zusters meer dan ooit tevoren samenklitten, zij fezelden in de gangen, soms ving men een verschrikte uitroep op (*Athenia*★!).

Hitler die tot dan toe op afstand gehouden was door een kloostermuur met een rand vol flesscherven drong door de spleten van het Gesticht, hij brulde dat hij de eerste soldaat van Duitsland was, wat was daar verkeerd aan? Hij kon moeilijk zeggen dat hij de laatste was. In Belchatow★ werd het klooster van de Onbevlekte Ontvangenis door drie bommen getroffen. Een van de kleintjes zei steevast: De Onbevlekte Gevangenis. Ballonnetjes met een onbekend gas gevuld en elektrische ontstekingen daalden over Europa.

Ambulancewagens met een zeer duidelijk aangebracht Rood Kruis op hun dak werden gemitrailleerd. En maar steeds de roekeloze Poolse vaandrigs te paard met hun nutteloze lansen die weggemaaid werden.

Hadden dertig Poolse vliegtuigen nu Berlijn platgebombardeerd of niet? In Frankrijk was iedereen verplicht, op straf van boete, zijn gasmasker bij zich te hebben, ook naast het bed. Als er alarm weerklinkt, ga liggen waar je je ook bevindt, verroer niet, geen millimeter, begrepen, jongens? Het weer blijft slecht, honderden hectaren in het Rijnland zijn overstroomd, hoe kan het Duitse leger ooit door die prut waden? De eerste encycliek van Paus Pius de Twaalfde zegt dat vredesverdragen het merk zijn van rechtvaardigheid en gelijkberechtigdheid (dit vertelt Zuster Kris die ooit in Rome is geweest) en dat Polen, martelares, zou herrijzen, en dat Italië (waar zij een week lang elke dag spaghetti voorgeschoteld kreeg, een soort dunne macaroni) de grote tuin van het Geloof was, door de Apostelen aangelegd en geplant.

De Apostelen die hun verbond hadden verraden, die hun regels in de vakantie waren vergeten, omringden Baekelandt. De man had het prikkeldraad rond het Gesticht verdubbeld en liet elke nacht zijn honden en zijn varkens los die in deze dreigende tijden ook hun plicht moesten doen, want zij konden de vijand ruiken, kilometers ver.

Vlieghe, praatjesmaker, bemind en gehaat kruidje-roer-me-niet, had het hoogste woord toen Baekelandt klaagde over het slechte weer. De overstromingen in het Rijnland waren een zegen, zei hij, want ze hadden de Hollanders op het idee gebracht om in geval van nood zelf nog grotere overstromingen te verwekken.

Baekelandt knikte. 'Watermaneuvers, zoals in Veertien-Achttien.' Wat Vlieghe aanmoedigde, de ingenieur. 'Het enige wat de Hollandse minister moet doen is telefoneren: Mannen, schei uit met pompen. En heel 't land zakt ineen van 't water. Er kan geen zwaar geschut meer op de wegen rijden, in de grote plassen kunt ge niet eens met een velo door. Het enige dat boven water blijft zijn de grote betonnen blokken waar de kanonnen, de mitrailleurs en 't afweergeschut op staan. De vijandelijke vliegers kunnen die alleen maar beschieten door een demi-piqué★ uit te voeren, maar dan kunt ge ze ook makkelijker afschieten met uw automatische kanonnen.'

'Vlieghe, zij zouden u Generaal moeten noemen,' zei vleistaart Byttebier.

"t Is omdat hij Vlieghe heet dat hij alles van vliegen weet,' zei slijmerige Goossens.

'Maar als ze zo rap over uw stelling vliegen, hoe herkent ge dan welke vliegers het zijn?' vroeg Dondeyne, Hottentot.

'De Fransen hebben een kokarde★ van blauw, wit en rood, de Engelsen hebben rood in 't midden op de zijkanten, de Duitsers een zwart kruis met een witte boord op de zijkanten en een hakenkruis in een witte cirkel op een rode rechthoek op de stuurafdeling. Voilà.'

'Ge weet dat zo goed,' zei Baekelandt wantrouwig.

Een **demi-piqué**: een halve duikvlucht.

Kokarde: insigne, onderscheidingsteken.

"t Staat in de gazetten.'

'Ik zou daar toch niet te veel mee lopen te pronken, de mensen gaan peinzen dat ge een spion zijt.'

Dat was het. Als spion moet hij opgepakt, deze vliegerzieke Vlieghe. Handboeien aan. Zeven jaar opsluiting in een fort. Na twee jaar, als hij goed murw is, ga ik hem opzoeken met boeken en bananen.

'Göring is in staat om zijn hakenkruisen weg te verven en te vervangen door de Belgische kleuren, om het afweergeschut te bedriegen,' zei Baekelandt. 'Ik betrouw hem voor geen haar.'

'Dat zouden de Engelsen ook durven doen,' zei Louis. (Papa in de huiskamer in Walle schrok op en beaamde, trots op mij. En Vlieghe's vader, Vlaams nationalist maar tegen de Duitsers, gaf mij ook gelijk.)

'Göring heeft leren liegen en bedriegen op bevel van Hitler, want hij was een deftige gedecoreerde vlieger in Veertien-Achttien,' zei Baekelandt, 'maar sedert hij Hitler gevolgd heeft doet hij alles wat zijn Antichrist zegt, en hij heeft op bevel van Hitler elke dag lessen gevolgd bij Goebbels in 't liegen en bedriegen. O, ge moet ze mij niet leren kennen, de Duitsers.'

'Zij gaan naar hier komen uit pure deugnieterij,' zei Goossens.

'Mussolini, dat is tenminste een vent,' zei Baekelandt, 'hooien en dijken delven en moerassen droogleggen samen met zijn volk.

Mussolini weet dat ge moet betalen, zweet vergieten en afzien om iets uit uw land te halen en om uw land in de hand te houden. Maar Hitler, dat is een zwerver uit Oostenrijk, en hij schamoteert★ en jongleert met zijn volk. Die uit de bergen steekt hij op het plat land, die van het land steekt hij in de mijnen. Hij peinst niet aan zijn volk, noch aan zijn beesten.'

Na de Franse les gaf Zuster Adam uitleg over de barbarij van de communisten. En hoe schandelijk het was dat Stalin, omdat hij zogezegd neutraal was, nu als de gelijke van

Schamoteert: goochelt (m.n. de verdwijntruc).

Gevlakgomd: met de vlakgom, gum, radeergom bewerkt. Uitgewist.

Otto Soglow (1900 – 1975) was een Amerikaanse cartoonist, bekend om zijn komische strip *The Little King*. Deze strip-figuur verscheen voor het eerst in *The New Yorker* in 1930 en handhaafde zich tot aan Soglow's dood in 1975.

Soglow was mede-oprichter van de National Cartoonists Society en voorzitter voor de termijn 1953-54.

katholieke koningen en presidenten beschouwd werd, van dezelfde rang als onze Koning Leopold die echt neutraal was uit de grond van zijn hart, vooral sedert hij onze Koningin had verloren in Küssnacht, Zwitserland.

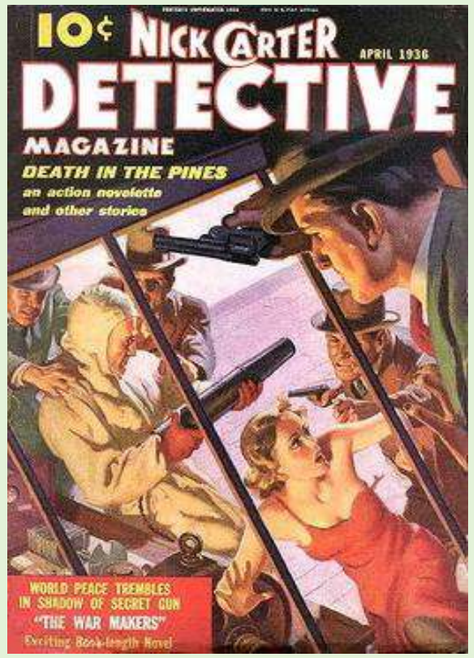
'Toch moet er iets van aan zijn,' zei Zuster Kris, 'als Hitler zegt dat hij zelf Duitsland is, want de Duitsers staan toch allemaal achter hem en daar zijn toch veel Katholieken bij.'

'Niet bij de Pruisen, Zuster,' zei Zuster Koedde, 'en die geven de toon aan.'

'Het Engels Bijbelgenootschap heeft honderden kilo's losse blaadjes uit de Bijbel per vliegtuig over Duitsland laten strooien. De Protestanten helpen elkaar over de grenzen. Daar zouden wij een voorbeeld moeten aan nemen.'

En Vlieghe? Hij bloeide op in die tijd, tekende vliegtuigen, tanks, kanonnen in zijn tekenschrift, met precieze, gelijke, sluitende lijnen op gevlakgomd★ papier en dan ging er geen millimeter waterverf over die lijnen, niet zoals bij Louis die altijd, te haastig, te Seynaeve-ongeduldig, zijn tekeningen van de Kleine Koning van O. Soglow★ morsig en spatterig volverfde. En terwijl Vlieghe rustig wachtte tot de waterverf droogde, meldde hij welke boten, zonder voorafgaande waarschuwing, gekelderd werden, de Engelse *Athenia* bijvoorbeeld, en waar het gebeurde, tweehonderd mijl ten westen van de Hebriden, veertienduizend ton de dieperik in. 'De hele Engelse vloot gaat eraan,' legde hij uit aan de gapende oud-Apostelen, 'want de Duitsers zijn bereid om tweehonderdvijftig vliegtuigen per week op te offeren om een kruisschip te vernietigen. Nu kunnen de Duitsers duizend vliegtuigen per maand bouwen. Terwijl de Engelsen *drie* jaar nodig hebben voor een kruiser. Reken zelf uit.' En de apostaat beschouwde zijn tekening van een onderzeeër, plette er zijn veelkleurig vloeipapier op en nam het penseeltje weer op, de tip van zijn tong verscheen, hij verfde. Terwijl hij Vlieghe beloerde drong Louis dwars door de muur van het Slot, maakte Moeder-Overste wakker door zachtjes over haar gezicht te blazen. Seynaeve? - Nee, Nick Carter★, zei Louis, ik kom u melden dat de genaamde

Meester-detective **Nick Carter** verscheen voor het eerst the New York Weekly in 1886 en bleek populair genoeg voor een eigen magazine, the Nick Carter Weekly.

In de 30-er jaren herleefde Nick Carter in een pulp magazine (Nick Carter Detective Magazine), bedoeld voor een "new generation". Elk nummer bevatte een verhaal met Nick Carter als centrale figuur, plus een paar korte verhalen.

VNV'er: zie p. 126. (Opgericht in 1933 door Staf Leclerq).

De oprichting van de **kerkfabrieken** dateert uit de periode van de Franse Revolutie en het bewind van Napoleon. Onder de Convention Nationale en het Directoire werden de kerkelijke goederen verkwist. De beoefening van de eredienst werd afgeschaft en vele geestelijken werden vervolgd. Door het Concordaat tussen Napoleon en Paus Pius VII in 1801 kwam hierin verandering. In 1803 werden de bisschoppen gelast tot instelling van de kerkfabrieken.
Het onafhankelijke België nam het decreet over.

De kerkfabriek heeft als taak de eredienst mogelijk te maken. Dit betekent dat zij instaat voor het onderhoud van het kerkgebouw, het orgel, de liturgische kleding en het liturgisch vaatwerk. Ook zorgt ze voor de aankoop van hosties, miswijn, kaarsen en eventueel nieuw linnen of vaatwerk.
De kerkfabriek heeft haar inkomsten uit de verkoop van kaarsen, een deel van de collecte, de misintenties, in bijzonder bij uitvaarten en huwelijken. Verder heeft een kerkfabriek vaak gronden, die verpacht worden, of eigendommen die verhuurd worden. Meestal slaagt de kerkfabriek er niet in om een sluitende begroting in te dienen bij het gemeentebestuur en de provincie. Deze zijn dan verplicht om de tekorten aan te vullen. Bijzonder zware kostenposten zijn vaak binnen- en buitenrestauratie van het gebouw en de restauratie van het orgel. Doordat hier grote budgetten moeten worden vrijgemaakt, raken deze projecten vaak op de lange baan.

Vlieghe een levensgevaarlijke intrigant en spion is, die België naar de keel wil grijpen. - Voor de vijfde kolonne, mijn kind? - Zowel voor de Duitse geheime Dienst als voor de Russische. Hij weet alles van machines en motoren maar hij heeft niet het minste eergevoel. Hij is een agent van Satan die geen liefde wil kennen - Maar zijn vader, alhoewel secretaris van de VNV'ers★, is toch lid van de kerkfabriek★? - Een dekmantel, Moeder-Overste, voor vader en zoon.

Ongestoord tekende Vlieghe met passer en regel in de recreatiezaal ook op de avond dat de Russen het argeloze Finland binnenvielen.★
Goossens pulkte aan de kegel van een zilverspar, Byttebier sliep, Dondeyne las in een boek van het Davidsfonds *Uit Gezelle's leven en werk*★ dat Louis van Peter gekregen had (en waarin hij een geheimzinnige regel had onderlijnd met rood potlood: 'Engel heeft eene E bespeure ik in zijn spelreke eerst van al, toch geen Engel die zoo treurig als gij zijt ooit wezen zal') en Vlieghe tekende een Messerschmidt★ terwijl hij aan Dobbelaere, de hoveling, vertelde dat al het Duits materiaal minderwaardig was, dat hadden de Zwitsers ondervonden toen zij Messerschmidts gekocht hadden, de motoren deugden van geen kant. Laatst waren ook dertien Stuka's - dat zijn eendekkers, Dobbelaere, met een bom van vijfhonderd kilo onder de romp - met vijfhonderd kilometer per uur door de mist gedoken en waren tegelijkertijd te pletter gevallen, een proper gat in de Poolse klei. Natuurlijk schreven ze daar niet over in de gazetten en werden die dertien piloten als helden gedecoreerd, kwestie van hun moeders te kalmeren. Louis wilde dat lijzige betweterige niet meer aanhoren en ging naast Dondeyne zitten die, aangetast door Byttebier, aan het indommelen was. Om Vlieghe te verbannen las hij in zijn Gezelleboek★. 'Neen, liefste kind van mijn gebeden en tranen, niemand op aarde zou...'
'En waarlijk, waarlijk zo zit ik hier, zonder noenmaal, zonder noenmaal, zonder iets, verlangende enkel naar een ding, het eeuwige★ dat mij weer gelukkig kan maken, dat gij zoudt weerkeren, gij en geen ander om alleen mijn vriend te zijn.'

Op 30 november 1939 viel de Sovjet-Unie onder Jozef Stalin **Finland binnen**. Het was het begin van de zogenoemde Fins-Russische Winteroorlog (1939-1940), die op 13 maart 1940 eindigde met het Vredesverdrag van Moskou.

Uit Gezelle's leven en werk is geschreven door Frank Baur (1887 - 1969) en uitgegeven bij het Davidsfonds, 1931.

Als hoogleraar Germaanse talen aan de Universiteit Gent (1927-1957) kreeg Baur vooral bekendheid als kenner van Guido Gezelle en Albrecht Rodenbach. Hij publiceerde uitgebreid over beiden, was uitgever van hun verzamelde werken en gaf talloze voordrachten over hen.

Uit Gezelle's Leven en Werk, citaat pag. 94 en 95:

> Neen, neen, geen vriendschap die zichzelf zoekt ! Want Guido's genegenheid gaat ook thans weer, als met een moederinstinkt, naar de vereenzaamden, de zwakken en hulpbehoevenden. Herinner u wat hij voor dien kleinen Pouckenaar, H. K. E. Van Doorne, was van 't eerste oogenblik af van diens verblijf in 't Seminarie en hoe hij hem blijft volgen, tot in de meest gesluierde rimpels van gevoeligheid en melancholie der rijpingsjaren. Hij heeft den jongen, half-verweesden knaap, bedroefd gezien, en dadelijk vraagt hij zijn deel in de smart te dragen:
>
> Aan H. K. E.
> (Van Doorne van Poucke).
>
> H is Hendrik, K is Karel
> E, wat is toch E ? 't Bedied
> van uw derden letter, waarlijk
> Hendrik-Karel vat ik niet.
>
> **Engel heeft eene E bespeure ik**
> **in zijn spelreke eerst van al**
> **toch geen Engel die zoo treurig**
> **als gij zijt ooit wezen zal**
>
> Eeuwig leze ik dan en leze 't
> zoo tot dat gij 't anders maakt.
> En weerom, o spoedig weze 't
> 't blij zijn van den Engel smaakt.

Poeke is een deelgemeente van Aalter in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen.

Messerschmidt AG was een Duitse fabrikant, die de belangrijkste Duitse jachtvliegtuigen van de Tweede Wereldoorlog leverde.

In de Altstadt van Bamberg staat het hotel Messerschmidt, het geboortehuis van Willy Messerschmidt, de vliegtuigbouwer. Op de binnenplaats knutselde de jonge Willy, die later een keurige civiel-ingenieursstudie voltooide, zijn eerste zweefvliegtuigen in elkaar.

Tussen de twee wereldoorlogen vestigde prof. ir. Messerschmidt zich in Augsburg waar hij met behulp van een oudere, rijke vriendin (met wie hij later trouwde) zijn eerste passagiers- vliegtuigen bouwde. Pas later kwam de beroemde serie ME-jachtvliegtuigen. Tijdens de oorlog toonde Messerschmidt een prototype straaljager aan Hitler. Hitler vroeg of deze ook vracht kon vervoeren, en toen Messerschmidt positief antwoordde, kreeg hij een paar dagen later de opdracht om van dat nieuwe toestel een bommenwerper te maken.

... **zijn Gezelleboek**:

Louis citeert *Uit Gezelle's Leven en Werk* van Frank Baur de p. 114 - 116:

> “Niet een zoeterige dus, maar veeleer een strenge, harde en verhardende zieleleiding, al was ze dan gesteund op de ontroeringen der innigste vriendschap, verstrekte Gezelle aan zijn jonge volgelingen. Niet altijd is hij daarbij de gebaande wegen der beproefde voorzichtigheid langs gewandeld en veelal ontstaat, na een tijdje van dat regime, bij de jonge hemelzoekers, ontmoediging, godsvruchtzatheid, diep gewetensgepieker en zelfs wanhoop : ze geven hun

goede voornemens, hun perfektiebestrevingen, hun beloofde roeping, ja zelfs hun biechtvader op en dreigen in den gewonen, banalen gang van 't vlakke pensionaatsleven onder te gaan. Maar dan moet ge den gevoeligen, dichterlijken leeraar-zieleleider hooren, dan moet ge hem zien, in de weer als de moeder-kip, die de door haar gekweekte eendejongen naar 't water ziet héén willen ! « Liefste Karel-Aloysius » zoo begint één van de in zulke omstandigheden door Gezelle geschreven brieven:

> Ik ga u nu iets zeggen dat ik u voordien nooit zou gezegd hebben, uit vrees u kwaad te doen ! **Neen, liefste kind van mijn gebeden en van mijn tranen, niemand op aarde zou** ooit kunnen vervangen wat ik verlies, indien gij uw ongelukkig plan ten uitvoer brengt. Ik heb u altijd meer geacht en bemind dan eender wie hier en gij hebt met zelfde beloofd.
> Moet ik thans gelooven dat gij ontrouw zijt aan uw gegeven en geschreven woord ? Oh ! neen, nooit, oh mijn arm kind ! Waarom zou de Almachtige God de dingen zóó een koers doen gaan die mij in geweten verplicht een te onderrichten voor wien gij zoo dikwijls gebeden hebt en dat ik te zelf der tijd zooveel om u zou te doen hebben. Zeker zult gij geen vriend op die wijze verlaten, met gebroken hart. **En waarlijk, waarlijk, zóó zit ik hier, zonder noenmaal, zonder iets, verlangende enkel naar één ding, het eenige dat me weêr gelukkig kan maken : dat gij zoudt weêrkeeren, gij en geen ander, om alléén mijn vriend te zijn. Heb ik u ooit in iets tekort gedaan, luister, ik, een priester, vraag u om vergiffenis**, op één voorwaarde : dat gij uw éénige ziel zult redden en die verschrikkelijke woorden herroepen, die ge mij geschreven hebt. Kom en maak u niet schuldig aan lage ondankbaarheid : niet om mijnentwil ; laat mij arm zijn, vernederd, ellendig, al wat ge wilt, om uw ziel. Beken uw schuldig inzicht, maak vrede met God, met beleedigden Jesus, maak vrede met hem en -gi dan naar de wereld, indien ge nog kunt. Maar bovenal, om Jesus' zaak, verstoot mijn vriendschap niet en, ik zweer het, mijn zuiver kristelijke, maar zeer teedere genegenheid. Hoe kan ik leven na dit ? Hoe kan ik nog ooit gelukkig zijn ? Ik gunde u al wat gij vroegt in uw brief, in uw zeer nederig en voortreffelijk briefje en nu behandelt gij me zoo ! **Alles tusschen u en mij was om Jesus' wille en in zuiverste bedoeling en gij handelt zóó met mij ? Oh, ik bidde**, en indien dat al is wat ik doen kan, ik zal blijven bidden tot gij weêr gelukkig zijt, tot gij die afschuwelijke bekoring, voor 't eerst vermeld en uitgedrukt in uw laatste ongelukkig-briefje, weêr te boven zijt. Oh, ik kan niet méér zeggen dan dat ik blijf hopen in het kruis dat gij boven uw briefje schreeft en dat doe ik dan en verwacht u op het hart van Jesus en van Uw steeds diep liefhebberden Vriend in J. C.”

(In de tekst van Claus staat op p. 275 per abuis “h e t e e u w ig e ” i.p.v. “het eenige”. A.B.)

Kon het anders of een engel, niet Holst-engelbewaarder, maar een van die losfladderende postbodes van engelen derde klasse, schoof dit onder zijn neus, deze formulering van wat hem kwelde? Door de Vlaamse Kop bij uitstek! Hij durfde nog even verder te kijken. '...Heb ik u ooit in iets tekortgedaan, luister, ik, een priester, vraag u om vergiffenis.' Het sein was onmiskenbaar. Als Gezelle, heilige, miraculeuze kunstenaar en tot priester gewijd genie zich vernederde op deze met okeren sproetjes bespatte gelige pagina's, dan zeker Seynaeve, worm zonder woorden! Hij kwam half overeind om de knieval te doen en de pietepeuterige tekeningen te gaan bewonderen, als inleiding om Vlieghe vergiffenis te vragen, toen hij merkte dat Vlieghe hem aankeek (al een tijdje?) (zoals niet een keer de laatste dagen!) terwijl hij niet opgehouden was met praten. En toen, zoals het in de boeken staat, stond mijn hart stil. 'En toen,' zei Vlieghe, 'toen is die jonker op de smerige Constance gevallen.'

Belial: zie p. 234.

Dit is de druppel. De boodschappende engel is Belial★. Vlieghe heeft zijn doodvonnis getekend.

'Zeg dat nog eens!' riep Louis terwijl hij nu helemaal overeind sprong.

'Wat?' (Huichelachtige vossenbek!)

'Dat wat ge zojuist... de laatste zin...'

'Hoort ge niet goed, Seynaeve? Ge moet uw oren beter uitkuisen.'

'Een dove Petrus,' zei Goossens.

'Herhaal die zin! Direct!'

Vlieghe deed alsof hij zich iets probeerde te herinneren. 'Ik zei dat een Junker op het meer van Konstanz gevallen is, in Zwitserland: Een JU 52 met drie motoren.'

'Gij spreekt het nu anders uit!'

'Waarom?'

'Wanneer is dat gebeurd?' vroeg Louis zinloos.

'Verleden week donderdag.'

Louis nam zijn boek weer op, de letters dansten. Een jonker (jong, jager) is in (nee, op!) het meer (meer dan water alleen, een moeras) gevallen (als een gevallen engel) in

Constance (dochter van Meerke, welig). De letters vloeiden in elkaar, verdubbelden. Toch drong de warhoofdige, waterhoofdige Gezelle onverbiddelijk aan met zijn gebed. '...Alles tussen u en mij was om Jezus' wille en in zuiverste bedoeling en gij handelt zoo met mij? Oh, ik bidde...' Louis klapte het boek dicht en gooide het naar Dondeyne die zijn knieën sloot en het opving.

'Gij... gij...' stotterde Louis tot Vlieghe die weigerachtig verbaasd bleef zitten met het penseel dwars tussen zijn tanden.

Tollenaar: (bijb.) belastinginner, > afperser.

'Gij... Mattheus, tollenaar★... gij gaat nog aan de blote voeten van mijn moeder om vergiffenis vragen...'

Hij liet hem, verbaasd mummelend, achter, voorgoed.

Die avond: het is dus 30 november 1939.

In de ijskoude refter werd die avond★ gebeden voor Finland. Het was een eeuwige schande dat de bolsjewieken een land durfden aanvallen dat vijfenveertig keer minder manschappen had. Zuster Kris vertelde dat de Duitsers allerlei tanks en troepen die in Polen gevochten hadden nu langs onze grenzen hadden gelegd onder het leugenachtig voorwendsel dat zij die niet allemaal in hun versterkingen van de Siegfriedlinie★ konden onderbrengen.

Onze Koning en de Koningin van Holland hebben elkaar ontmoet in Den Haag en samen een ontroerend telegram gezonden naar de oorlogvoerende naties. Want, kinderen, het zou wel eens gauw aan onze toer kunnen zijn. Wij moeten bidden. En een voorbeeld nemen aan Burgemeester Adolphe Max★ van Brussel die zopas ontslapen is in de Heer, het model van de kleine maar dappere Belg.

In Veertien-Achttien wilde een Duitse generaal hem - onder de bezetting! - een hand geven. Nooit van zijn leven, zei Adolphe Max. De Duitse generaal trok zijn pistool uit zijn holster en legde hem op tafel. Waarop de burgervader rustig zijn vulpen uit zijn borstzak haalde en naast het Duitse wapen legde. Hij werd toen in het cachot gegooid, maar is ontvlucht met een vals paspoort dat hij uit de bureaulade

De Westwall (**Siegfriedlinie**) was een Duitse verdedigingslinie die vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog werd gebouwd en loopt van Kleef, aan de Nederlandse grens, tot aan de Zwitserse grens. De Westwall heeft een lengte van meer dan 630 km.

In de jaren voor de Tweede Wereldoorlog bouwden vele Europese staten eigen verdedigingslinies. Daarom bouwden de Duitsers in het oosten de Ostwall en in het westen de Westwall.

De Westwall werd gebouwd tussen 1936 en 1945 in opdracht van Adolf Hitler. De linie was een reactie op de Franse Maginotlinie, een gigantisch fortenstelsel langs de Duitse grens, dat de Duitsers het nodige ontzag inboezemde.

Het bouwproject is vergelijkbaar in omvang met de aanleg van de Duitse snelwegen waardoor er

duizenden mensen aan het werk konden. De werking was psychologisch en strategisch bedoeld: als oppepper voor de Duitse bevolking en als afschrikking voor de Fransen.

Het strategische voordeel dat Hitler met zijn Westwall behaalde bleek in september 1939. Er waren slechts 100.000 à 200.000 soldaten in de linie gelegerd, terwijl de hoofdmacht in Polen was. Frankrijk had hiertegenover 100 divisies (bijna 800.000 man). In deze periode ontstond de 'Sitzkrieg', kleine plaagacties over en weer, waaronder het Saaroffensief. Men was overtuigd van de kwaliteit van elkaars verdedigingslinies, beide landen durfden elkaar niet frontaal aan te vallen. Duitsland had daar geen dringende reden toe; de strijd in Polen was waar het hen om ging. De Fransen hadden echter geen alternatief om Duitsland onder druk te zetten om zich terug te trekken uit Polen. In mei 1940, toen Polen was verdeeld tussen Duitsland en de Sovjet-Unie, vielen de Duitse troepen wel aan; niet op de Maginotlinie, maar via de door Frankrijk ondoordringbaar geachte Ardennen.

In 1944 bood de verouderde Westwall een veilige schuilplaats voor de terugtrekkende Duitse eenheden. Door logistieke problemen aan geallieerde kant en een onterecht ontzag voor de Westwall kregen de Duitsers ook nog eens tijd voor een reorganisatie van hun verdedigingswerken. Toen dus de geallieerden vanaf half september 1944 de opmars hervatten, ontstonden verbeten en felle gevechten, waarna de opmars snel vastliep. Omdat in die tijd ook de Slag om Arnhem door de geallieerden verloren werd en in december 1944 het Duitse tegenoffensief in de Ardennen moest worden teruggeslagen, duurde het tot maart 1945 voordat de geallieerden door konden breken op Duits grondgebied.

Adolphe Max (Brussel, 1869 – 1939) was een Belgisch politicus en burgemeester van Brussel vanaf 1909 tot aan zijn dood, met een feitelijke onderbreking van 1914 tot 1918. Hij staat vooral bekend omwille van zijn verzetsdaden tijdens de Eerste Wereldoorlog, die hem zijn vrijheid gekost hebben.

Zijn vader was persoonlijke arts van Albert I van België.

Adolphe ging studeren aan de ULB (Université Libre de Bruxelles, gesticht in 1834) en werd in 1891 doctor in de rechten. Hierop werd hij advocaat. Ook als journalist was Max actief en hij schreef zowel tijdens als na zijn opleiding voor verschillende Franstalige kranten.

Hij zag zichzelf als gematigd liberaal en was op zestienjarige leeftijd medestichter van de 'Jeune Garde de la Ligue Libérale modérée'. Deze politieke visie bleef hij doorheen zijn leven behouden, samen met een wantrouwen tegenover het socialisme.
In 1909 werd hij burgemeester van Brussel.

In 1914 was Adolphe Max vijf jaar burgemeester. Op 4 augustus van dat jaar vielen Duitse troepen het toen neutrale België binnen en maakten hun opmars doorheen het land. Verschillende steden als Aarschot, Leuven en Dinant werden verwoest, evenals tientallen Waalse dorpjes. Hierbij vielen ook veel burgerslachtoffers. Max vreesde een gelijkaardig scenario in Brussel. Al snel maakte hij de oprukkende bezetter duidelijk dat Brussel geen militair bolwerk was en vernielingen dan ook onnodig waren. Via pamfletten die gericht waren aan de bevolking vroeg hij om zich niet te verzetten tegen de bezetter, teneinde gruweldaden te vermijden. Zijn pamflet sloot hij af met de inmiddels beroemd geworden uitspraak:

> 'Zoolang ik zal leven en in vrijheid verkeeren, zal ik uit al mijne krachten de rechten en de waardigheid mijner medeburgers verdedigen'.

STAD BRUSSEL

MEDEBURGERS

Ondanks den met [illegible] weerstand van onze troepen, bijgestaan door de verbonden legers, is het te vreezen dat de vijand Brussel overmeesteren.

Moest dit noodlot zich voordoen, hoop ik op de kalmte en de koelbloedigheid der bevolking te mogen rekenen.

Dat neme zich heden voor allen d'anen schrik, voor alle gedacht.

De Gemeentebeambten zullen hun post niet verlaten. Zij zullen hun moet blijven vervullen met al de standvastigheid die zij aan recht van hen mogt verwachten in zulke gewichtige omstandigheden.

Ik zelf het echter ontzettig pijnlijk medeburgers te herinneren aan eenieders plichten tegenover het Land.

De krijgswetten verbieden den vijand de bevolking te dwingen inlichtingen te geven nopens het National Leger en zijne verdedigingsmiddelen.

De inwoners van Brussel moeten weten dat zij het recht hebben te weigeren wat het ook zij, in dit opzicht, den aanvaller nadat te doen. Deze weigering wordt hun in het belang van het Vaderland opgelegd.

Dat geen enkele onder U aanneme den vijand tot gids te dienen.

Dat eenieder op zijne hoede weze voor de spionen en de vreemde agenten die zouden trachten inlichtingen te bekomen of betooglingen in welke zin ook te verwekken.

Volgens de wet, mag de vijand geen inbreuk maken noch op de eer der huisgezinnen, noch op het leven der burgers, noch op het privaat eigendom, noch op de godsdienstige of wijsgeerige gevoelens, noch op het vrije uitoefenen van den eeredienst.

Alle inbreuk door den aanvaller gepleegd, weze mij dadelijk bekend gemaakt. ZOOLANG IK ZAL LEVEN EN IN VRIJHEID VERKEEREN, ZAL IK UIT AL MIJNE KRACHTEN DE RECHTEN EN DE WAARDIGHEID MIJNER MEDEBURGERS VERDEDIGEN.

Ik verzoek de inwoners mijne taak te vergemakkelijken met zich te onthouden van alien vijandelijken daad van alle wapengebruik, van alle bemoeiing in gevechten of ontsnortingen.

MEDEBURGERS,

Wat er ook gebeure, aanhoort de stem van Uwen burgemeester en beschouwt hem uw vertrouwen, hij zal er alles in kort aan komen.

LEVE BELGIE, VRIJ EN ONAFHANKELIJK!

LEVE BRUSSEL!

[illegible] Augustus 1914.

Adolf MAX.

[illegible] E. GEVAERT, rue Fléchère, 12.

Hiermee maakte hij meteen duidelijk dat hij de bezetter ook niet zomaar zijn gang zou laten gaan. Hij was zich er zeer van bewust dat dit ook zijn eigen vrijheid op het spel zou zetten. Op 20 augustus 1914 kwam de bezetter aan in Brussel. Zoals gevraagd aan de bevolking werd er geen verzet vertoond. De massaal verzamelde bevolking sloeg machteloos gade hoe de bezetter hun stad inpalmde. Hierdoor bleef Brussel gespaard van vernielingen of burgerslachtoffers. Toen het Duitse bewind zich vestigde bleef Max koppig op zijn post in het stadhuis.

Op 11 november 1918 werd de wapenstilstand ondertekend. Diezelfde dag nog ontsnapte Max uit zijn ballingschap door een vervalst paspoort. Op 17 november kwam hij terug aan in Brussel waar hij als een grote held ontvangen werd. Hij trof er zijn huis aan, bedolven onder de bloemen en verschillende kranten maakten melding van grote volksmassa die zijn naam juichten op de Grote Markt.

Meteen na zijn terugkeer nam hij zijn burgemeestersambt weer op. Samen met zijn schepenen en opvolgers ad interim Maurice Lemonnier en Emile Jacqmain werd hij door de Brusselse bevolking aanzien als symbool voor verzet en onbuigzaamheid tegenover de Duitse bezetting.

Burgemeester Max met een der oudste inwoonsters van zijn stad bij een plaatselijk feest, 1923

van de commandant had gepikt. Op de dag van de overwinning van Veertien-Achttien, toen alom op het stadhuis applaus en gejuich weerklonk, liep hij regelrecht naar zijn bureau, riep zijn schepenen bijeen, klapte in de handen en zei: 'En nu, heren, aan het werk!'

Louis deed 'Psst', naar Dobbelaere, als een non, hij wenkte Goossens en Dondeyne, hij trok zijn wenkbrauwen op naar Byttebier. Zij kwamen, Byttebier en zijn broertje René die niettegenstaande zijn prille leeftijd van acht jaar 'wijs' bevonden werd omdat hij zijn moeder die een hartaanval kreeg in de keuken meteen het laatste sacrament had toegediend. Hij had het al ettelijke keren nagespeeld, hoe hij prompt machineolie van zijn vader had gehaald en ermee een kruisje op haar oogleden, oren, neus en zieltogende lippen had gemaakt prevelend: 'De Heer vergeve u wat gij hebt misdaan, Amen.'

Zij kwamen samen in de koude wind, achter de keukens en vluchtten samen in een wc, dicht tegen elkaar tussen de stinkende arduinen schotten met gebleekte plekken in het zwartblauw.

'Luister goed, gij ook, René,' zei Louis, 'er is onder ons een adder aan onze borst, een slechte Belg die militaire geheimen doorgeeft aan de vijand. Hij heeft al die tijd de gedaante van een Apostel aangenomen, nu is hij ontmaskerd.'

'Dat is slecht,' zei het weekdier Dobbelaere.

'Meer dan slecht,' zei Goossens.

'Wat doen we daarmee?' zei Byttebier. 'Aangeven aan de veldwachter?'

'Nee,' zei Louis. 'Apostelen regelen dat zelf.'

'Wie is het?' vroeg René. 'Ken ik hem?'

'Het is beter dat wij zijn naam niet luidop zeggen,' zei Louis.

'Hij moet boeten!' riep Dondeyne.

Louis, Petrus-de-steen, leidde hen naar de doodstille keuken. In zijn wrede oppermacht zag hij de kleine René, die daarnet in de wc nog bloosde als een appel, spierwit rillen van de opwinding, Dondeyne stotteren zonder woorden, de

Belgae is de naam die de Romeinen, in het bijzonder Caesar in zijn boek Commentarii de bello Gallico, in de eerste eeuw voor Christus gaven aan de Keltische en Germaanse bewoners van Gallia Belgica, het gebied tussen de Noordzee, de Rijn, de Seine en de Marne en die ook in het zuiden van Britannia voorkwamen. Deze bewoners uit de Oudheid noemt men ook wel de **Oude Belgen**.

Julius Caesar schreef dat de Belgae in zijn tijd (op het vasteland) ongeveer 110.000 krijgers telden. Dit zou kunnen betekenen dat men de totale bevolking op zo'n half miljoen mag schatten.

De Belgae waren verdeeld in verschillende stammen. Door deze verdeeldheid slaagde Caesar erin hen te onderwerpen. Dat gebeurde in 57 v.Chr.

logge Byttebier angstig knikkebollen. Hij gaf zijn instructies, stuurde Goossens naar buiten als schildwacht, verstopte René achter de aluminium kookketels en duwde hem een broodmes in de hand, Dondeyne plaatste hij achter de deur, Byttebier en Dobbelaere in de bijkeuken, hij ademde diep zoals Julius Caesar bij een bergpas vlak voor hij de Oude Belgen★ in een hinderlaag zou lokken. Hij zei: 'Trouw totterdood.' Alleen Dondeyne kreunde iets terug. Toen liep hij over de speelplaats, de platanen van de kloostertuin waren gitzwart, vanuit de muziekzaal viel een trapezium van klaarte over de keien, en hij vond Vlieghe en dacht: ik moet straks in de Akten eerst en vooral noteren hoe laat het was, wat het slachtoffer zei, hoe hij zich gedroeg vóór de boete.

'Ik moet u iets laten zien, Vlieghe,' zei hij en betrapte zich op slordig en Julius Caesar onwaardig gedrag, want hij had zijn benadering helemaal niet voorbereid, een leider improviseert niet, tenzij in de hitte van het gevecht. Caesar plande alles, vooral zijn eerste manoeuvres, tot in de puntjes.

'Wat nu weer?' (Vlieghe's geliefkoosde zin.)

'Iets.'

'Wat?'

'Iets waarvan gij zult verschieten.' (Geen uitgerekte, overslaande *ie*.)

'Ge gaat van ver moeten komen om mij te doen verschieten.'

Louis wist niets meer te bedenken.

'Toch,' zei hij. 'Dit moet het laatste woord zijn. De order van de Zwijgende Eed.'

En er was geen hersenwerk meer nodig, Vlieghe werd gevangen in het spinnenweb van zijn nieuwsgierigheid. Hij hinkelde met een onbestaand blokje hout, hij haalde zijn schouders op, veinsde onverschilligheid. 'Waar?'

'Kom mee.'

Het was kinderlijk eenvoudig, de vos volgde, met de handen in zijn schort, vlak naast Louis. In het licht van de muziekzaal: de geschramde knie met het kruis, een gezwollen

De Romeinse provincie Gallia Belgica rond 395 n.Chr.

Misschien bedoelt Louis met '**hinderlaag**' die dag dat Caesar, door Cicero verwittigd dat de Belgen in zijn richting kwamen, zijn kamp opsloeg aan een klein riviertje in een machtige vallei (waarschijnlijk de Piéton, een zijrivier van de Sambre in Henegouwen). Aan de overkant stond de legermacht van de Belgae te wachten. Door zijn bivak met opzet klein te houden en te doen alsof hij bang was voor de Belgen, lokte Caesar een aanval uit. Daarop joeg hij de Belgen bij een plotse uitval op de vlucht.

Sterrenkijker: (spottend) iemand die de sterren waarneemt. (Maar niet de werkelijkheid om hem heen.) Ook: een sterrenwichelaar, astroloog.

gevlekte schijf ivoor. Louis kon hem nog tegenhouden, hem terugsturen, 'het was een kwalijk Hottentottengrapje, een van mijn vele uitvindsels', maar de argeloosheid zelf van Vlieghe smeekte al om vergelding. Dat hij Louis en zijn Mama beledigd had, dat verbleekte, het was zijn onschuld die bestraft moest worden.

Het portaal met de trapjes naar de avondstille keuken was nog donkerder geworden. Uw graf, Vlieghe. De leuning glom. Louis ging voor. Dondeyne ademde onhoorbaar achter de deur. Wat hoor ik? Het gesmoorde gebonk in mijn slapen.

'Wel?' Vlieghe deed alsof hij Dobbelaere niet zag die in de bijkeuken aan tafel zat en om een of andere onverklaarbare reden het bleekblauwe werkschort van een keukenzuster had aangetrokken en zijn vork in zijn vuist hield alsof hij ermee op het hout wou slaan, en die, bij Julius Caesar! de deur had opgelaten! Wat als een tactische hinderlaag★ was opgezet leek het idiootste verstoppertje spelen van achterlijke kleintjes!

'Zet u.'

'Nee.'

Louis leunde tegen de deur van de ingang, voelde met zijn schouder de logge klomp Dondeyne dwars door het hout en zei kalm: 'Vlieghe, wie denkt ge dat ge wel zijt?'

'Ik? In ieder geval geen sterrenkijker★ zoals gij.'

'Het is uw schuld,' zei Louis en wou vervolgen: 'dat de heilige Liga van de Apostelen ineens verdord, dat onze vriendschap verschrompeld is, dat...', maar hij stokte, de vos voor hem was wantrouwig, in het schijnsel van de lamp buiten blonken de felle amandelvormige ogen, niet in het nauw gedreven maar op hun hoede, een vervaarlijk verdedigend leven, en Louis werd een zoete weeïge lucht gewaar die uit zijn kille kleren steeg, een zacht week gevoel overstroomde hem, iets zondigs.

De deur achter hem piepte, of was het de keel van Dondeyne? Louis deed een stap naar voren, de deur waaide vrij, Dondeyne had een pook in de hand.

'Wat is dit voor een zottekesspel?' zei Vlieghe.

'René,' beval Louis en het jongetje, opnieuw roodglimmend, duwde zich af van de kookketel en hield het broodmes voor zich met beide handen, als een gift aan het kind in de kribbe.

Dobbelaere kwam in de keuken en zei 'Jaja', en likte aan zijn vork.

'Vlieghe, wij gaan u opeten,' zei Louis.

'Maar Seynaeve toch,' zei Vlieghe, 'wanneer gaat gij eens uitscheiden met uw carnaval?'

'Aan stukjes kappen,' zei René. Dobbelaere prikte vastberaden in Vlieghe's linkerdij, de vork bleef niet steken in de welving. 'Wacht!' riep Louis. 'Wacht,' schreeuwde Vlieghe van pijn of van verbazing, een Franse ridder die tijdens de Gulden Sporen-slag★ de plagerige steek van een goedendag★ voelt.

Maar Dondeyne die de slachting niet aan de andere paladijnen wou overlaten, die als Apostel méér rechten had...

Maar Dobbelaere die zijn eerste steek wou verbeteren...

Maar René die onvoorwaardelijk in dit Laatste Sacrament geloofde en het broodmes voor één keer wilde uitproberen...

Maar Byttebier die nergens te zien was...

Maar Louis sloeg op René's pols en het mes kletterde op de grond en in dezelfde zwaai pakte hij Vlieghe, sinds maanden niet zo dichtbij, bij de kraag van zijn schort en stootte met de andere vuist in zijn maagholte en liet de kraag los. Verwonderlijk sierlijk viel de jongen achterover op de glimmende keukentafel, wijdgespreid zoals Zuster Koedde, en bleef liggen.

'En toen?' vroeg de onderpastoor, 'nadat ge uw vriend bedreigd hebt met uw kannibalisme?'

'Toen,' zei Louis in het bedompte hokje. Hij had, niettegenstaande de onderpastoor dreigend had aangedrongen, de namen van zijn medeplichtigen niet uitgesproken.

Gulden Sporenslag ... **goedendag**: zie p. 27.

'De waarheid,' zei de grotejongens-stem, en Louis antwoordde niet: 'Wat is waarheid?' zoals Pilatus, de handenwasser.

'Toen hebben wij hem met rust gelaten, Eerwaarde Vader.'

'Omdat ge tot bezinning zijt gekomen?'

'Ja. Ja. Dat was het, Eerwaarde Vader.'

De onderpastoor snoof van onbehagen of verveling of ergernis tegenover deze schamele Hottentottenovertreding. Wist hij dan niet dat de zondaar tegenover hem een slechte biecht aan het spreken was, kon het hem niets schelen dat de ketter tegenover hem achter het betralied hout wetens en willens het Sacrament van de biecht aan zijn apostaten-laars lapte? Dacht hij ervan af te zijn met de strafmaat en de formules voor een kinderzonde?

Omdat Louis die ochtend bericht gekregen had dat zijn vader in aantocht was om hem uit het Gesticht weg te halen nu de wolken van de oorlog zwarter werden en dreigden de duif van de vrede weg te jagen uit ons klein maar dierbaar land, vermoedde hij - gebelgd - dat de officiant aan de andere kant van het vettig en bestoft traliewerk méér met zijn gedachten bij de kaart van Europa was dan bij die andere slijmerige innerlijke burgeroorlog van zijn ziel waar de donkerte het won, hij zei, haastig: 'Eerwaarde Vader, wij hebben hem niet met rust gelaten, ik en mijn medeplichtigen hebben volhard in de zonde, de Dikke★ heeft zijn vork met een vervaarlijke kracht in de hartstreek gestoten, de Lompe★ heeft een soeplepel in de oogkas van het offer gestoken dat toen in bezwijming is gevallen, de Lompe schepte met de lepel als in een gekookte aardappel en wierp toen het orgaan achter zijn schouder.'

De onderpastoor kwam overeind, het hout kraakte als een verre specht.

'Terwijl de Kleine★ die verdorven is tot op het merg van zijn gebeente door de aanblik van zijn stervende moeder, juichend de kleding van het bovenlijf verwijderde, met zijn broodmes een kruis maakte zoals zijn dode moeder deed

De Dikke: Dobbelaere.

De Lompe: Dondeyne.

De Kleine: René.

(Namen uit een klucht. Louis ziet ze niet meer als apostelen. A.B.)

voor zij brood aansneed, en vervolgens van de naakte sidderende borst schuin een schel afsneed.'

'Een schel?'

'Een snede, Eerwaarde Vader. In Westvlaanderen noemen wij dat een schel, een schelle, verschoning.'

'Verschoning?'

'Verontschuldiging, Eerwaarde Vader. De Kleine sneed een snee van de huid en het vet en dreigde toen dit gedeelte van het lichaam te nuttigen, maar een ingeboren gevoel van medelijden met zijn evennaaste heeft het hem belet, waarop hij knielde en bitterlijk weende.' Louis hijgde, hij had te snel, in een ademtocht, gesproken.

'En gij? En gij, mijn zoon, wat was uw houding tegenover deze misdaad?' De stem klonk fors en aandachtig, maar spotziek imiteerde zij de toon en de stijl van mijn relaas.

'Ik heb het broodmes uit de Kleine zijn hand gewrongen en het slachtoffer zijn hart doorboord dat kwaadaardig was.'

'Maar, kind, daar zat toch al een vork in, die van de Dikke.'

'D'r naast! D'r naast! Er is plek genoeg in een hart voor vork en mes.' Een lucht van bloed waaide door het biechthokje, de geur van een tobbe dampend varkensbloed waarvan men bloedworst maakt met uien of met rozijnen.

De onderpastoor liet tot drie keer toe een knisperig zuiggeluidje horen alsof hij een rafeltje vlees tussen zijn tanden uitzoog.

'Seynaeve!' Zijn naam was tot ver in de beuk van de kapel te horen. Mocht dat? Mag de biechtvader zo brutaal de biechteling identificeren? Zal ik roepen: 'Onderpastoor Johannes Maes, wat is er?'

'Seynaeve,' herhaalde de priester milder. 'Gij zijt mij d'r een! Gij zoudt ons iets wijs maken, gij! Denkt ge dat ik niets anders te doen heb dan uwe prietpraat★ aan te horen? Weet ge wel waar dat ge u bevindt, snotjongen? Ik kan u hiervoor direct uit de school laten verwijderen.'

*(Prie tp raat: de onderpastoor mist de blasfemie. Het onbloedige offer van de eucharistie herneemt zijn oorsprong. Frazer (The golden Bough) schrijft: "*Eating *the God." A.B.)*

Filip de Pillecijn (1891 - 1962) was een Vlaams schrijver en actief in de Vlaamse Beweging. Hij was een van de medeoprichters van de IJzerbedevaart en werd vanwege zijn associatie met het VNV en DeVlag na de Tweede Wereldoorlog veroordeeld wegens collaboratie.

Na de Duitse inval in 1940 werd hij lid van het VNV (Vlaams Nationaal Verbond) en van de DeVlag. In augustus 1940 ondertekende hij de oproep van VNV-leider Staf de Clercq tot een brede Vlaamse volksbeweging en in oktober van datzelfde jaar werd hij lid van de Vlaamse Cultuurraad waar hij, samen met Jef Van de Wiele de leiding van nam.

In mei 1941 werd de Pillecyn benoemd tot directeur-generaal voor het middelbaar onderwijs, wat hij tot aan de Bevrijding zou blijven.

In 1946, in het barakkenkamp in Lokeren, schreef hij *De boodschap*, een oproep voor meer rechtvaardigheid. Later, in 1949 in de gevangenis van Sint-Gillis, schreef hij zijn meesterwerk *Mensen achter de dijk*.

In 1962 overleed hij en werd net als andere grote namen uit de Vlaamse culturele wereld begraven op het Campo Santo in Sint-Amandsberg.

Pieter Fardé, de roman van een minderbroeder (1926) is het verhaal van de 17de-eeuwse Gentse minderbroeder Pieter Fardé die, gedreven door zijn geloof, geld inzamelde in Vlaanderen en Zeeland om zijn christelijke broeders in Palestina vrij te kopen. In 1686 vertrok hij naar het Heilige Land. Na veel omzwervingen en tegenspoed keerde hij terug naar Vlaanderen zonder zijn missie te hebben voltooid.

'Dat doet mijn vader al morgen of overmorgen.'

'Veel geluk,' zei de stem. 'Gij gaat het ver brengen met uw fantasie. Het zou mij niet verwonderen als gij later in de gazet zult schrijven. Of boeken schrijven. Maar dan zult ge toch uw overdreven stijl moeten inbinden. Neem een voorbeeld aan Filip de Pillecijn★. Weids maar toch simpel. Ik zal u *Pieter Fardé, de roman van een minderbroeder*★ meegeven, uit de Keurreeks.'

'Ik heb het al gelezen.'

Dit scheen de priester te ergeren. Hij ging verzitten, Louis hoorde zijn buik rommelen, vlakbij, alsof het zijn eigen buik was. De priester praatte binnensmonds.

'Ik zal maar niet zeggen dat er in de hemel meer blijdschap zal zijn over een zondaar die zich bekeert dan over negenennegentig... Ik zeg niet: Ga en vrees niet... Seynaeve, maak in vredesnaam dat ge wegkomt.'

Louis liep naar de grot van Bernadette Soubirous. Hij was doodmoe. De kruin van een eik was bloedrood. De vrieslucht was stil, zonder vogels.

'Wacht,' riep Louis, René liet zijn mes zakken, Dondeyne legde zijn pook vlak naast de sidderende Vlieghe die in bedwang werd gehouden door Dobbelaere. Louis wrong het broodmes uit de klamme kinderhand en hield het dwars tegen Vlieghe's keel.

'Niet doen, Louis, gij gaat recht naar de hel gaan,' zei het doodsbang roofdierachtig snuitje.

'Zeg dat het u spijt,' zei Louis verstikt.

'Dat het mij spijt.'

'Dat ge uw straf verdient.'

'Dat ik, dat ik mijn straf verdient.'

'Zonder t.'

'Zonder t. Verdien.'

René trok aan Vlieghe's schort. 'Ja,' zei Dobbelaere. Terwijl Louis met de botte kant tegen Vlieghe's keel duwde trokken Dobbelaere en Dondeyne juichend giechelend

Vlieghe's broek uit, tot aan zijn schoenen. De besmeurde onderbroek werd door René afgerukt. Louis sloeg de hand die naar de onderbuik gleed weg.

'Zie dat daar liggen,' zei hij.

'Een schoon zwijntje,' riep René blij.

'Op zijn bloot gat moet hij krijgen,' zei Byttebier die nu pas uit de bijkeuken kwam met een kletsnatte dweil.

Onder het alziend oog van Louis, scherprechter van Vlaanderen, werd Vlieghe door gretige handen omgedraaid, de bleke billen met de roze streep erboven waar het elastiek gezeten had waren weerloos, onschuldiger dan Vlieghe's gezicht ooit kon zijn. Is dit de deemoed, de armoede niet die van ons verlangd wordt door de Heilige Maagd? 'Wacht,' zei Louis. Meteen verhief Vlieghe zich op een elleboog, de martelaar was helemaal niet lijdzaam, verzon alweer listen. Dit merkte zelfs René, de onbarmhartige snotneus, hij duwde Vlieghe terug, wang tegen afgesleten, glanzend hout.

Omdat hij het Byttebier, die zich afzijdig had gehouden in de bijkeuken, die misschien zelfs op een tussenkomst van beschermheiligen of Zusters had gehoopt en nu grijnzend met zijn dweil zwaaide, niet gunde, zei Louis: 'Wij gaan hem niet slaan.' Hij sleurde een hengselmand die half gevuld was met renetten tot bij de tafel. Vlieghe werd met zijn hoofd en opgevouwen armen naar voren gekanteld, hij kermde stilletjes: 'Alstublieft.'

Zijn kont en moedeloos spartelende dijen staken uit de mand, dit deed Louis denken aan een fragment uit een plaatje waarop allerlei figuren spreekwoorden uitbeeldden, het stond in in in Verschuerens Modern Woordenboek★, nee, in een boek van Peter, en het spreekwoord was: 'een halve mens', of 'hij laat zijn maan schijnen', nee, 'zijn gat aan de mand vegen'. Zoiets.
'Voilà, hij is door de mand gevallen,' zei Louis. Dat het toepasselijk was, ontging de anderen die er besluiteloos bij stonden. Byttebier wrong de dweil uit. René vroeg of Vlieghe zo de hele nacht moest blijven.

Jozef **Verschueren** (Turnhout, 1889 - Brussel, 1965) was een Vlaams jezuïet, aardrijkskundige, lexicograaf, taalkundige en docent aan de Sint-Ignatiushandels-hogeschool te Antwerpen van 1937 tot 1942.

Hij was de zoon van een apotheker. In 1918 begon hij zijn theologische studies in Leuven en zette die voort aan het Canisianum in Maastricht. In 1921 werd hij in Namen priester gewijd. In 1926 verhuisde hij van Gent naar Brussel, waar hij de rest van zijn leven bleef wonen.

Ofschoon hij een niet geringe activiteit op het vlak van de aardrijkskunde ontplooide, maakte hij vooral naam op het gebied van de Nederlandse taalkunde. Eind 1929 (op de kaft staat 1930) verscheen het eerste deel van wat Verschuerens levenswerk zou worden: het **Modern Woordenboek**, een taalkundig, encyclopedisch en geïllustreerd woordenboek. Hij heeft er zeven herdrukken van verzorgd.

Hij ijverde ook sterk voor de vereenvoudiging van de spelling van het Nederlands. Hij was lid van de hoofdredactie van de Winkler Prins Encyclopedie (5e druk).

'Dan moeten wij hem vastbinden,' zei Dondeyne.

'En een muilband aandoen.'

Flutterige, nutteloze handlangers. Er moest nog iets dwingends, noodzakelijks, reglementairs gebeuren. Goossens keek vanuit de nacht door het raampje, stond toen in de deuropening met zijn mond wagenwijd open.

'Maar, dat is...'

'Dat is een Hottentottententoonstelling,' zei Louis, niemand lachte. Louis nam de lauwe bikkel die hij van Zuster Sint Gerolf's nachtkastje gestolen had uit zijn broekzak en duwde hem in de droge opening tussen Vlieghe's billen. Tot er geen glimp meer was van het onedel metaal. Vlieghe huilde, zijn gehalveerd blanke lichaam schokte, de fruitmand piepte.

'Verzegeld,' zei Louis. De medeplichtigen keken hem aan met ontzag. Vlieghe bad om vergiffenis, maar de woorden strompelden over elkaar, haalden elkaar in.

En Louis stotterde ze na, vóór de grot. Hij durfde niet naar het afgebladderde ongave stenen gezicht van de Heilige Maagd te kijken, toen hij het waagde zag hij dat ze verdrietig was, hij zei de akte van berouw twee keer, drie keer, maar een deuntje als een flard van een telrijmpje in de koude donkere keuken kreeg de bovenhand: 'de mande van de schande, de mande van de schande.'★

Over deze scène: zie: Stéphanie Vanasten, De Poepe van de Puppe.

Hij stond met Baekelandt te praten bij de haag waarin de tuinman prikkeldraad had aangebracht waaraan verroeste keukenpannen, flessen, stangen hingen, waar de helmen, geweren en gamellen van de in het duister heimelijk naderbij sluipende Duitsers tegenaan zouden slaan in een hels lawaai, toen Zuster Koedde en Zuster Engel molenwiekten.

Louis ging naar hen en naar Mama toe, die in de bleke zon een koffer neerzette op de rand van de paardenmolen. Zij had een belachelijke fluwelen baret op met een fazantenpluim. Zuster Koedde en Zuster Engel keken toe hoe zij haar zoon een hand gaf.

'Ik kom u halen.'
'Ik zie het.'
'Ik ben met de autobus gekomen.'
'Ah ja?'
'Moet ge geen kameraadjes meer goedendag zeggen?'
'Dat heb ik al gedaan.'
'Zijt ge niet content dat ge me ziet?'
'Ja. Ja, Mama' (gezegend onder alle vrouwen).

De zusters babbelden met haar over de vervolgde Kerk. In München was een oude, gebrekkige kanunnik gevangen gezet omdat hij gepreekt had tegen het regiem. In Duitsland mag er geen godsdienstles meer gegeven worden in de scholen. De Duitse vrouwen moeten in het moederhuis een briefje ondertekenen dat ze hun kind niet zullen laten dopen. In de kerken mag er maar één kaars meer branden. En het affront dat ze de Paus hadden aangedaan toen hij vroeg of priesters de gevangenenkampen mochten bezoeken. 'Bemoei u daar niet mee, Heilige Vader, daar is het Rode Kruis voor', hadden ze tegen hem gezegd die toch tien jaar nuntius★ was geweest in Duitsland en daar gaarne gezien werd.

Vlieghe gaf Mama een hand. 'Dag, madame Seynaeve.' Louis nam hem bij zijn elleboog en trok hem mee.
'Ik kom u *au revoir* zeggen, Louis.'
'Dat is... vriendelijk.'
'Gij hebt mij zeer gedaan, Louis.' Vlieghe stak zijn hand in zijn zak en een verscheurend ogenblik dacht Louis dat hij er de walgelijke bikkel zou uithalen, maar wat te voorschijn kwam was een ivoren pennenhouder. In het platte heft zat een gaatje waardoor je de Sacré Coeur★ (basiliek of kathedraal?) van Parijs kon zien, in pastelkleurige details.
'Dat is voor u. Om te tonen dat ik u vergeef.'
'Merci.'
'Ik versta niet waarom ge dat gedaan hebt.'
'Ik ook niet.'
'Maar ik ben niet kwaad op u. Ik denk dat uw hart niet slecht is.'
Louis schaamde zich voor de woeste, wrede gedachten

Nuntius: diplomatiek vertegenwoordiger van de Heilige Stoel bij een regering.

De **basilique du Sacré-Cœur** ligt op de heuvel Montmartre in het 18e arrondissement in Parijs.

Een basiliek is een bouwvorm uit de klassieke oudheid en in de romaanse en gotische kerkarchitectuur. Maar in de Rooms-Katholieke Kerk is 'basiliek' ook een eretitel, los van de architectonische vorm.

die als Miezers in zijn vel tolden en tintelden. Zou de bikkel er langs zijn mond uitgekomen zijn? Kon dat? Als je mensen vernederde vroegen ze dan niet, zoals Vlieghe hier nu, om nog meer schande in de mande?

'Ik zal altijd aan u peinzen,' zei hij en voor de tranen konden komen liep hij naar zijn moeder en tilde de koffer van de paardenmolen.

'Stel het wel!' riep Vlieghe hem na.

Langs de zorgvuldig door Zuster Imelda gesnoeide coniferen. De koperen windhaan. De bloempotten op de vensterbanken van het Slot. Door een bres in de doornhaag, Vlieghe die wuifde onder de perenboom en wuifde en wuifde.

november 1947

EINDE

II

VAN BELGIË

Claus hanteert hier weer zijn onvolprezen 'stem van de gewone man', die 'onder ons' is op straat of in het café. A.B.

Carbure-lampen:

Tussen 1900 en 1945 werd de **carburelamp** of **carbidlamp** veel gebruikt, onder andere om voertuigen (zoals auto of fiets) te voorzien van verlichting. In een carbidlamp zit een waterreservoir waaruit, na een nauwkeurige en lastige afstelling, water op het carbid druppelt en ethyn (acetyleen) ontstaat. Het ethyngas verbrandt vervolgens met een heldere witte vlam.

Fietscarbidlamp

Na 1945 is de carbidlamp vrijwel geheel verdrongen door elektrische verlichting.

Op de foto: een zelfgemaakte carbidlamp uit de Tweede Wereldoorlog.
Met name in de Hongerwinter 44-45 was er gebrek aan bijna alles en fabriceerde men zelf carbidlampen.

Vanaf 1894 werd de carbidlamp in gebouwen en vanaf 1896 voor voertuigen gebruikt. In 1899 werd in New York patent aangevraagd voor de eerste mijncarbidlamp.

De tijden zijn slecht, zegt de radio, zeggen de gazetten. Nee, het verbetert er niet op, contrarie.

Een vliegmachine met twee Duitse officieren die zo lamdronken zijn dat zij de Maas aanzien voor de Rijn landt recht in de fietsen van onze 13de Divisie. De officieren krijgen muilperen tot zij ontnuchterd zijn en worden dan ondervraagd, carbiedlampen★ in hun gezicht, derdegraadsondervraging, gij liever dan ik.

Zij antwoorden beleefd, die officieren, maar in een keer springt die Duitse majoor overeind en smijt een bundeltje papieren dat hij op zijn hart droeg in de brandende kachel. Onze Belgische commandant vliegt naar de kachel, verbrandt lelijk zijn hand, ook derde graad, maar hij kan dat Duitse papier toch uit de vlammen frommelen. Wat staat er nog te lezen op die verschoeperde bladzijden? Dat de Tweede Duitse luchtvloot België, Holland en Noord-Frankrijk zal aanvallen, dat er parachutisten zullen landen, bruggen over de Maas bezetten, et cetera, et cetera.

'En wanneer?'

'Dat stond er niet bij geschreven.'

De radio knettert van 't slechte nieuws. Ook uit de streken waarover ge nooit iets hoort. Uit Canada bijvoorbeeld, dat zijn troepen ongegeneerd laat landen in de Engelse havens, dat uit zijn eigen schatkist 55 miljoen pond lost voor een oorlogslening aan den Engelsman, rekent dat eens uit in Belgische franks.

'Maar waarom zouden Duitsers bij ons binnenvallen, nu een keer serieus? Zij zijn toch niet helemaal onnozel. Zij zouden heel hun front dat nu schoon opeen getast ligt tegenover de Franse grens, kilometers en kilometers moeten uitrekken. En het front van de Geallieerden zou dan extra-versterkt worden met ons Belgisch materiaal en onze Belgische manschappen. En iets anders, pardon Gaston, doen de Duitsers op het moment geen goeie zaken met ons? Om maar iets te noemen, die tienduizend treinwagons die we hun zo rap mogelijk moeten leveren, zij zitten d'r om te springen. Affaires gaan voor, Isidoor.'

Kazematten: < casa matta = maf huis, pseudo-huis: ondergrondse bomvrije bunker.

Pernod is een Franse onderneming toegespitst op de productie van sterkedrank, waaronder whisky, rum, wodka en gin, champagne en wijn.

Fr. **éparpiller**: verstrooien, versnipperen.

Hertogin van Windsor
(Bessie) Wallis Warfield (Pennsylvania 1896 - Parijs, 1986), was een Amerikaanse socialite (= lid van de beau-monde). Ze was aanvankelijk de maîtresse en later de vrouw van de toen inmiddels afgetreden Britse koning Edward VIII.

Edward in 1932

Wallis Simpson in 1936

Er waren meerdere redenen waarom Simpson niet gewenst was als partner van de kroonprins: ze was Amerikaanse, niet van adel en gescheiden. Ook de sadomasochistische trekjes die de relatie had, werden verworpen, en er waren geruchten dat Simpson een Duitse spion zou zijn.

De hertog in 1945

In 1936 volgde Edward zijn vader, George V, als koning op. Hij zou maar een jaar koning blijven. Formeel was de belangrijkste reden dat Wallis als echtgenote niet geaccepteerd werd, dat de Anglicaanse Kerk het niet toestond dat een gescheiden persoon hertrouwde zolang zijn of haar voormalig partner nog leefde. Edward werd gedwongen te kiezen tussen het koningschap en Simpson. Edward besloot daarop af te treden.

'Strategisch gezien,' zei Peter, 'zou het voor de Duitsers niet slecht zijn als ze ons zouden aanvallen. Want het Frans leger dat nu vastgevroren zit in zijn forten en kazematten★ en daar zit te kaarten en Pernod★ te drinken zou verplicht zijn van zich te e-par-pilleren★ en zich uit te dunnen, 'en als ge weet dat de Duitsers specialisten zijn in de verrassingstechniek, kijk maar eens naar Polen.'
'A propos, gehoord over de mobilisatie van de Duitse honden? Iedere Duitser met een hond moet hem gaan presenteren voor een speciaal examen. Ja, ze kunnen organiseren, die gasten.'

'Kweet niet, Piet. Ge moet toch 't materiaal hebben om te kunnen organiseren. En de Duitsers hebben simpelweg geen petroleum genoeg. In heel Berlijn is er geen taxi meer te krijgen.'

'Ze gaan wel Engeland aanvallen, dat wel. Want ze drukken al een hele tijd Engelse bankbiljetten.'

De tijden zijn slecht. Behalve voor de radiowinkels. En behalve voor de hertogin van Windsor★. Zij heeft op de modeshow van Lucien Lelong★ in Parijs voor fortuinen gekocht. Vooral tulbandhoedjes. Delfts blauw is nu zeer in de mode, Constance! En een nieuw blauw dat Fins blauw heet, het lijkt op Delfts maar meer naar het grijs toe.

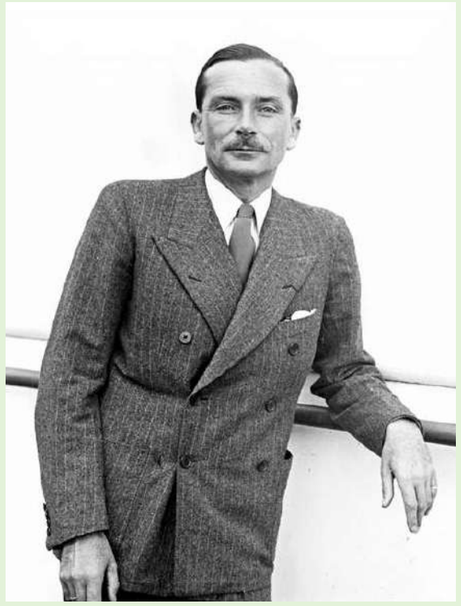
Enfin, Finland ligt nu helemaal plat. De Paus die verleden week de verjaardag van zijn kroning vierde, is er niet goed van, schijnt het.

In ieder geval is het niet het ogenblik om zonder auto te vallen.

Mama knipte Papa's haar opdat hij een beetje proper zou zijn om het pijnlijke bezoek aan Majoor Nowé de Waelhens★ af te leggen. Papa was in de war. Louis kende de tekenen, het gefriemel met zijn vingers, het gesis tussen zijn tanden, de onvaste stem waarmee hij tegen Mama tekeer ging en haar de schuld gaf van de catastrofe.

Na zijn aftreden benoemde zijn broer, koning George VI (Bertie, de stotteraar), hem tot hertog van Windsor. Het paar woonde de meeste tijd daarna in Neuilly, nabij Parijs. Voor de Engelse koninklijke familie bleef de hertogin tot aan haar dood persona non grata.

Lucien Lelong (1889 – 1958): Franse kostuumontwerper, die zijn modehuis opende in de vroege jaren 1910. Zijn eerste ontwerpen verschenen in het tijdschrift *Vogue* in 1913.

"Lelong ontwierp de kleding niet zelf, maar had zijn eigen ontwerpers", schreef Christian Dior, die lid van het team was van 1941 tot 1946.

> "Desalniettemin kregen zijn collecties in de loop van zijn carrière een heel eigen stijl die bij hem paste."

Onder Lelong's klanten bevonden zich Marie Duhamel, Jeanne Ternisien (vrouw van bankier Georges Nelze), de hertogin van Rochefoucauld, Greta Garbo, Gloria Swanson, Colette, en Rose Kennedy.

Majoor Nowé de Waelhens: zie het artikel van Vera Martens (UU) op: https://hetverdrietvanbelgie.sites.uu.nl/hoe-taal-en-ideologie-twee-handen-op-een-buik-zijn/

De familie Nowé de Waelhens spreekt Vlaams met een Frans accent, schrijft ze, en:

> Toen in de late achttiende eeuw de Zuidelijke Nederlanden, wat nu België is, werden ingelijfd door de Franse republiek liet dit duidelijke sporen na. De Franse taal was noodzakelijk voor het begrijpen van wetten en overheidsdocumenten en beïnvloedde als gevolg de Vlaamse elite. Deze Vlamingen, zoals de familie De Nowé de Waelhens, begonnen te verfransen en werden franskiljons genoemd. Zij wilden dat België als één land behouden bleef en een politieke en economische eenheid vormde. Om deze reden stonden zij ook wel bekend als de zogenaamde Belgicisten.

Gilette: **Gillet** of **Gillet Herstal** was een Belgisch merk van motorfietsen. De bedrijfsnaam was S.A. des Atéliers Gillet, Herstal (Provincie Luik). Er werden motorfietsen geproduceerd van 1919 tot 1958.

De Harley-Davidson is een Amerikaanse producent van motorfietsen uit de staat Wisconsin. Het merk brak door toen tijdens de Tweede Wereldoorlog grote aantallen motorfietsen werden geleverd aan het Amerikaanse leger, onder de naam Liberator, met een 750 cc zijklepmotor.

WLA (Liberator)

DKW: zie p. 12.

Het Ford model T, bijgenaamd **T-Ford**, van de Ford Motor Company werd gebouwd vanaf 1908 en was een van de eerste auto's die in massaproductie werd genomen.

Door de massaproductie en de verregaande versimpeling van het productieproces, waarbij elke werknemer slechts één handeling verrichtte, was de Tin Lizzie (T-Ford) de goedkoopste auto op de markt op dat moment. De vierzitter open tourer kostte bij aanvang van de serieproductie 850 dollar. In 1924 kostte een Ford-T nog steeds slechts 290 dollar.

In 1918 was de helft van alle auto's in de wereld een Ford T.

In de periode tussen 1908 en 1927 werden er meer dan 15 miljoen van deze voertuigen verkocht.

'Nooit geen miserie gehad met mijn auto's of mijn moto's. Die Gilette★, een droom! Die Harley-Davidson★, een parel! Lijk een vliegmachine! Mijn model T-Ford★, nooit van zijn leven een mankement gehad! En nu, ineens, was mijn DKW★ niet goed genoeg meer. Madame uw moeder vond dat hij te veel schudde, dat hij te veel lawaai maakte, dat zij het er te koud in had. En dwaas dat ik ben, ik luister naar haar! Ik ben zo achterlijk van haar gedacht te doen!'

'Staf, zit stil of ik snij in uw oor!'

Papa bleef versteend zitten. De DKW (waarvan Mama niet alleen beweerde dat het er in tochtte, maar ook dat hij niet vast genoeg op de weg lag, sinds zij op een landweg waar bietenkarren slijk en smurrie hadden achtergelaten een lelijke schuiver hadden gemaakt) had Papa na haar gejeremieer geruild voor een Fiat★ behorende aan Thiery, de zoon van Majoor Nowé de Waelhens. Plus drieduizend frank. 'Ik ga dat geld zo direct bij mijn moeder halen,' zei Thiery. 'Mag ik ondertussen die DKW een keer goed uitproberen op de baan naar Doornik, meneer Seynaeve?'

'Maar zeker, Thiery.'

Thiery schoot weg, zwaaide met zwier naar Papa die naast de Fiat (het gemeenste model) stond en kwam niet meer terug. Na een paar uur vloekend wachten ging Papa naar de Fiat-garage, want er was een licht geratel in de motor te horen.

'Gij komt juist van pas,' zei de garagist. 'Zet die Fiat maar schoon in 't hoekje daar.'

'Hoe dat?'

'Maar mijnheer, omdat ik nu al drie maanden sta te wachten op de tweede en de derde en de vierde betaling van die auto.'

Papa staarde somber voor zich uit. Mama klikte met de schaar. Louis verheugde zich op de confrontatie met de verraderlijke Thiery.

'Voilà,' zei Mama en vouwde de handdoek met Papa's haar op.

'Voilà,' zei Papa. 'Dat hebt ge als ge de mensen vertrouwt, als ge te goed zijt.'

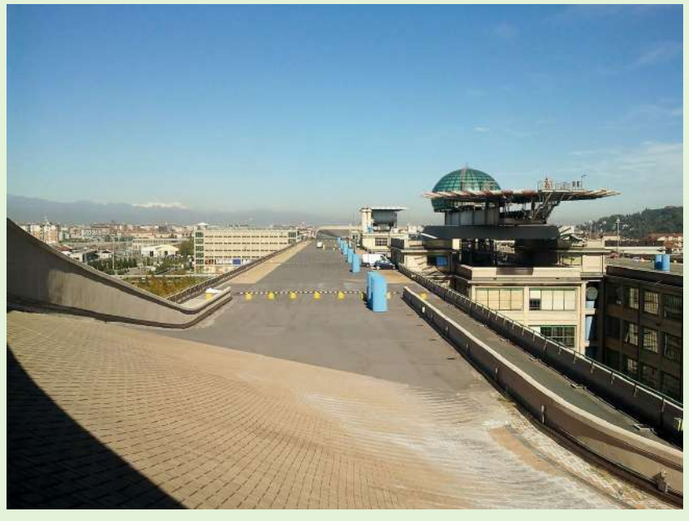
Fiat S.p.A. (oorspronkelijk FIAT, een acroniem dat staat voor Fabbrica Italiana Automobili Torino) was een Italiaans industrieel concern en autofabrikant, in 1899 opgericht door Giovanni Agnelli. In 1900 werden de eerste 24 auto's geproduceerd.

Reclame voor Fiat uit 1939

Al vroeg was Fiat actief in autoraces. Ook Agnelli zelf was coureur. De gemiddelde snelheid lag in die tijd op 113,6 km/uur.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd voornamelijk geproduceerd voor het leger. Na de oorlog werd in 1922 in Lingotto de tweede fabriek geopend. Een hypermodern bedrijf, met vijf verdiepingen en een testbaan met verhoogde bochten op het dak (zie foto). Dit was de grootste autofabriek in Europa. Daarnaast werden de activiteiten verder uitgebreid naar andere sectoren, zoals treinbouw en elektriciteit.

Het bedrijf deed veel voor haar personeel op het gebied van scholing, sportclubs en gezondheidszorg.

In Mussolini's dagen moest Fiat terugvallen op de eigen Italiaanse markt.
Na de oorlog kon de autoproductie, dankzij het Marshallplan in 1948 weer worden opgepakt. De modellen 500 en 1400 werden uitgebracht, met standaard verwarming en luchtventilatie.

'Goed?' riep Mama. 'Zeg maar gewoon: dwaas. Thiery heeft die DKW allang verkocht en 't geld aan 't slecht vrouwvolk gehangen.'

De villa van de majoor was een buikig gebouwtje met gele stenen, zwart gevoegd. 'De Vlaamse kleuren,' zei Papa bitter toen zij in de oprijlaan liepen. Hij schrok toen een hond in het huis oorverscheurend blafte.

Mevrouw Nowé in eigen persoon deed open, een moedeloze lange vrouw met een lange neus en een schriele nek. Zij mochten op een gebloemde bank zitten. Papa hield zijn knieën bij elkaar terwijl hij het hachelijk geval uiteenzette.

'Ik weet het, ik weet het, mijnheer,' zei mevrouw Nowé met een Frans accent. 'Ik doe al drie dagen geen oog dicht. Geen oog. Van sedert Thiery verdwenen is. Ge weet hoe dat is, hé, mijnheer, als ge maar één kind hebt.'

'Het is ook mijn geval, Madame,' zei Papa en keek Louis beschuldigend aan.

'Het is alsof ze het ruiken dat Thiery weg is, Mijnheer. Van alle kanten komen ze hier aan de deur, telefoneren ze, en klampen ze mij aan op straat, in de Sarma. Maar hij moet het in een *folie* gedaan hebben, onze Thiery, in een folie. Ik zou u dat geld met plezier, wat zeg ik? op mijn blote knieën terugbetalen...'

'Of mijn auto teruggeven,' zei Papa. 'Mijn auto terug en we spreken er niet meer over.'

'Ah, de auto!' Zij sloeg haar ogen ten hemel en legde een knokige hand tegen gepunte sleutelbeenderen. 'Van kleins af aan was hij stekezot van auto's.' Zij keek verstrooid de tuin in.

'Wat gaan we daarmee doen, Madame?'

'Ik ga het u eerlijk zeggen, Mijnheer. Momenteel... de slechte tijd, verstaat ge...? Surtout dat mijn man nu in Greben-Smael★ het fort moet helpen commanderen. En ge zijt patriot genoeg, nietwaar, om te weten dat ik die mens op zo'n moment, nu dat de Duitsers elk moment kunnen attaqueren, niet kan lastig vallen voor een beetje geld.'

De tuin kreeg weer al haar aandacht. Een harige jonge

In Greben-Smael: bedoeld is **Fort Eben-Emael**, gelegen nabij het Belgische dorp Eben-Emael, even ten zuiden van Maastricht, is een voormalig Belgisch militair verdedigings- werk dat deel uitmaakte van de buitenste oostelijk gelegen fortengordel rond Luik, gebouwd in het Interbellum. Dit uniek gelegen en uitstekend bewapend sperfort, met 17 ondergronds met elkaar verbonden bunkers beschouwde men destijds als oninneembaar.

Het Fort Eben-Emael maakte als belangrijke schakel in de Fortengordel rond Luik en de Belgische voorverdediging, naast de KW-stelling (antitankversper-ring tussen Koningshooikt en Waver) en de Stelling van Antwerpen, tot 1940 deel uit van de Belgische verdediging tegen een militaire dreiging uit het Oosten.

De praktijk toonde dat de hoge Belgische verwachtingen van het fort onterecht waren. Op 10 mei 1940 slaagden 86 goed geoefende Duitse Fallschirmjäger erin door verrassing, snelheid en innovatieve militaire technieken (gebruik van zweefvliegtuigen en toepassing van een nieuw wapen: de holle lading) om in een "dode hoek" (namelijk boven op het fort) te landen en het geschut van het fort in vijftien minuten uit te schakelen. Na anderhalve dag belegering moest het fort (1200 manschappen) capituleren.

De aanval op het Fort Eben-Emael gaf het startsein voor de Achttiendaagse Veldtocht en ruimer gezien de Slag om Frankrijk (van Duitse zijde Fall Gelb en Fall Rot genoemd). Op 22 juni 1940, na amper 6 weken strijd, leidde dit tot de capitulatie van Frankrijk. In de militaire literatuur spreekt men van De meidagen van '40.

Treffelijk: fatsoenlijk.

militair was er doende met een tuinslang.
'Ik zou natuurlijk niet direct naar de politie willen gaan,' zei Papa bruusk.

Zij spreidde haar dorre, beringde vingers tegen het schrompelig halsvel. 'Maar Mijnheer, wat horen wij nu? Hebt gij dan helemaal geen hart voor uw vaderland?'

'Toch wel. Toch wel,' zei de man die vaak in het café 'Groeninghe' schreeuwde: 'Belgiekske nikske.'

'Waarom dan een deftige familie met de politie bedreigen voor een histoire van niemendal.'

'Een DKW is niet niemendal, Madame.'

Zij onderzocht Papa van zijn schoenen tot zijn wenkbrauwen.

'Tiens. Gij ziet er nochtans een redelijk treffelijke★ mens uit, Mijnheer.'

Papa wachtte. De jonge militair schudde de leegdruppelende tuinslang op en neer.

'Ik zou u niet aanraden om naar de politie te gaan,' zei de lange vrouw. 'Gij zoudt er slecht bij varen. De Nowé de Waelhens-familie heeft een lange arm.'

'Madame, ik heb ook relaties,' zei Papa.

'Die relaties gaan u niet veel helpen. Want wij kennen uw soort relaties, Mijnheer, en die relaties zouden misschien een dezer dagen tegen de muur kunnen gezet worden. Want gij zijt gesignaleerd, meneer Seynaeve. Wij weten wie er betrouwbaar is en wie niet voor België op deze moment.'

'O, gij lelijk lang leegvel!' Papa sprong hoogrood overeind. 'Wij gaan gasten van uw genre een les lezen. Het Vlaamse volk zal rekenschap vragen, Madame, het is genoeg uitgeperst geweest! En mijn DKW moet ik terughebben, al moest ik uwe Belgische drapeau...'

Wat hij ermee zou doen bleef een raadsel. Hij kokhalsde, slikte. Mevrouw Nowé de Waelhens rende naar het raam, zwaaide en riep als in doodsnood naar de jonge militair: 'Arsène! Arsène!'

Arsène kwam naar het huis gedraafd, klom door het open raam, plofte met brede platvoeten op het tapijt, bleef hij-

Madame la Majorette: 1. vrouw van majoor Nowé. (2. dansmarieke.)

Marmite: kookpot.

gend staan met een brandende Franse blik.

'Arsène, smijt dat volk buiten. En rap!'

Papa boog. 'Dat volk gaat al, Madame la Majorette★. Mes hommages.'

Omdat de Engelsen de ijzermijnen van Zweden willen bezetten, zijn de Duitsers wel verplicht om Noorwegen en Denemarken binnen te vallen. In een scheet is het gebeurd. Er gaat niets boven de Duitse organisatie.

Mussolini beweert dat er het een en ander te verwachten is van zijn kant. Maar dan in de lente.

In Polen mogen alleen de Duitsers leren schoenen dragen. De wet van de overwinnaar. Hoe zoudt ge zelf zijn?

Aan onze grenzen staan de Fransen te trappelen om België binnen te vliegen. Zogezegd om de Duitsers voor te zijn. Zij waren al op weg, de Fransen, met drapeaus en trompetten, toen wij ze hebben tegengehouden.

'O, pardon,' zeiden de Fransen. 'Excuseert, wij waren van mening dat uwe Koning Leopold ons geroepen had. Pardon.'

Ongegeneerd volkje. Maar wat wij er van gezien hebben, van de Fransen, heeft diepe indruk gemaakt. Zij hebben in plaats van de gamellen van vroeger nu allemaal een marmite★ bij zich. En hun tenten kunnen ze gebruiken als regenjassen.

Onze regering wil in het geval dat de Duitsers toch zouden komen, *heel* het land, iedereen inbegrepen evacueren. Waar naartoe? Daarover moet de regering nog discuteren.

Theo van Paemel, politieman in burger die elk jaar met Papa naar de IJzerbedevaart gaat, zat breeduit in de voorkamer.

'De Nowé de Waelhens hebben een lange arm,' zei hij. 'En daarbij, Staf, 't is de moment niet. Gezien de algemene toestand zoudt gij u beter wat koest houden, kameraad.'

'Ja maar, het onrecht...' zei Papa.

'Dat arrangeert zijn eigen,' zei Van Paemel. 'Ik ga mij persoonlijk bezig houden met dat Franskiljons apenjong van een Thiery. Van als dat hij weer opduikt, heeft hij het aan zijn vodden. Maar gij, Staf, gij moet op uw eigen passen. Want ge hebt een dossier op onze bureau, een vuist dik.'

'Waarover?' riep Mama.

'Constance, zijt ge vergeten dat ge Duitsers in huis gehaald hebt als ge die drukmachines gekocht hebt in Leipzig? D'r zijn er die zeggen dat ge die machines cadeau gehad hebt van Goebbels om er nazipropaganda mee te drukken. Wij hebben ook een brief gekregen waarin staat dat ge een portret van Hitler op uw schouw had staan. Of was het een beeldje?'

'Een pop,' zei Louis. 'Een popje van een Hitlerjongen.'

'De mensen zien daar geen verschil in, ventje. Nee, Staf, ge staat op de lijst, als gevaarlijk voor de veiligheid van de staat.'

'Eh wel, merci,' bracht Papa uit.

'En moest ge tegen de lamp lopen, Staf, dan kunnen wij als burgerpolitie, niet veel voor u doen. Ge valt onder de militaire jurisdictie, omdat we in tijden van oorlog zijn.'

'Maar d'r is toch geen oorlog in België!'

'Tijden van oorlog, dat begint als 't leger gemobiliseerd is. De wet van 1899.'

'Eh wel, merci.'

'Een andere brief die binnengekomen is, spreekt van een plakkaat dat achter op uw auto geplakt zat. Een plakkaat van rex. En vergeet ook niet, dat uwe DKW een Duitse auto is. Zulke details spelen allemaal mee.'

'Iedereen is tegen mij,' zei Papa en schonk Theo van Paemel nog een jenever in, zijn vijfde.

Narvik: havenplaats in het noorden van Noorwegen en speerpunt bij de Duitse invasie van Noorwegen in 1940. Vanuit Narvik kon ijzererts uit het neutrale Zweden vervoerd worden naar Duitsland.

De Engelse Royal Navy deed op 8 april 1940 een poging mijnen te leggen rond de haven van Narvik, maar de Duitsers vielen de volgende dag Denemarken en Noorwegen binnen en het leggen van mijnen werd gestaakt. Met behulp van tien torpedobootjagers werden 2000 man bergtroepen naar Narvik gestuurd. De Engelse marine zond ook schepen naar Narvik. Deze vernietigden de Duitse torpedobootjagers en de Engelsen namen bezit van de kust in voorbereiding op een herovering.

Narvik is tijdens de Tweede Wereldoorlog regelmatig gebombardeerd door zowel de Geallieerden als de Duitsers om de haven te blokkeren dan wel vrij te houden voor vervoer van ijzererts naar Duitsland.

De Duitsers hebben de oorlog verloren. Zeven destroyers zijn gezonken bij Narvik★, een derde van heel de Duitse vloot. Dat kunnen ze niet meer inhalen.

Pierlot: zie p. 21 context, 102.

Eerste minister Pierlot★ biedt het ontslag aan van zijn regering. Om een kwestie van het budget. Maar onze Koning accepteert dat niet. 'Hoe haalt ge 't in uw hoofd, Pierlot! 't Is echt de moment niet.'

In Finland liggen de gewonde soldaten urenlang te gillen op de bevroren meren. Elanden en wolven sluipen dichterbij. In Polen worden collegejongens van Louis' leeftijd onthoofd omdat ze een vlag met een hakenkruis hebben gescheurd.

In de lichtstad Parijs lopen de slechte vrouwen met rode zaklampen door de verduisterde straten.

Chevrolet: zie p. 145.

De straten van Walle raakten bevolkt door vreemdelingen in uiterst trage auto's waarop kisten en matrassen gebonden waren, waaruit koffers, fietsen, kinderen puilden. Onder hen, maar in een Chevrolet★ die in niets verraadde dat zij hun hebben en houden meesleepten, bevonden zich Mama's vrome zuster, Tante Berenice, en haar man, Nonkel Firmin Debeljanov die uit Bulgarije afkomstig is, een streek waar mensen zeer oud worden door yoghurt te eten en de Orthodoxe godsdienst te belijden. Zij kwamen in de Oudenaardse Steenweg voorrijden. De twee zusters snikten. Nonkel Firmin knikte nors. Toen Louis zijn hand uitstak keek hij de andere kant op.

Tante Berenice had een breder, boerser gezicht dan Mama. Ook droeg zij geen spoor van schmink, want haar man was uiterst jaloers sinds hij zich op vijftienjarige leeftijd bekeerd had tot het Adventisme★. Tante Berenice lachte vaak, met papierwitte, vierkante tanden. Haar man was somber. Als hij eens, tegen zijn zin, moest lachen weerklonk een onduidelijk gemekker. Hij praatte niet veel, onder andere omdat, naast een aantal andere organen, zijn stembanden waren beschadigd toen een operatie aan zijn amandelen bijna fataal was afgelopen. Hij werd wakker in de nacht voordat hij uit het ziekenhuis ontslagen zou worden. Naast

Adventisme is een christelijke stroming die in de negentiende eeuw ontstond in de Verenigde Staten en binnen de grotere beweging valt die Restaurationisme wordt genoemd.

De term adventist verwijst gewoonlijk naar iemand die gelooft in de Tweede Advent van Jezus (vaak Wederkomst genoemd), vandaar in de Verenigde Staten ook vaak Second Adventist genoemd. De stroming werd gestart door William Miller. De kerken binnen de Adventistische familie worden tegenwoordig beschouwd als conservatief Protestant. De grootste stroming binnen deze beweging zijn die van de zevendedagsadventisten (waardoor adventisme als term vaak naar deze beweging verwijst). Jehova's getuigen worden soms ook onder "adventisme" gecategoriseerd.

William Miller

Eau de Javel: bleekloog, chloorbleekloog of bleekwater is een huishoudmiddel. Het is een verdunde oplossing met als actief ingrediënt natriumhypochloriet (NaClO).

De Soeka ofwel **loofhut** is een tijdelijke hut die wordt gebouwd om te gebruiken gedurende het joodse feest Soekot.

Een Soeka te Herzliya, een kuststad bij Tel Aviv

De historische betekenis van de Soeka is de herinnering aan de loofhutten of andere tijdelijke woningen van de Israëlieten tijdens hun verblijf gedurende de veertigjarige omzwerving in de woestijn.

De hut wordt geplaatst onder de blote hemel zoals aan een serre, op het balkon, in de tuin, op een binnenplaats of op het platte dak van het huis. Het dak is niet van hout maar wordt afgedekt met takken of loof, vandaar ook de term loofhut. Het is namelijk essentieel dat door de dakbedekking heen de lucht en 's avonds de sterren zichtbaar zijn, dit als symbool van de overgave aan de goddelijke bescherming.

zijn bed stond een geëmailleerd spuwbakje. Daar had die avond een jong kalf van een infirmière Eau de Javel★ in gegoten en laten staan. Nonkel Firmin, half wakker en dood van de dorst had het metalen bakje - dat in zijn slaapdronken brein leek op het eetbakje van zijn kinderjaren in een Bulgaarse loofhut★ - leeggedronken. Het bleekwater had alles van binnen in hem verschroeid.
Zij bleven een paar dagen, sliepen op een matras in de voorkamer. Zij waren gehaast om Frankrijk te bereiken voor de grens gesloten werd, maar Mama drong aan dat haar zuster zou blijven en Tante Berenice had medelijden met haar en bleef.

'Waarom willen zij zo nodig weg uit België?' vroeg Louis.

'Omdat uw Nonkel Firmin een jood is,' zei Papa. 'Joden vluchten altijd met hun geld. Of liever: met *ons* geld.'

Nonkel Firmin was de eerste jood die Louis met eigen ogen zag. In Bastegem had Raf eens een donkerhuidig, gemelijk type aangewezen die bij een bestelwagen vol tapijten stond. 'Kijk, een jood!' Maar Louis had het niet helemaal geloofd. Nonkel Firmin, met zijn geluifelde ogen, zijn inderdaad kromme neus, zijn volle, natte lippen was aanzienlijk meer een jood. Omdat die jood tijdens het avondeten weerloos apart nukkig naast de kachel zat, zei Louis: 'Nonkel, uw volk wordt vervolgd, dat is niet rechtvaardig.'

De jood snerpte. Een scherpe uithaal die eindigde als het geluid van het steentje in het krijt tegen het schoolbord. Zei toen schor: 'Mijn volk, mijn volk! Wat Hitler met de joden uithaalt, moet hij zelf weten!'

'Firmin heeft een Belgisch paspoort,' zei Tante Berenice.

'Waarom loopt hij dan weg?' vroeg Mama.

'Omdat de Belgen precies zulke bekrompen geesten zijn als de Duitsers, Constance,' zei de schorre al-dan-niet-jood. 'En daarom is het verstandiger voor mensen van mijn soort ook al zijn zij niet joods, om zich zo ver mogelijk van hen te verwijderen in tijden van nood.'

'Gij zijt welbedankt, Firmin,' zei Mama en later bij Papa

It's a long way to Tipperary is een lied dat beroemd werd in WOI.
Het werd in 1912 geschreven door de Engelsman Jack Judge, wiens grootouders uit county Tipperary in Ierland kwamen.

Het lied symboliseerde voor de soldaten het verlangen naar huis. Het werd in WOI eerst vertolkt door Ierse soldaten, maar later overgenomen door zowel de Russen als de Fransen. Ook in de Tweede Wereldoorlog werd het lied vaak gezongen.

Up to mighty London came
An Irish lad one day,
All the streets were paved with gold,
So everyone was gay!
Singing songs of Piccadilly,
Strand, and Leicester Square,
Til Paddy got excited and
He shouted to them there:

It's a long way to Tipperary,
It's a long way to go.
It's a long way to Tipperary
To the sweetest girl I know!
Goodbye Piccadilly,
Farewell Leicester Square!
It's a long long way to Tipperary,
But my heart's right there.

Paddy wrote a letter
To his Irish Molly O',
Saying, "Should you not receive it,
Write and let me know!
If I make mistakes in "spelling",
Molly dear", said he,
"Remember it's the pen, that's bad,
Don't lay the blame on me".

It's a long way to Tipperary, enz.

in de keuken, terwijl Louis op de gang muisstil in Tante Berenice's handtas snuffelde: 'Ik weet niet wat ik over die Firmin moet denken. Want hij is toch besneden.'

'Hoe weet gij dat?' vroeg Papa meteen.

'Berenice heeft het mij verteld.'

'Spreekt gij samen over zulke dingen? 't Is proper. In mijn eigen huis!'

Louis vond niets opwindends in de tas, stal twintig frank, liep op de toppen van zijn tenen naar de voordeur, sloeg haar buitensporig hard dicht, sleepte met zijn voeten door de gang, zingend van *a long way to Tipperary*★. Toen hij de keuken binnenviel praatten zijn ouders over een massale aankoop van koffie, suiker en kolen.

'Wat zouden de Duitsers in Godsnaam bij ons willen komen zoeken?'

'Basissen voor onderzeeërs. Vliegvelden aanleggen. Om naar Engeland te gaan.'

'De Donau blijft bevroren.'

'Frankrijk moet zijn hart beschermen en dat hart ligt tussen Parijs en Brussel. Daarom gaat Frankrijk vandaag of morgen bij ons binnenstormen met tanks en spahi's★ en vuile boekjes.'

'Niet zolang wij neutraal zijn.'

'Onze prinses Marie-José★ heeft een kindje gekregen in 't Koninklijk Paleis van Napels. 31 kanonschoten, Constance. En Prins Umberto★, de leegganger, is te laat uit Rome aangekomen. 't Lag al in zijn wieg. Een meisje. Zij heeft er al twee. Maria-Pia van vijf jaar die al sjaaltjes breit voor de soldaten van Mussolini, en de kleine hertog van Napels die die zachte ogen heeft van zijn grootvader★, onze Koning Albert.'

Molly wrote a neat reply
To Irish Paddy O',
Saying, "Mike Maloney wants
To marry me, and so
Leave the Strand and Piccadilly,
Or you'll be to blame,
For love has fairly drove me silly,
Hoping you're the same!"

It's a long way to Tipperary, enz.

Spahi's, ook Sipahi, is de benaming voor verschillende Ottomaanse cavalerie-eenheden. De naam "Spahi" werd ook gebruikt ter aanduiding van enkele Franse en Italiaanse koloniale legereenheden in de 19e en 20e eeuw.

De naam Sipahi is synoniem aan cavalerie.

Marie José (1906 – 2001), prinses van België was de dochter van de Belgische koning Albert I en koningin Elisabeth.

Humbert Nicolaas Thomas Jan Maria (1904 - 1983)

Op 8 januari 1930 trouwde zij met de Italiaanse kroonprins Umberto aan wie zij, omdat zij de enige Europese katholieke koningsdochter en hij de enige katholieke koningszoon was, al op negenjarige leeftijd was beloofd. Het werd een ongelukkig huwelijk. Meteen al na haar huwelijk begon zij zich in te zetten voor allerlei goede doelen, zoals het Rode Kruis, daarbij het voorbeeld volgend van haar moeder, die

daarmee in België zeer geliefd was geworden. In Italië, dat sowieso niet werd overmand door koningsgezinde gevoelens, had ze daar weinig succes mee.

Ze kregen vier kinderen:

Maria Pia (1934)
Victor Emanuel (1937)
Maria Gabrielle (1940)
Maria Beatrix (1943)

In 1946 waren Umberto en Marie José gedurende 33 dagen koning en koningin van Italië. Uit die tijd hield prinses Marie José de naam 'de meikoningin' of 'Regina di maggio' over. Toen maakte een referendum een einde aan de monarchie. Het paar ging gescheiden in ballingschap. Umberto vestigde zich in Portugal, Marie José met haar kinderen in Zwitserland.

Rond 1937 had Marie José een verhouding met Benito Mussolini. Dit werd ontdekt in de mémoires van Romano Mussolini, de zoon van Benito Mussolini.

... de kleine hertog van Napels die die zachte ogen heeft van zijn grootvader, onze koning Albert.
Zie ook p. 97, 98 en 231.

Kleinzoon V-Emmanuel

Grootvader Albert I